

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2015 - ΤΕΥΧΟΣ 31ο
ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ καταστροφή
τῶν πολιτιστικῶν
μας μνημείων
στά κατεχόμενα.

Συνέντευξη
μέ τόν Ἐπίσκοπο
Νεαπόλεως
κ. Πορφύριο

Σελ. 90

Ἡ συνεχιζόμενη
ληηλασία
τῆς πολιτιστικῆς
κληρονομιάς
τῆς Κύπρου.

Δρ. Ἰωάννη
Ἡλιάδη

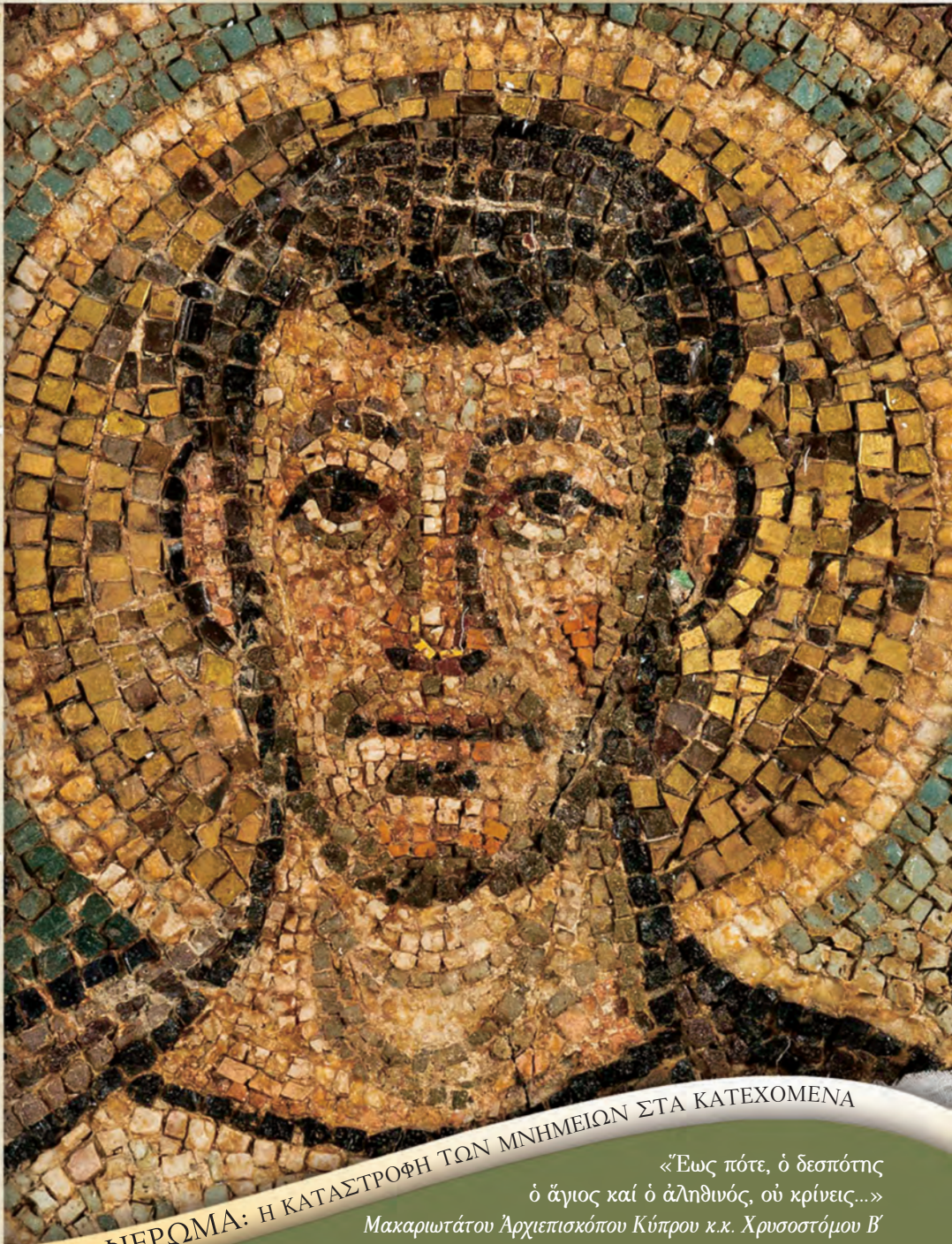
Σελ. 94

Προσφύγων
κειμήλια.

Δρ.
Χριστόδουλου
Χατζηχριστο-
δούλου

Σελ. 99

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ

«Ἔως πότε, ὁ δεσπότης
ὁ ἅγιος καί ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις...»

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Σελ. 85

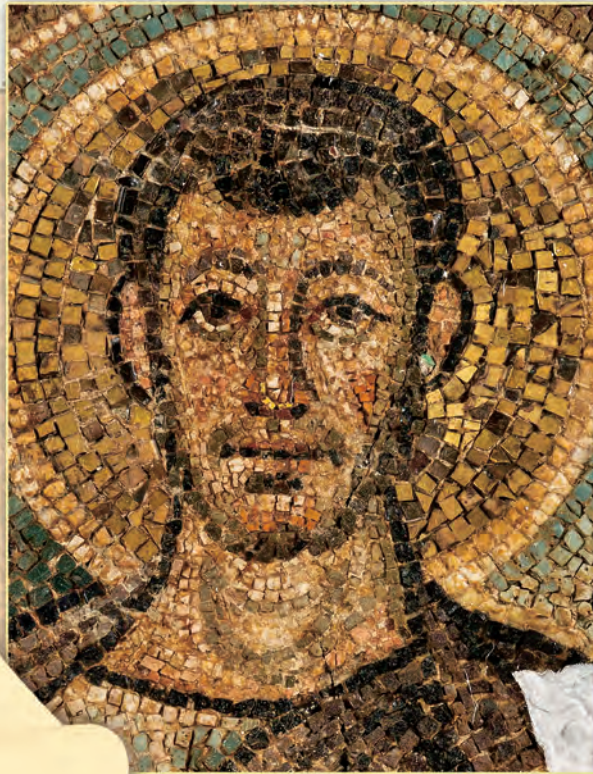
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ
ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ

Μάϊος -
Αύγουστος 2015

Έτος 8ο
Τεύχος 31ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 Άσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης

Τηλ.: (+30) 2397023313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130

1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600

Τηλεομοιότυπο (Fax):

(+357) 22554774

Ήλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):

diafot@cy.net

Έξωφύλλο: Ο απόστολος Θωμάς, 1^ο μισό βου αιώνα, σπάραγμα από τήν ψηφιδωτή παράσταση τής Παναγίας Κανακαριᾶς, Λυθράγκωμ, Βυζαντινό Μουσείο Ίδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄.

Όπισθόφυλλο: Ο ἅγιος Ἰγνάτιος, 12ος αἰώνας, ἀπό τόν τουρκοκρατούμενο ναό τής Παναγίας Ἀψινθιώτισσας, Συγχαρί, Βυζαντινό Μουσείο Ίδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄.

Περιεχόμενα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ

«Έως πότε, ό δεσπότης ό άγιος και ό
άληθινός, ου κρίνεις...»

*Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β'.....85*

Η καταστροφή των πολιτιστικών μας
μνημείων στα Κατεχόμενα

*Συνέντευξη με τον Επίσκοπο
Νεαπόλεως κ. Πορφύριο.....90*

Η συνεχιζόμενη λεηλασία της πολιτι-
στικής κληρονομιάς της Κύπρου

Ιωάννη Ηλιάδη.....94

Προσφύγων κειμήλια

Χριστόδουλου Χ' Χριστοδούλου.....99

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Απόστολος Θ' Κυριακής έπιστολών

Αρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη..102

Ευαγγέλιο της Μεταμορφώσεως
του Κυρίου

Πρωτ. Γεωργίου Αντωνίου.....105

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

«Ό ένσαρκος άγγελος των προφητών
ή κρηπίς ό δεύτερος πρόδρομος της
παρουσίας Χριστού, Ηλίας ό ένδοξος»

Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκού.....108

ΑΓΙΟΛΟΓΙΑ

Η Αγία Μαρίνα στην παράδοση
της Κύπρου

Χρίστου Αγαθοκλέους.....115

Ό Άγιος Παΐσιος ό Άγιορείτης

Αντώνιου Χαραλάμπους.....121

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Ένότητα θελήματος και θείων ενεργειών
στην Αγία Τριάδα κατά τον Άγιο
Νεόφυτο τον Έγκλειστο

Μιχαήλ Νικολάου.....126

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ό άββās Δωρόθεος μιλά για τό ότι
δέν πρέπει νά κρίνουμε τον πλησίον μας

Πρωτ. Κωνσταντίνου Κων/νου.....130

Λόγοι διδαχής από τον γέροντα

Έφραϊμ Κατουνακιώτη

έπιμ. Σάββα Παρῆ.....134

«Δοκιμάζοντες»

Νίκης Τρακοσιῆ.....135

ΜΟΡΦΕΣ

Ό Άρχων Πρωτοψάλτης της Αγιο-
τάτης Αρχιεπισκοπής Κων/πόλεως
Λυκούργος Άγγελόπουλος

Παναγιώτη Παπακυριακού.....139

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σελίδες από την ιστορία
της έν Κύπρω Έκκλησίας

Χρίστου Χατζημιχαήλ.....143

«Παντού ύπῆρχαν ίχνη βίας»

Ευδόκιου Δημητρίου.....148

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Τά σχολικά τετράδια

Έλένης Αναστασίου.....154

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Βιβλιοπαρουσίαση

Ό Χριστός ανάμεσά μας.....157

Ἀφιέρωμα

Ἡ καταστροφή τῶν μνημείων
στὰ κατεχόμενα

«Έως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος
καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις...;»

(Ἄποκ. στ', 10)

Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β'

Σαρανταένα χρόνια πέρασαν από τό τραγικό ἐκείνο πρωινό τῆς 20ῆς Ἰουλίου τοῦ 1974. Ἀνήμερα τῆς ἐορτῆς τοῦ πύρινου Προφήτη τό σιλέτο τοῦ βάρβαρου Ἀτίλα μπήχτηκε βαθιά στό κορμί τοῦ πολυπαθοῦ νησιοῦ μας. Κι ἀπό τότε ἡ χαίνουσα πληγὴ αἰμάσσει χωρίς σταματημό. Οἱ καρδιές τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου, ἡφαιστεια ἐνεργά, συγκρατοῦν μέ ἀξιοπρέπεια τήν καυτὴ λάβα τῆς δίκαιης ἀγανάκτησης στά στέρνα τους καὶ περιμένουν τήν ὥρα τῆς δικαίωσης. Οἱ βρῦσες τῶν ματιῶν μας σταμάτησαν κι αὐτές νά ἀρδεύουν τίς παρειές μας μέ τό ἀλμυρό τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πόνου ὕγρο. Καί οἱ ψυχές μας μαζί μέ τίς ψυχές τῶν ἀδικοχαμένων παιδιῶν τῆς νήσου τῶν Ἁγίων, μαζί μέ τίς ψυχές τῶν ἀγνοουμένων μας διατυπώνουν μπροστά στόν θρόνο τοῦ «Ἀρνίου» καυτό τό παράπονο: «έως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις...» (Ἄποκ. στ', 10). Ἔως πότε, Κύριε, ἐσύ πού εἶσαι

ὁ δεσπότης καὶ κυρίαρχος, ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός θά μακροθυμεῖς καὶ δέν θά κάνεις τήν κρίση σου; Ρίξε ἐρευνητικὴ τὴ ματιὰ σου στά κατεχόμενα ἐδάφη μας καὶ θά δεῖς ὅτι οἱ ἄνομοι «τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν ...» (Γ' Βασ. ιθ', 10). Τά θυσιαστήριά σου τά κατέστρεψαν καὶ τόν θεοσεβῆ λαό σου τόν πέρασαν ἀπό μαχαίρι. Τόν ἐκτόπισαν ἢ τόν κρατοῦν βάνουσα ἐγκλωβισμένο, κατάσταση πού μᾶς δημιουργεῖ ἀβάσταχτο πόνο.

Παράλληλα, πονοῦμε γιὰ τὴ μελετημένη καὶ συστηματικὴ καταστροφή τῶν ὁσίων καὶ ἱερῶν μας στοὺς τόπους πού πατᾶ βαριά ἡ μπότα τοῦ ἄμοιρου πολιτιστικῆς εὐαισθησίας Ἀτίλα. Αὐτὴ «ἡ συστηματικὴ καταστροφή τῆς Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς τῆς Κύπρου καὶ ἰδιαίτερα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανικῶν ναῶν ἄρχισε ἀμέσως μετὰ τὴν τουρκικὴ εἰσβολή...»¹. «Ἀμέσως μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ 37% τοῦ

1. Ἀ. Παπαγεωργίου, *Ἡ χριστιανικὴ τέχνη στό κατεχόμενο ἀπό τὸν τουρκικό στρατό τμήμα τῆς Κύπρου*, Λευκωσία 2010, σ. 1.

εδάφους τῆς Κύπρου ἀπό τόν τουρ-
κικό στρατό τόν Αὐγούστο τοῦ 1974
καί τήν κατάπαυση τοῦ πυρός...
ἄρχισε ἡ συστηματική λεηλασία καί
βεβήλωση τῶν χριστιανικῶν ναῶν καί
ἡ κλοπή πρῶτα τῶν πολύτιμων
ἀντικειμένων χρυσῶν-ἀσημένιων,
ὅπως Ἁγίων Δισκαρίων, Ἁγίων Πο-
τηρίων, Κανδηλιῶν, Σταυρῶν... Ἀκο-
λούθησε ἡ κλοπή τῶν εἰκόνων, τοι-
χογραφιῶν καί χειρογράφων καί ἡ
καταστροφή εἰκονοστασιῶν καί προ-
σκυνηταρίων καί ἄλλων ξυλογλύ-
πτων καί ἡ ἀφαίρεση ἐντοίχιων ψη-
φιδωτῶν καί τοιχογραφιῶν»².

Τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς
Κυπριακῆς Δημοκρατίας στόν διαδι-
κτυακό του τόπο ἀναφέρει ὅτι «ἡ
τύχη τῶν ἐκκλησιαστικῶν κειμη-
λίων τῶν ναῶν πού ὑπολογίζονται
στίς 20.000, παραμένει ἄγνωστη.
Σύμφωνα μέ τούς ὑπολογισμούς
τῆς Κυπριακῆς Ἀστυνομίας, πάνω
ἀπό 60.000 πολιτιστικά ἀντικείμε-
να ἔχουν μεταφερθεῖ παράνομα σέ
ξένες χώρες μετά τό 1974. Πολύ ση-
μαντικές καί ἀνεκτίμητες εἰκόνες πε-
ριῆλθαν στήν κατοχή οἴκων δημο-
πρασίας καί πωλήθηκαν παράνομα
στό ἐξωτερικό ἀπό ἐμπόρους τέ-
χνης»³.

Τό κακό δυστυχῶς δέν σταματᾶ
μέχρις ἐδῶ. Ὁ ἀσιάτης κατακτητής,
ἐφαρμόζοντας πιστά τά σχέδιά του

*Παναγία Ἐλεοῦσα,
ἀπό Ναό Ἁγίας Ζώνης, Ἀμμόχωστος,
16ος αἰῶνας, Βυζαντινό Μουσεῖο I.A.M.*

γιά ἐκτουρκισμό τοῦ κατεχόμενου
τμήματος τῆς Κύπρου, παρέδωκε
τούς ναούς μας στήν ἐρήμωση καί
τόν ἀφανισμό καλώντας σύμμαχό
του τόν πανδαμάτορα χρόνο. Ἀφέ-
θηκαν οἱ ἐκκλησίες τῶν ὑπό κατοχή
ἐδαφῶν μας χωρίς καμμιά φροντί-
δα⁴. Συνέπεια αὐτῆς τῆς ἐγκατά-
λειψης εἶναι ἡ κατάρρευση πολλῶν
ιερῶν ναῶν λόγω ἔλλειψης συντή-
ρησης. «Μερικές μάλιστα κατεδα-
φίστηκαν μέχρι τά θεμέλια, ὅπως ἡ
ἐκκλησία τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας
Αὐγασίδας καί ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγί-
ου Θωμᾶ στό Τρίκωμο»⁵.

2. Ὁ.π.

3. «Καταστροφή πολιτιστικῆς κληρονομιάς στά κατεχόμενα», www.mfa.gov.cy.

4. Ἀ. Παπαγεωργίου, ὀ.π., σ. X.

5. Ὁ.π.

Οι ύπηρεσίες του Υπουργείου Έξωτερικών της Δημοκρατίας κάμνουν λόγο για «περισσότερες από 550 Έλληνορθόδοξες Έκκλησίες, παρεκκλήσια και μοναστήρια σε πόλεις και χωριά των κατεχομένων περιοχών που έχουν λεηλατηθεί, υποστεί έκτεταμένους βανδαλισμούς»⁶. Ένω ό Άθαν. Παπαγεωργίου αναφέρει ότι έχουν καταγραφεί στό κατεχόμενο από τόν τουρκικό στρατό τμήμα της Κύπρου «περίπου 580 έκκλησίες ιστάμενες, ήμειρειπωμένες ή έρειπωμένες»⁷. «Στήν πραγματικότητα όμως», συνεχίζει ό κ. Παπαγεωργίου, «ό αριθμός τών έκκλησιών στήν τουρκοκρατούμενη περιοχή της Κύπρου είναι πολύ μεγαλύτερος»⁸.

Έκτός από τίς έρειπωμένες και κατεδαφισμένες έκκλησίες υπάρχουν και εκείνες που «έχουν μετατραπεί σε τζαμιά, αποθήκες του κατοχικού στρατού, στάβλους και άχυρώνες...»⁹. Ένω άλλες έχουν καταστεί «λέσχος και έργαστήρια ... άκόμη και αποχωρητήρια»¹⁰. Νά σημειωθεί δέ ότι σημαντικοί χώροι λατρείας καθώς και άλλα επίσης πο-

λιτιστικά μνημεία έξακολουθούν μέχρι σήμερα νά μήν είναι προσβάσιμα έπειδή βρίσκονται «σε στρατιωτικές ζώνες του τουρκικού κατοχικού στρατού»¹¹.

Σημαντική είναι ή μαρτυρία του Δανού συγγραφέα και φωτογράφου Χένρικ Κλάουσεν ό όποιος άποκαλύπτει ότι ή κατάσταση τών έκκλησιών στό κατεχόμενα «μόνο θλίψη μπορεί νά μάς φέρει». Τονίζει δέ ότι τά προβλήματα της καταστροφής και της λεηλασίας της όρθόδοξης πολιτιστικής κληρονομιάς στό κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου «είναι τεκμηριωμένα από τό Εύρωπαϊκό Δικαστήριο άνθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλα διεθνή Ίνστιτούτα, αλλά ή διεθνής κοινότητα έκαμε μικρή προσπάθεια για νά καταστήσει τήν Τουρκία υπεύθυνη για τά προβλήματα αυτά»¹². Ως άμερόληπτος και άντικειμενικός συγγραφέας ό Κλάουσεν σημειώνει: «Μετά που είδαμε πώς αντιμετωπίζονται οι έκκλησίες στό βόρειο τμήμα της Κύπρου, κάποιος θά άναρωτηθεί δικαίως, άν οι Κύπριοι, στό έλεύθερο τμήμα του νησιού, συμπεριφέρονται

6. www.mfa.gov.cy ό.π.

7. Ά. Παπαγεωργίου, ό.π., σ. IX.

8. Ό.π.

9. www.mfa.gov.cy ό.π.

10. Ά. Παπαγεωργίου, ό.π., σ. X.

11. www.mfa.gov.cy, ό.π.

12. Ίστοσελίδα Έκκλησίας της Κύπρου www.churchofcyprus.org.cy Ή χριστιανική τέχνη στό κατεχόμενα.

στά τζαμιά μέ ανάλογο τρόπο, δηλαδὴ ἀφήνοντάς τα νά ἀποσυντεθοῦν, προχωρώντας σέ βανδαλισμούς ἢ κλοπές. Ἡ ἀπάντηση εἶναι «ὄχι». Ὑπάρχουν 17 ἀρχαῖα τζαμιά στό νότιο τμήμα τῆς Κύπρου, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλα προστατευόμενα ἀπό τὴν Κυβέρνηση καὶ συντηροῦνται ἀπό τό κράτος. Ἐντεκα ἀπό αὐτά ἀρχικά κτίστηκαν ὡς ἐκκλησίες καὶ στή συνέχεια μετατράπηκαν σέ τζαμιά, κάτω ἀπό τὴν ὀθωμανικὴ κυριαρχία. Ἡ κυβέρνηση τῆς Κύπρου δέν ἔχει μετατρέψει τὰ τζαμιά ξανά σέ ἐκκλησίες καὶ διευκολύνει ἐνεργά τὴ χρῆση τους ἀπό τοὺς μουσουλμάνους»¹³.

Ἡ μαρτυρία αὐτὴ τοῦ Χένρικ Κλάουσεν τονίζει ἰδιαίτερα τὴν ἀντίθεση τῆς ἀντιμετώπισης τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς ἀπὸ τίς δύο πλευρές. Ἡ Κυπριακὴ Δημοκρατία συντηρεῖ τὰ μουσουλμανικά τεμένη, διευκολύνει τοὺς μουσουλμάνους στὴν ἐκπλήρωση τῶν θρησκευτικῶν τους καθηκόντων στίς ἐλεύθερες περιοχές, ἐνῶ ὁ κατοχικὸς στρατὸς καὶ ἡ ψευδοκυβέρνηση φέρονται μέ τρόπο ἐντελῶς ἀνάρμοστο σέ πολιτισμένους λαούς. Ἐμεῖς ζητᾶμε νά μᾶς ἐπιτρέψουν νά ἀναστηλώσουμε τίς ἐκκλησίες μας στά κατεχόμενα, χωρὶς νά τοὺς ἐπιβαρύνουμε οικονομικά. Μόνο νά μᾶς ἐπιτρέψουν νά προχωρήσουμε στίς ἐργασίες συντήρησης καὶ ἀναστήλωσης μέ δικὰ μας ἔξο-

δα. Δυστυχῶς ὅμως εἰσπράττουμε ἔντονη καὶ ὠμὴ τὴν ἄρνηση.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τίς χιλιάδες εἰκόνες, πού ἐξήχθησαν ἀπὸ τὴν Κύπρο καὶ πουλήθηκαν σέ ἰδιῶτες καὶ Μουσεῖα σέ ὅλες τίς Ἡπείρους, οἱ ἀγῶνες τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας εἶναι ὄντως τιτάνιοι. «Μερικὲς ἐντοπίστηκαν καὶ ἔγινε προσπάθεια ἐπαναπατριτισμοῦ τους χωρὶς ὅμως πάντοτε μέ ἐπιτυχία. Σ' ἄλλες περιπτώσεις ἡ Ἐκκλησία ὑποχρεώθηκε νά ἀγοράσει εἰκόνες καὶ τοιχογραφίες, ἐνῶ σέ μιά μόνο περίπτωση κατόρθωσε μέ τὴν ἐπίκληση τῆς Συνθήκης τῆς Unesco γιὰ ἐπαναπατριτισμὸ τῶν ἔργων τέχνης πού ἐξήχθησαν παράνομα ἀπὸ τὴ χώρα προέλευσής τους νά ἐπιστραφεῖ στὴν Κύπρο ἢ εἰκόνα τῆς ἔνθρονης Θεοτόκου ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἀντιφωνητῆ»¹⁴.

Εἰσήλθαμε στὴν πέμπτη δεκαετία εἰσβολῆς καὶ κατοχῆς τοῦ μαρτυρικοῦ νησιοῦ μας. Ὅμως δέν ἀπογοητευόμαστε. Δέν ἐπιτρέπουμε στοὺς ἑαυτοὺς μας νά καταληφθοῦν ἀπὸ ἡττοπάθεια. Ὅρθοί στίς ἐπάλξεις ὑπεράσπισης τοῦ δικαίου θὰ ἀγωνιζόμαστε ἀσταμάτητα γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς ἀλήθειας καὶ τὴ δικαίωση τοῦ πολυπαθοῦ λαοῦ μας. Οἱ Ἕλληνες ἔχουμε νιώσει στὸν ἐθνικὸ μας βίῳ ἀμέτρητες φορές τὴν κατὰ φωνὴ ἀδικία τῶν ἐκάστοτε ἰσχυρῶν

13. Ὁ.π.

14. Ἀ. Παπαγεωργίου, ὀ.π., σ. Χ,ΧΙ.

Αρχάγγελος Μιχαήλ, από Ναό Αρχαγγέλου Μιχαήλ, Λευκόνοικο, 16ος αιώνας, Βυζαντινό Μουσείο Ι.Α.Μ.

της γης. Κι όπως λέει ο Μακρυγιάννης: «όλα τά θεριά τρώνε από πάνω μας αλλά πάντα μένει και μαγιά». Δέν πρέπει δέ να ξεχνούν οι όποιοι κατακτητές κι οι ύποστηρικτές τους πώς «ύλαντρον όντας κοπει καβάτζιν, τριγύρου του πετάσσουνται τρακόσια παραπούλια»¹⁵. Υπάρχουν πάντα στον έλληνισμό εκείνοι που φυλάνε θερμοπίυλες και μέ τη θυσία τους άφυπνίζουν και τούς υπόλοιπους. Κι «ό ένας γίνονται δυό, και μία και δυό και τρεις χιλιάδες...»

κατά τόν ποιητή.

Μπορεί ό έχθρός να τρέφει όνειρα και να διακηρύσσει: «διώξας καταλήψομαι, μεριώ σκύλα, έμπλήσω ψυχήν μου, άνελώ τη μαχαίρα μου, κυριεύσει ή χείρ μου»¹⁶. Θά τούς κυνηγήσω και θά τούς πιάσω ζωντανούς. Θά διαμοιράσω τά λάφυρα. Θά χορτάσω τή ψυχή μου. Θά σφάξω μέ τό μαχαίρι μου. Θά κυριαρχήσει ή δύναμή μου. Ξεχνά όμως τή βεβαίωση του ούρανοϋ: «είδον τόν άσεβη ύπερυφούμενον και έπαιρόμενον ως τās κέδρους του Λιβάνου· και παρήλθον, και ιδου ούκ ήν, και έζήτησα αυτόν, και ούχ εύρέθη ό τόπος αυτού»¹⁷. Είδα τόν άσεβη να άκμάζει, να ύψώνεται πανίσχυρος και να έξαπλώνει τήν έπιρροή του σαν τά κέδρα του Λιβάνου. Και μόλις πρόφθασα να περάσω άπ' εκεί και να αυτός έν τῷ μεταξύ είχεν έκλείψει. Και πέρασα πάλι δεύτερη φορά και τόν έζήτησα και δέν βρέθηκε όχι μόνο αυτός, άλλ' ούτε ό τόπος, πού βρισκόταν πρωτύτερα ύψωμένος και άγέρωχος. Κάθε ύγνος του χάθηκε. Και έμεις «έν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δυναμιν, και (είμαστε άπόλυτα βέβαιοι ότι) αυτός έξουδενώσει τούς θλίβοντας ήμάς»¹⁸.

15. Βασίλη Μιχαηλίδη, *Η 9η Ιουλίου 1821*, στροφή 19, ΒΙΚΙΘΗΚΗ <http://el.wikisource.org>.

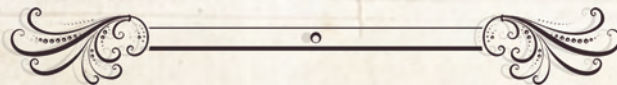
16. Έξόδ. ιε', 9.

17. Ψαλμ. 36ος, 35-36.

18. Ψαλμ. 59ος, 14.

Εύχαριστοϋμε τό Βυζαντινό Μουσείο Ίδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' για τήν παραχώρηση του φωτογραφικού ύλικου.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΜΑΣ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ

Συνέντευξη με τόν Ἐπίσκοπο Νεαπόλεως
κ. Πορφύριο

Ἐρ: Θεοφιλέστατε, ποιό εἶναι τό μέγεθος τῆς καταστροφῆς τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς στά κατεχόμενα;

Ἄπ: Ἀπό τό 1974, κατά τή διάρκεια τῆς τουρκικῆς εισβολῆς καί στή συνέχεια τά ἐπόμενα χρόνια, συνετελέσθη μία ἄνευ προηγουμένου καταστροφή τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς ἀπό τά κατοχικά στρατεύματα πού εισέβαλαν στήν Κύπρο καί στή συνέχεια ἀπό τούς ἐποίκους πού ἐγκατέστησε ἡ Τουρκία στήν Κύπρο, μέ σκοπό τήν ἐκμετάλλευση τῶν μνημείων αὐτῶν, ἡ καί τήν καταστροφή τους. Ἔχουμε μεγάλο ἀριθμό μνημείων τά ὁποῖα οἱ Τοῦρκοι ἔχουν καταστρέφει μέ μπουλντόζες ἐκδικητικά ἢ γιά τό σκοπό αὐτό ἀποκλειστικά καί μόνο, γιά νά ἐξαφανίσουν τήν παρουσία κάθε χριστιανικοῦ στοιχείου. Ἀκόμη, ἔχουν συλῆσει καί λεηλατήσει ὀλοκληρωτικά τίς ἐκκλησίες, ἀλλά καί τά κοιμητήρια, τά ὁποῖα δυστυχῶς μέχρι σήμερα εἶναι βεβηλωμένα, διαλυμένα καί ἀποτελοῦν τραγική καί τραυματική ἐμπειρία σέ ὅποιον τά ἐπισκέπτεται. Ὅτι ὑπῆρχε στούς ναούς πού μποροῦσε νά μετακινηθεῖ –ἐννοοῦμε ἐξοπλισμός τῶν ναῶν, εὐτρεπισμός τους, διακόσμησή

τους σέ εἰκόνες, εὐαγγέλια, κανδήλια–ὀτιδῆποτε κινητό καί πολύτιμο (εἰκόνες, ψηφιδωτά, τοιχογραφίες), ἔχουν διαρπαχθεῖ καί στή μεγάλη τους πλειοψηφία παράνομα ἐξαχθεῖ στό ἐξωτερικό γιά νά πουληθοῦν στίς διεθνεῖς ἀγορές ξεπλύματος πολιτιστικῶν ἀγαθῶν. Εἶναι σήμερα πιό κατανοητό μέ αὐτό πού συντελεῖται στή Μέση Ἀνατολή (Συρία, Ἰράκ), τό ὁποῖο ἐπιτελοῦν οἱ τζιχαντιστές καταστρέφοντας μανιωδῶς μεγάλης ἀξίας πολιτιστικά μνημεῖα στήν περιοχή τῆς Μεσοποταμίας, ὅπου ἦταν ἡ κοιτίδα μεγάλων πολιτισμῶν, τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Χετταίων κ.ἄ. Αὐτό ἀκριβῶς τό συνετέλεσε ἡ Τουρκία στήν Κύπρο πρὶν ἀπό 41 χρόνια, τή λεηλασία τῶν μνημείων καί τήν ἐκποίηση τους, εἴτε μέσω ὀργανωμένων κυκλωμάτων, ὅπως ἦταν τό κύκλωμα τοῦ Ἀϊντίν Ντικμέν, πού πρόσφατα ἐπαναπατρίσαμε καί βγῆκε μετά ἀπό τόσα χρόνια ἡ τελική ἀπόφαση, εἴτε ἀπό μεμονωμένους ἀνθρώπους, εἴτε καί ὁ στρατός, πού συνέλεξαν ὅλα αὐτά, μέ σκοπό τήν ἐκποίηση τους καί τήν ἀποκόμιση ἀπ' αὐτά οἰκονομικοῦ ὀφέλους.

Ἐρ: Ἔχουμε καταγραφή τῶν ἱερῶν εἰκόνων καί τῶν σκευῶν πού ἔχουν

έξαχθει στο έξωτερικό;

Απ: Δέν έχουμε ακριβή καταγραφή όλων τών αντικειμένων πού ήταν στις εκκλησίες. Αυτό ήταν αδύνατο νά γίνει, διότι μιλούμε γιά τουλάχιστον 575 μνημεία, ὀρθόδοξα καί μόνο τουλάχιστον, πέραν τών ἄλλων χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, γιά δεκάδες-ἑκατοντάδες εἰκόνες πού ὑπῆρχαν σέ κάθε εκκλησία καί δέν ἦταν πρὶν τήν εἰσβολή τό 1974 δυνατή ἡ καταγραφή τους, ὅπως ἔχουμε σήμερα στίς ἐλεύθερες περιοχές τό ψηφιακό ἀρχεῖο ὅλων αὐτῶν τών αντικειμένων. Ἐχουμε, ὅμως, καταγραφή τών πλέον ἀρχαίων καί ἀξιολογοτέρων αντικειμένων, πού χρονολογοῦνται ἀπό τούς πρώτους αἰῶνες μέχρι καί τόν 16ο. Γιά τά ὑπόλοιπα ἀντικείμενα, ἀπό τόν 16ο καί ἐντεῦθεν αἰῶνα, ἔχουμε μία γενική γνώση, ὄχι εἰδική.

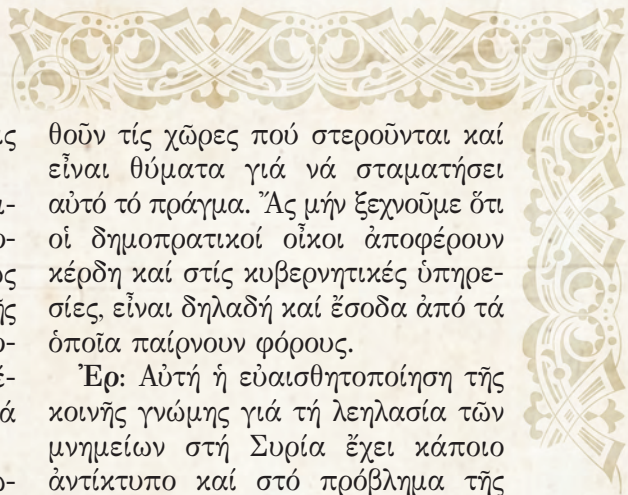
Ἐρ: Ἄρα δέν γνωρίζουμε πού βρίσκονται ὅλοι αὐτοί οἱ θησαυροί;

Απ: Δέν γνωρίζουμε, γιὰτί ἀκριβῶς παράνομα ἐξήχθησαν καί αὐτά προωθοῦνται μέσω κυκλωμάτων σέ δημοπρατικούς οἴκους τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐκεῖ στήν προσπάθεια πού κάνουμε ἀκριβῶς γιά τόν ἐντοπισμό τους -ὅταν βγαίνουν ἐπίσημα σέ καταλόγους κι ἐντοπίζονται-, ἀγωνιζόμαστε νά τά ἐπαναπατρίσουμε. Τώρα ἀκριβῶς πού μιλοῦμε, προσπαθοῦμε γιά μία εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἡ ὁποία εἶναι Κυπριακή καί θά δημοπρατηθεῖ στίς 18 Ἀπριλίου. Πρὶν 2 χρόνια πήραμε τήν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καί τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀπό τό ἴδιο εἰκονοστάσι, τήν ἴδια σειρά τών 12 Ἀποστόλων καί τώρα ἔχει βγεῖ στή δημοπρασία, στόν ἴδιο οἶκο, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος καί προσπαθοῦμε νά τόν ἐπανα-

πατρίσουμε.

Ἐρ: Μπορεῖτε νά μᾶς πεῖτε γι' αὐτές τίς προσπάθειες πού γίνονται γιά ἐπαναπατρισμό;

Απ: Οἱ προσπάθειες ἐπαναπατρισμοῦ γίνονται μέσω τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Μνημείων καί Τέχνης. Στίς Βρυξέλλες, ὅπου εἶναι τό Γραφεῖο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, λειτουργοῦμε ἐκεῖ ὡς παρατηρητήριο ἐντοπισμοῦ τών κλεμμένων πολιτιστικῶν θησαυρῶν μας σέ ὅλη τήν Εὐρώπη καί τόν κόσμο καί σέ συντονισμό μαζί μέ τίς ἀρμόδιες κρατικές ὑπηρεσίες -μιλοῦμε γιά τή Γενική Εἰσαγγελία τῆς Δημοκρατίας, τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων, τήν Ἀστυνομία-, προσπαθοῦμε νά ἐνεργοῦμε ὅσο τό δυνατόν πῶ γρήγορα, νά εἴμαστε ἀποτελεσματικοί καί νά πετυχαίνουμε τόν ἐπαναπατρισμό ἀνάλογα μέ τήν κάθε περίπτωση. Δέν εἶναι ὅλες οἱ περιπτώσεις τό ἴδιο πράγμα, κάθε περίπτωση εἶναι πολύ ξεχωριστή καί διακριτή. Δέν γίνεται ἡ διαχείριση ὅλων τών ὑποθέσεων μέ τόν ἴδιο τρόπο. Ἄλλες ὑποθέσεις ὁδηγοῦνται στά δικαστήρια, ὅταν ὑπάρχουν ἀποδείξεις ἀτράνταχτες καί τεκμήρια πού ζητοῦν τά δικαστήρια τών ξένων χωρῶν καί ιδιαίτερα οἱ Γερμανοί. Ἄλλες ὅμως, λόγω ἔλλειψης στοιχείων, ἂν δέν παραχωρηθοῦν νά ἐπιστρέφουν δωρεάν, ὑποχρεώνομαστε νά μποῦμε σέ δημοπρασίες ὡς διεκδικητές μέσω δημοπρασιῶν, ὡς ἡ περίπτωση καταβολῆς τοῦ ἐλάχιστου κόστους. Διότι πολλές φορές οἱ δικαστικές διαδικασίες εἶναι φοβερὰ ὑψηλοῦ κόστους καί θεωροῦμε ὅτι εἶναι λιγότερου κόστους νά μπεῖς στή δημοπρασία παρά νά μπεῖς σέ νομική διαδικασία.

Ἐρ: Ὑπάρχουν ἀρκετές ὑποθέσεις πού ἐκκρεμοῦν;

Ἀπ: Κοιτάξτε, ἔχουμε τουλάχιστον δύο-τρεις φορές τόν χρόνο ἐντοπισμούς δικῶν μας κειμηλίων κυρίως στήν Εὐρώπη -σέ χώρες τῆς Κεντρικῆς καί Δυτικῆς Εὐρώπης, Ἑλβετία, Γερμανία, Ἀγγλία- ἀντικείμενα κλεμμένα ἀπό δικές μας ἐκκλησίες, τά ὁποῖα δημοπρατοῦνται.

Ἐρ: Ποιά εἶναι ἡ στάση τῶν Εὐρωπαίων γιά τήν καταστροφή τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς, καθώς καί τῆς εὐρωπαϊκῆς νομοθεσίας; Εἶναι εὐκολή ἡ ἐπιστροφή τῶν κλεμμένων θησαυρῶν μας;

Ἀπ: Εἶναι γεγονός ὅτι λόγω τῶν τελευταίων πολεμικῶν συρράξεων στό Ἰράκ, στήν Αἴγυπτο στή συνέχεια μέ τήν ἐπανάσταση, τήν Ἀραβική Ἐνοιξη ὅπως ὀνομάστηκε, καί τώρα στή Μέση Ἀνατολή καί τή συστηματική λεηλασία μουσείων καί ἀρχαιολογικῶν χώρων, ὑπάρχει μία εὐαισθητοποίηση στήν παγκόσμια κοινή γνώμη γιά τήν κληρονομιά τῶν λαῶν αὐτῶν. Γιά πρώτη φορά τώρα μιλοῦμε γιά «πολιτιστική γενοκτονία» - αὐτή εἶναι φράση τοῦ Γενικοῦ Γραμματέα τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ὑπάρχει μία εὐαισθητοποίηση. Τώρα, σέ ἐπίπεδο νομοθεσίας, ὑπῆρχε μία στοιχειώδης νομοθεσία, ἡ ὁποία καταβάλλεται προσπάθεια νά βελτιωθεῖ. Νά ποῦμε μία τραγική ἀλήθεια: οἱ εὐρωπαϊκές χώρες τοῦ Νότου, μιλοῦμε γιά τήν Κύπρο, τήν Ἑλλάδα, τή Μάλτα, τήν Αἴγυπτο, τήν Τουρκία, εἶναι χώρες ἀπό τίς ὁποῖες ἐξάγονται πολιτιστικά ἀγαθά πρός τίς χώρες τῆς Κεντρικῆς καί Βόρειας Εὐρώπης. Οἱ χώρες αὐτές εἶναι λίγο διστακτικές στό νά υἱοθετήσουν τακτικές καί νομοθεσίες πού νά βοη-

θοῦν τίς χώρες πού στεροῦνται καί εἶναι θύματα γιά νά σταματήσει αὐτό τό πράγμα. Ἄς μήν ξεχνοῦμε ὅτι οἱ δημοπρατικοί οἴκοι ἀποφέρουν κέρδη καί στίς κυβερνητικές ὑπηρεσίες, εἶναι δηλαδή καί ἔσοδα ἀπό τά ὁποῖα παίρνουν φόρους.

Ἐρ: Αὐτή ἡ εὐαισθητοποίηση τῆς κοινῆς γνώμης γιά τή λεηλασία τῶν μνημείων στή Συρία ἔχει κάποιο ἀντίκτυπο καί στό πρόβλημα τῆς Κύπρου;

Ἀπ: Ἡ ὑπόθεση τῆς Κύπρου χρονολογεῖται ἀπό τό 1974, ἐδῶ καί 41 χρόνια. Αὐτή εἶναι πιό πρόσφατη καί ὅ,τι εἶναι πιό πρόσφατο εἶναι καί πιό ὀδυνηρό. Κι ἐδῶ ἐκπέμπονται συνεχῶς, εὐτυχῶς, εἰκόνες δορυφορικές στά Μ.Μ.Ε. καί ὁ κόσμος εἶναι περισσότερο εὐαισθητοποιημένος. Σέ ἐμᾶς ἐναπόκειται νά ἀξιοποιήσουμε αὐτή τή συγκυρία, ὥστε νά ὑπενθυμίσουμε αὐτή τήν τραγωδία πού συντελεῖται ἀκόμη στή δική μας περιοχή τῆς κατεχόμενης Κύπρου, διότι μετά τήν ἀπογύμνωση τῶν κατεχόμενων μνημείων ὑπάρχει ἡ συστηματική λαθρανασκαφή σέ ἀρχαιολογικούς χώρους καί τά προϊόντα παίρνουν κι αὐτά τόν δρόμο γιά τήν Εὐρώπη καί τόν ὑπόλοιπο κόσμο γιά τήν ἐκποίησή τους. Ἐπειδή, ὅμως, ἐμεῖς προστρέχουμε συχνά-πυκνά στά δικαστήρια, νομίζω γενικότερα στήν Εὐρώπη ὑπάρχει ἡ γνώση ὅτι ἡ Κύπρος διεκδικεῖ μόνιμα τά κλεμμένα πολιτιστικά ἔργα της.

Ἐρ: Ποιά εἶναι ἡ δική μας εὐαισθησία ἀπέναντι στά θέματα τῆς καταστροφῆς καί σύλληψης τῶν κατεχομένων μας μνημείων;

Ἀπ: Ὡς Ἐκκλησία, καταβάλλουμε πολύ μεγάλες προσπάθειες γιά τή

διάσωση τῆς θρησκευτικῆς μας κληρονομιάς στήν κατεχόμενη Κύπρο. Προσπαθοῦμε καί ὡς Συνοδική Ἐπιτροπή νά ἐπικοινωνοῦμε μέ τίς Ἀρμόδιες Ἀρχές, νά ἐπισκεπτόμαστε τά μνημεῖα καί νά περιγράφομε τήν κατάστασή τους. Ἀκόμη, προσπαθοῦμε νά πιέζουμε πρός πάσα κατεύθυνση καί τή συγκυβέρνηση καί τήν Τεχνική Ἐπιτροπή Πολιτιστικῶν πού ὑπάρχει καί στήν Εὐρώπη νά τερματιστεῖ αὐτή ἡ πολιτιστική λεηλασία καί νά διασώσουμε τόν πολιτισμό, τά μνημεῖα. Ἐπιπλέον, ἀγωνιζόμαστε νά σταματήσῃ αὐτή ἡ ἀλλότρια χρήση τους καί νά ἀποδοθοῦν πλέον στούς νόμιμους ἰδιοκτῆτες γιά νά χρησιμοποιηθοῦν ὡς μνημεῖα θρησκευτικά, ὡς λατρευτικοί χώροι. Πράγματα γίνονται, ὄχι θεαματικά, ἀλλά γίνονται. Τά τελευταῖα χρόνια βλέπετε ἔχουμε ἐπιτύχει μέ τόν θρησκευτικό διάλογο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μέ τόν Μουφτή καί τούς ἄλλους θρησκευτικούς ἡγέτες κάποιες ἄδειες γιά τέλεση Ἀκολουθιῶν στά κατεχόμενα μνημεῖα. Κάποια μνημεῖα καθαρίστηκαν, μπῆκαν πόρτες. Αὐτά προσπαθοῦμε νά τά ἐνδυναμώσουμε ὅσο περισσότερο γίνεται, γιά νά πετύχουμε περισσότερα ἀποτελέσματα. Εὐαισθητοποιεῖται πρᾶγματι καί ὁ κόσμος. Ὅταν κά-

νουμε Λειτουργίες, ἔρχονται, βλέπουν τά σπίτια τους, τοῦς χώρους λατρείας, τά κοιμητήριά τους καί οἱ ἄνθρωποι ἐπανασυνδέονται μέ τίς ρίζες τους. Αὐτό ὅμως πρέπει νά τό καλλιεργήσουμε ἀκόμη περισσότερο καί ἡ Ἐκκλησία σ' αὐτό ἐργάζεται καί αὐτό προσπαθεῖ νά ἐντατικοποιήσῃ.

Ἐρ: Κλείνοντας, μπορείτε νά μάς πείτε καί γιά τόν ρόλο τοῦ Γραφείου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου στίς Βρυξέλλες σχετικά μέ τή διάσωση τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς στά κατεχόμενα;

Ἄπ: Ἡ Ἐκκλησία μέ τό Γραφεῖο της στίς Βρυξέλλες, τά τελευταῖα 7 χρόνια, βρίσκεται στήν καρδιά τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης. Ἐκεῖ ἀκριβῶς μέ ἐκθέσεις, ἐπαφές, ἀναφορές καί ἐπισκέψεις εὐρωβουλευτῶν στήν Κύπρο, προσπαθοῦμε νά ἐνδυναμώσουμε τό ἐνδιαφέρον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης γιά τήν τραγωδία τήν ὁποία περνᾷ ὁ τόπος μας, ὥστε νά ἔλθουν οἱ ἄνθρωποι ἀρωγοί στόν ἀγώνα μας γιά τόν σεβασμό καί τή διάσωση τῆς θρησκευτικῆς κληρονομιάς, ἀλλά καί τήν ἀποκατάσταση τῶν θρησκευτικῶν δικαιωμάτων καί τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὅλων τῶν πολιτῶν τῆς Κύπρου, γιά νά μπορέσουμε νά πᾶμε ξανά στούς χώρους λατρείας. Ὑπάρχει βαθμός κατανόησης καί ἀνταπόκρισης. Τό Κοινοβούλιο κατ' ἔτος προωθεῖ πρός τόν προϋπολογισμό τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης κονδύλιο δύο ἑκατομμυρίων γιά τήν πολιτιστική κληρονομιά καί ἕνα γιά τοῦς ἀγνοουμένους. Ἐλπίζουμε αὐτό νά ἐνισχυθεῖ, γιά νά ἔχουμε περισσότερα ἀποτελέσματα σ' αὐτή τήν προσπάθεια.

Ἅγιος Ἀνδρόνικος, Κυθραία.

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΚΑΙ ΚΑΤΟΧΗ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ-

ή συνεχιζόμενη λεηλασία τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς τῆς Κύπρου

Δρ. Ἰωάννη Ἡλιάδη
Διευθυντή Βυζαντινοῦ Μουσείου
Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄

Τό 1974 ἡ Τουρκία εἰσέβαλε στήν Κύπρο κατακτώντας τό 37% τοῦ ἐδάφους τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί ἐκδιώκοντας 200.000 Κύπριους ἀπό τίς πατρογονικές ἐστίες τους. Πολιτική τῆς Τουρκίας καί τῶν ἐγκάθετων της στόν κατεχόμενο βορρᾶ εἶναι ὁ ἐκτουρισμός τῶν περιοχῶν αὐτῶν μέ τή μαζική ἐγκατάσταση ἐποίκων ἀπό τήν Ἀνατολία καί τήν παράλληλη δημογραφική ἀλλοίωση τῆς νήσου, τήν ἀντικατάσταση τῶν ἀρχέγονων τοπωνυμίων μέ τουρκικά καί τόν ἀφανισμό γενικότερα κάθε στοιχείου πού παραπέμπει στήν ἑλληνική πολιτιστική ταυτότητα τοῦ τόπου. Γιά τόν λόγο αὐτό ἀπό πολύ νωρίς ξεκίνησε μία ὀργανωμένη προσπάθεια γιά τή λεηλασία ἀρχαιολογικῶν χώρων, Μουσείων καί Βιβλιοθηκῶν. Πεντακόσιες καί πλέον ἐκκλησίες ὑπέστησαν λεηλασίες καί βανδαλισμούς καί ἔτυχαν κάθε λογῆς ἀλλότριας χρήσης. Κλάπηκαν 15-20 χιλιάδες εἰκόνες, ἱερά σκευῆ, ἄμφια, χειρόγραφα, δεκάδες τοιχογραφίες, καθῶς καί ψηφιδωτά πού τεμαχίστηκαν καί πω-

λήθηκαν στό ἐξωτερικό, ἐνῶ ἄλλα ἔχουν καταστραφεῖ ὀλοσχερῶς, ὅπως π.χ. ἡ ψηφιδωτή παράσταση στό ναό τῆς Παναγίας Κυραῆς κοντά στό χωριό Λειβάδια Ἀμμοχώστου. Ἡ καταστροφή δέν περιορίζεται σέ ναούς Ὀρθόδοξους, ἀλλά καί σέ ναούς ὄλων τῶν θρησκευτικῶν ομάδων τοῦ νησιοῦ, ὅπως π.χ. Μαρωνιτῶν, Ἀρμενίων, Ρωμαιοκαθολικῶν, Προτεσταντῶν καί Ἑβραίων. Παλαιοί ναοί ιδιαίτερης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας ἐξαφανίστηκαν εἴτε λόγω φθορᾶς, εἴτε λόγω ἀνθρώπινης ἐπέμβασης, ὅπως ἡ Παναγία Αὐγασίδα στή Μηλιά μέ τοιχογραφίες 15ου αἰῶνα, τήν ὁποία τό κατοχικό καθεστῶς κατεδάφισε δε-

καπέντε χρόνια μετά τήν τουρκική εισβολή ή όπως ή Αγία Αικατερίνη στό Γεράνι, τήν όποία γκρέμισαν μόλις πρίν από λίγο καιρό. Ένα σημαντικό κομμάτι τής παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς σβήνει και εκπέμπει σήμα κινδύνου διεθνώς.

**Οί λεηλατημένοι κυπριακοί
θησαυροί στό Μόναχο.
Ή Υπόθεση αρχαιοκαπηλίας
του Τούρκου Aydin Dikmen**

Ή ανεξέλεγκτη κατάσταση μετά τό 1974 στό τουρκοκρατούμενο βόρειο τμήμα τής Κύπρου τροφοδότησε τήν ανάπτυξη δικτύων αρχαιοκαπηλίας πού σκοπό είχαν τό ξεπούλημα τής πολιτιστικής κληρονομιάς τής Κύπρου. Ή αρχαιοκαπηλία, μέ τή βοήθεια και ένθάρρυνση του τουρκικού στρατού, απέδωσε μεγάλα κέρδη στους εμπλεκόμενους, αφού κυπριακοί θησαυροί κοσμοῦν ἤδη ιδιωτικές συλλογές σέ πολλές χώρες του κόσμου: από τήν Τουρκία, Ρωσία, Έλβετία, Ολλανδία και Άγγλία μέχρι τίσ ΗΠΑ, τήν Αυστραλία και τήν Ίαπωνία. Ο πίο γνωστός αρχαιοκάπηλος μέ τίσ μεγαλύτερες διασυνδέσεις παραμένει ό Τούρκος Aydin Dikmen. Είχε συνεργάτες τόσο από τήν Τουρκία και τά κατεχόμενα, όσο και από τήν Εὐρώπη και τίσ ΗΠΑ και οί ένέργειές του τόν εμπλέκουν στά μεγαλύτερα και πίο γνωστά σκάνδαλα αρχαιοκαπηλίας κυπριακών θησαυρών. Έχοντας ως έδρα του τό Μόναχο τής Γερμανίας διοχέτευε τή λεία του, πού αποσπούσε από τά κατεχόμενα μέσω Τουρκίας, σέ όλο τόν κόσμο. Από τίσ μεγαλύτερες υποθέ-

σεις αρχαιοκαπηλίας, στίς όποιες εμπλέκεται ό Aydin Dikmen είναι ή λεηλασία τών τοιχογραφιών του ναού του Αγίου Εὐφημιανού στή Λύση και τών έντοιχίων ψηφιδωτῶν του βου αιώνα από τό ναό τής Παναγίας Κανακαριάς στή Λυθράγκωμη.

Οί υποθέσεις αυτές οδήγησαν τήν Ίντερπόλ και τή Γερμανική Αστυνομία στά χνάρια του Aydin Dikmen. Τόν Οκτώβριο και Νοέμβριο του 1997 διενήργησαν έφοδο σέ διαμερίσματα πού διατηρούσε ό Τούρκος αρχαιοκάπηλος στό Μόναχο. Ο αριθμός τών έργων τέχνης πού άνευρέθηκαν συγκλονίζει: Πρόκειται για έργα πού προέρχονται από πενήντα περίπου διαφορετικούς λεηλατημένους ναούς στήν τουρκοκρατούμενη Κύπρο, πού έχουν πλήρως ταυτιστεί, ένῶ δυστυχώς μεγάλο μέρος τους δέν έχει πλήρως ταυτολογηθεί λόγω έλλιπῶν αρχείων. Από τά γνωστά έργα τέχνης ξεχωρίζουν τά τεμάχια ψηφιδωτῶν του βου αιώνα από τήν Παναγία Κανακαριά, τά σπαράγματα τοιχογραφιών από τήν Παναγία Άψινθιώτισσα στό Συγχαρί, όπως τό κεφάλι του αγίου Ίγνατίου, τά σπαράγματα τοιχογραφιών από τόν ναό τής Παναγίας Περγαμηνιώτισσας στήν Άκανθοῦ, πού χρονολογούνται στόν 12ο αιώνα, τά σπαράγματα τοιχογραφιών από τόν ναό Αγίας Σολομονής του 9ου αιώνα και τά σπαράγματα τοιχογραφιών από τόν ναό του Άντιφωνητή (περ. 1200 και τέλη 15ου αι.), καθώς επίσης ένας μεγάλος αριθμός εικόνων και παλαιά χειρόγραφα.

Χωρίς άμφιβολία, ή έφοδος τής Γερμανικής Αστυνομίας στό Μόναχο

Ὁ καλός ληστής, ἀπό παράσταση Δευτέρας Παρουσίας, ἀπό Μονή Ἀντιφωνητή, Καλογραία, 16ος αἰώνας, Βυζαντινό Μουσείο Ι.Α.Μ.

ἔγινε πολύ ἀργά, ἀφοῦ πιστεύεται ὅτι τεράστιος ἀριθμός ἄλλων θησαυρῶν εἶχε ἤδη διοχετευτεῖ στήν παράνομη ἀγορά ἔργων τέχνης. Στό Δικαστήριο τῆς Βαυαρίας ἔχουν κατατεθεῖ ὡς τεκμήρια τά ἀρχεῖα πού διατηροῦσε ὁ Τοῦρκος ἀρχαιοκάπηλος. Ἡ λε-

πτομέρεια μέ τήν ὁποία διατηροῦσε τά ἀρχεῖα του εἶναι πρωτοφανής: φωτογραφίες καί σκίτσα πρῖν ἀπό τήν κλοπή τῶν ψηφιδωτῶν καί τοιχογραφιῶν, κατά τή διάρκεια τῆς ἀφαίρεσής τους καί μετά τήν ἀφαίρεσή τους, ἀλλά καί ἀντίγραφα τῶν ψηφιδωτῶν μέ σκοπό τήν πώλησή τους ὡς αὐθεντικῶν στό παράνομο ἐμπόριο ἀρχαιοτήτων. Τά ψεύτικα πιστοποιητικά πού διέθετε ἀποκλειστικά γιά τά ἀντίγραφα ἀποτελοῦν ἐπαρκεῖς ἐνδείξεις γιά ἓνα καλά ὀργανωμένο ἔγκλημα.

Ὁ ἐπαναπατρισμός μεγάλου μέρους τῶν ἀνευρεθέντων

Ἡ Γερμανική Δικαιοσύνη ἐκδικάζοντας τήν ὑπόθεση ἐπτά ἔτη ἀργότερα (2004) ἀποφάνθηκε ὅτι τά ἀποδεικτικά στοιχεῖα ἐκ μέρους τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας σχετικά μέ τίς κατασχεμένες ἀρχαιότητες δέν ἦταν ἐπαρκῆ γιά τό σύνολο τῶν ἀντικειμένων. Δέν ἦταν δυνατόν ἄλλωστε ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου νά εἶχε φωτογραφήσει ἕως τό 1974 ὅλες, μία πρὸς μία, τίς τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, χειρόγραφα, παλαίτυπα καί ἱερά σκευῆ ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν, πού λεηλατήθηκαν ἀπό τούς ἀρχαιοκάπηλους, ὥστε νά κατέχει γιά κάθε ἓνα ἀντικείμενο ἀποδεικτικά στοιχεῖα. Ἐνῶ ὁμως τό δικαστήριο πείστηκε γιά τήν κυπριακή προέλευση μόνο 173 ἀντικειμένων, ἡ ἐπιστροφή τους δέν στάθηκε δυνατή, λόγω τῆς δυσχέρειας ἀνάλογων ἀποδεικτικῶν στοιχείων καί γιά τά ὑπολοιπα. Στίς 23 Σεπτεμβρίου 2010, τό δικαστήριο τοῦ Μονάχου, μετά ἀπό

Παναγία Γλυκοφιλοῦσα, από Ναό Ἁγίας Ζώνης, Ἀμμόχωστος, 16ος αἰώνας, Βυζαντινό Μουσείο Ι.Α.Μ.

μία 13χρονη νομική διαμάχη, ἀπεφάνθη ὅτι οἱ κυπριακοὶ θησαυροὶ πού βρέθηκαν στήν κατοχή τοῦ Ντικμέν θά πρέπει νά ἐπιστραφοῦν στήν Κύπρο. Τόν Νοέμβριο τοῦ 2010, ὁ Ντικμέν προχώρησε σέ ἔφεση τῆς δικαστικῆς ἀπόφασης. Τήν ἐπιστροφή μέρους τῶν θρησκευτικῶν θησαυρῶν ἀποφάσισε τό ἔφετειο τοῦ Μονάχου στίς 18 Μαρτίου 2013 δικαίωνοντας τήν Κύπρο. Στίς 12 Νοεμβρίου σύσσωμη ἡ Κυπριακή Πολιτεία καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ὑποδέχθηκαν τοὺς θησαυροὺς αὐτοὺς σέ σεμνή τελετή στό Βυζαντινό Μουσείο. Πρόκειται γιά 173 ἐκκλησιαστικούς θησαυροὺς, τόν μεγαλύτερο σέ ἀριθμό ἐπαναπατρισμό εἰκόνων, τοιχογραφιῶν καί ψηφιδωτῶν, πού προέρχονται ἀπό περίπου 50 ναοὺς τῆς κατεχόμενης Κύπρου.

Στίς 16 Μαρτίου 2015 ἐκδικάστηκαν ὀριστικά οἱ ὑπόλοιποι ἐκκλησιαστικοὶ καί ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ πού παρέμεναν στό Μόναχο. Τό Ἐφετειο τοῦ Μονάχου ἀποφάσισε τήν ἀπόδοση καί ἐπαναπατρισμό στήν Κυπριακή Δημοκρατία 34 κειμηλίων. Μεταξύ αὐτῶν περιλαμβάνονται τοιχογραφίες ἀπό τή Μονή τοῦ Ἀντιφωνητῆ Χριστοῦ, τόν ναό τῆς Ἁγίας Σολομονῆς στήν Κῶμα τοῦ Γιαλοῦ καί τή Μονή τῆς Παναγίας τῆς Ἀψινθιώτισσας. Τρία ζεύγη βημοθύρων ἀπό τή Μονή τοῦ Ἀντιφωνητῆ Χριστοῦ, τή Μονή τῆς Παναγίας τῆς Καντάρας καί τόν Ἅγιο Δημητριανό στό Δάλι. Ἀκόμα, τό χειρόγραφο Εὐαγγέλιο (18ος αἰών.) τῆς Ἀρμενικῆς κοινότητας τῆς Κύπρου καί χειρόγραφο ὀμιλιάριο (17ος αἰών.) ἀπό τή Μονή τῆς Παναγίας τῆς Τροοδίτισσας. Ἀποδόθηκαν, ἐπίσης, 10 προϊστορικές ἀρχαιότητες πού προέρχονται ἀπό τή συλλογή τοῦ Χριστάκη Χατζηπροδρόμου, τόν Ἅγιο Ἐπίκτητο Κερύνειας καί ἄλλα. Γιά τά ὑπόλοιπα 49 ἀντικείμενα (εἰκόνες ρωσικῆς τεχντροπίας καί προϊστορικές ἀρχαιότητες) τό δικαστήριο ἔκρινε ὡς μὴ ἐπαρκῆ τήν τεκμηρίωσή τους καί ἀποφάσισε τήν παραχώρησή τους στόν Τοῦρκο ἀρχαιοκάπηλο. Ἡ ἀπόφαση ὅμως δέν θά ὑλοποιηθεῖ, γιατί ἡ Κυπριακή Δημοκρατία ζήτησε ἤδη τή δημοπράτησή τους μέσω τῆς νομικῆς ὁδοῦ. Ὅλα τά κειμήλια θά διεκδικηθοῦν καί θά ἀνακτηθοῦν ἀπό τήν Κυπριακή Δημοκρατία χωρίς τήν καταβολή ἄλλων χρημάτων, δεδομένου ὅτι ὁ Τοῦρκος ἀρχαιοκάπηλος ὀφείλει στήν Κυπριακή Δημοκρατία ποσό πού ὑπερβαίνει τίς 500.000 εὐρώ.

Ἐχει ξεκινήσει ἤδη ἡ διαδικασία τοῦ ἐπαναπατριμοῦ τῶν 34 κειμηλίων στήν Κύπρο καί θά ὀλοκληρωθεῖ περίπου σ' ἓνα μήνα.

**Τό Βυζαντινό Μουσεῖο
Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου
Μακαρίου Γ' -
ὁ θεματοφύλακας
τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς
τῆς Κύπρου**

Τό Βυζαντινό Μουσεῖο Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', πού ἐγκαινιάστηκε τό 1982, εἶναι ὁ καρπός τῆς πολύχρονης προσπάθειας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου γιά διαφύλαξη καί προβολή τῆς Βυζαντινῆς καί μεταβυζαντινῆς κληρονομιάς τοῦ τόπου μας. Ὁ ρόλος τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου ὡς θεματοφύλακας τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς τοῦ τόπου μας κινεῖται σέ τέσσερις ἄξονες:

Πρῶτο: Τή συντήρηση καί διατήρηση τῶν ὑπαρχόντων θησαυρῶν, ἀλλά καί ὅσων ἐπαναπατρίζονται σταδιακά ἀπό τό ἐξωτερικό, σέ συνεργασία μέ τό Ἐργαστήριο Συντήρησης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων ἀλλά καί μέ ἐργαστήρια συντήρησης τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Δεύτερο: Τήν προβολή τους καί συμμετοχή στήν ἐκπαιδευτική διαδικασία γιά ἐνημέρωση καί εὐαισθητοποίηση τῶν νεώτερων γενεῶν μέ ἐκπαιδευτικά προγράμματα σέ συνεργασία μέ τό Ὑπουργεῖο Παιδείας καί Πολιτισμοῦ, καθώς ἐπίσης καί μέ διαλέξεις, ξεναγήσεις, ραδιοφωνικές καί τηλεοπτικές ἐκπομπές γιά τό εὐρύτερο κυπριακό κοινό ὅσο καί γιά

*Προφήτες, ἀπό Μονή Ἀντιφωνητή,
Καλογραία, 16ος αἰώνας,
Βυζαντινό Μουσεῖο Ι.Α.Μ.*

τούς ξένους ἐπισκέπτες τοῦ Μουσείου.

Τρίτο: Προβολή τοῦ θέματος τῶν λεηλατημένων θησαυρῶν στά ἀντίστοιχα μουσεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ μέσω Ἡμερίδων καί Ἐκθέσεων, σέ συνεργασία μέ τό Τμήμα Ἀρχαιοτήτων, ἀλλά καί μέ τήν παροχή πληροφοριῶν σέ ἐνδιαφερομένους.

Τέταρτο: Νά διαδραματίζει ρόλο ὡς ἄτυπο παρατηρητήριο, μέ σκοπό τόν ἐντοπισμό λεηλατημένων θησαυρῶν στό ἐξωτερικό μέ σκοπό τήν καταγγελία τους καί εὐαισθητοποίηση τῆς κοινῆς γνώμης.

ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΕΙΜΗΛΙΑ:

«Δωρεά Ἀθανάση Ἀθανάση στές ἐκκλησιές
τῆς Ἀγκαστίνας»

Δρ. Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου
Βυζαντινολόγου

Στό πλαίσιο συλλογῆς ἀρχε-
ακού καί ἐποπτικοῦ ὕλικου
γιά τά ἐκκλησιαστικά μνη-
μεῖα τῆς κατεχόμενης Ἀγκαστίνας
(ἐπαρχία Ἀμμοχώστου), ὁ Κώστας
Θεοδότου, ὑπεύθυνος τοῦ Ἀρχείου
τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου
μοῦ ὑπέδειξε δύο ἀργυρᾶ ἐξαπτέ-
ρυγα, τά ὁποῖα φυλάσσονται στό
Ἀρχεῖο καί προέρχονται ἀπό τό ἐν
λόγῳ χωριό. Ἡ Ἀγκαστίνα βρίσκε-
ται κοντά στή Λευκωσία στόν κάμ-
πο τῆς Μεσαορίας καί εἶναι χωριό
τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου.

Στίς 15 Νοεμβρίου 2004 ὁ Ἄνδρ-
ας Σ. Σάββας, Ἐκτελεστικός Γραμ-
ματέας τοῦ Ἱ.Ν. Φανερωμένης Λευ-

κωσίας, κατόπιν ὀδηγιῶν τῆς
Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς Φανε-
ρωμένης, παρέδωσε στήν Ἱερά
Ἀρχιεπισκοπή γιά φύλαξη δύο
ἀργυρᾶ ἐξαπτέρυγα, τά ὁποῖα
βρῆκε ὁ νεωκόρος τοῦ ναοῦ Μάριος
Μακρίδης στόν χῶρο τοῦ νάρθηκα
καί πιό συγκεκριμένα στό νότιο πα-
ράθυρό του τυλιγμένα σέ χαρτί
μέσα σέ πλαστική σακούλα. Τά
ἐξαπτέρυγα φέρουν ἐπιγραφή πού
δηλώνεται ἡ προέλευσή τους: «Δω-
ρεά Ἀθανάση Ἀθανάση στές ἐκκλη-
σιές τῆς Ἀγκαστίνας». Τά ἐξαπτέ-
ρυγα παρέλαβε ὁ Θεοφιλέστατος
Ἐπίσκοπος Σαλαμίνας Βαρνάβας,
ὁ ὁποῖος ὑπέγραψε καί τό δελτίο
παραλαβῆς σέ ἐπιστολόχαρτο τοῦ
ναοῦ τῆς Φανερωμένης.

Πῶς βρέθηκαν ὁμως τά ἐξαπτέ-
ρυγα στό παράθυρο τῆς Φανερω-
μένης καί ποιός τά ἔφερε στίς ἐλεύ-
θερες περιοχές; Σύμφωνα μέ τόν
Μακρίδη, ὕστερα ἀπό μέρες ἤλθε
στό ναό ἕνας Τουρκοκύπριος καί
τόν ρώτησε ἂν βρῆκε τή σακούλα

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗΣ

Τ.Θ. 21637, 1511 ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΤΗΛ. 22673296, 22660761, ΤΗΛΕΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟ: 22672321

15 Νοεμβρίου, 2004

Θεοφιλότατο
Χωριεσκόπο Σαλαμίνας
κ.κ. Βαρνάβα
Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου
Λευκωσία

Θεοφιλότατε,

Δια της παρούσης μας, σας ενημερώνουμε ότι ο νεακός της Εκκλησίας μας κ. Μάριος Μικριλής βρήκε στο χώρο του Νάρθηκα του Ναού δύο (2) ασχημάτα εξαπτέρυγα.

Επί των εξαπτέρυγων αναγράφεται το εξής: "Ἁγία Ἀθανάσιε Ἀθανάσιε στις Εκκλησίας της Λευκωσίας".

Σε συνέχεια τηλεφωνικής επικοινωνίας μας και μετά από οδηγία του κυρ Γεώργιου Κυριακίδη, αποστέλλουμε τα ανευρεθέντα εξαπτέρυγα στην Ιερά Αρχιεπισκοπή, για να φυλαχθούν.

Με τὸν προσήκοντα σεβασμὸ
με ἐντολή της Επιτροπῆς
τοῦ Ι. Ν. Φανερωμένης

Φθολαζατίνη Βαρναβί

16/11/2004

Αἱ ἁγία

Ανδρέας Σ. Σάββα
Εκτελεστικός Γραμματέας
Ι. Ν. Φανερωμένης

μέ τά πράγματα, πού ἄφησε στό παράθυρο. Ὅταν τοῦ ἀπάντησε θετικά, ὁ ἄγνωστος Τουρκοκύπριος ἔφυγε ἱκανοποιημένος, χωρίς νά ἀναφέρει τούς λόγους πού τόν ὥθησαν νά ἐπιστρέψει τά ἑξαπτέρυγα στόν νόμιμο κάτοχό τους, δηλαδή τήν Ἐκκλησία Κύπρου.

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ δωρεά τοῦ Ἀθανάσιου συμπλήρωσε ἕνα κενό, τήν ἔλλειψη, δηλαδή, ἑξαπτέρυγων στούς ναούς, οἱ ὁποῖοι ἐλειτούργοῦντο περιοδικά καί δέν εἶχαν τά ἀπαραίτητα λατρευτικά ἀντικείμενα.

Ἡ Ἀγκαστίνα ἔχει τρεῖς ἐκκλησίες: τήν Ἁγία Παρασκευή, ἡ ὁποία εἶναι ἡ κεντρική ἐκκλησία τῆς κοινότητας, τόν Ἅγιο Θεράποντα, ἡ ὁποία εἶναι κοιμητηριακή καί τόν Ἅγιο Γεώργιο, ἡ ὁποία εἶναι ἑξωκλήσι.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς βρίσκεται στά νοτιοανατο-

λικά τοῦ χωριοῦ καί ἀνήκει στόν τύπο τῆς μονόχωρης σταυροθολιακῆς βασιλικῆς. Ἡ ἐκκλησία κτίστηκε στή θέση παλαιότερου ἐρειπωμένου ναοῦ, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀφιερωμένος καί πάλι στήν Ἁγία Παρασκευή. Τήν οἰκοδόμηση τῆς ἐκκλησίας ἀνέλαβε ὁ μάστρε Γιακουμῆς, ὁ λεγόμενος Ψώρης, τοῦ ὁποῖου σύμφωνα μέ τόν Χρῆστο Διάκο, τά χέρια του, ἴσως ἀπό τούς πηλούς καί τόν ἀσβέστη μέ τόν ὁποῖο συνεχῶς ἐργαζόταν, φαίνονταν σάν ψωριασμένα.

Οἱ ἐργασίες ἀνοικοδόμησης τῆς ἐκκλησίας διήρκησαν ἕξι χρόνια (1878-1884) καί τή δαπάνη ἀνέλαβαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, καθώς καί τά μεταφορικά τῶν ὕλικῶν, τά ὁποῖα μετέφεραν μέ τά κάρα τους. Οἱ προύχοντες ἀνέλαβαν ἐκ περιτροπῆς τή διατροφή τῶν κτιστῶν καί τῶν ἐργατῶν.

Τό ὑφιστάμενο κωδωνοστάσιο βρίσκεται στή νοτιοδυτική γωνιά τῆς ἐκκλησίας, εἶναι μεταγενέστερο καί ἔχει δύο σταθμούς. Ἡ βάση του εἶναι παλαιότερη. Τό 1920 τό κωδωνοστάσιο κτυπήθηκε ἀπό κεραυνό. Τότε οἱ δραστήριοι ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας Πέτρος Γ. Κίικιλος καί Χρῆστος Νικόλα ἔφεραν τόν μάστρε Χαραλάμπη ἀπό τή Λύση καί χαμήλωσε τό κωδωνοστάσιο ἀφήνοντας μία στάση. Τό 1957-58, τό κωδωνοστάσιο κρίθηκε ἀκατάλληλο λόγω ρωγμῶν, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀντικατασταθεῖ ἀπό ἄλλο, χυτό ἀπό σκυροκονίαμα.

Τό 1954 κτίστηκε ἡλιακός στή νό-

Ἅγιος Θεράπων, Ἀγκαστίνα.

τια πλευρά τῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δέν συνάδει αἰσθητικά μέ τό ὄλο κτίριο. Ἡ στέγη τῆς ἐκκλησίας ἦταν καλυμμένη ἀρχικά μέ ἀσβεστοπηλό. Στή συνέχεια καλύφθηκε μέ κεραμίδια γαλλικοῦ τύπου.

Ὅταν ἀποπερατώθηκε ἡ ἐκκλησία κτίστηκε στήν αὐλή τῆς σχολεῖο μέ δύο αἴθουσες καί γραφεῖο γιά τόν δάσκαλο.

Μετά τήν κατάληψη τοῦ χωριοῦ ἀπό τά τουρκικά στρατεύματα τό 1974, ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς λεηλατήθηκε καί μετατράπηκε σέ μουσουλμανικό τέμενος. Διατηρήθηκε ὅμως τό ξυλόγλυπτο εἰκονοστάσιο καί ἡ κτιστή ἁγία Τράπεζα μέ τό κιβώριό τῆς, ἀπό τήν ὁποία ὅμως γιά θρησκευτικούς λόγους καταστράφηκαν οἱ κεφαλές τῶν ἀγγέλων. Στήν κόγχη τῆς πρόθεσης διατηρήθηκε ἡ τοιχογραφία τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ.

Σέ κακή κατάσταση διατήρησης βρίσκεται καί ὁ καμαροσκέπαστος ναός τοῦ Ἁγίου Θεράποντος στά νότια τοῦ χωριοῦ. Ὁ ναός εἶναι ὅτι ἀπέμεινε ἀπό τό ὁμώνυμο μεσαιωνικό χωριό καί εἶναι ἀφιερωμένος στόν τοπικό Ὅσιο Θεράποντα,

προφανῶς αὐτόν πού ἀναφέρει ὁ Λεόντιος Μαχαιραῶς (15ος αἰ.) στό Χρονικόν του, ὁ ὁποῖος ἀσκήτεψε κοντά στό χωριό Σίντα. Σέ κρύπτη κάτω ἀπό τό ἱερό βῆμα ὑπῆρχε τό ἀγίασμα τοῦ Ὁσίου καί λειψανοθήκη μέ τμήματα τῶν ἱερῶν λειψάνων του. Σήμερα ἡ κρύπτη εἶναι γεμάτη μέ μπάζα καί σκουπίδια. Ὁ ναός σύμφωνα μέ γραπτές μαρτυρίες λ.χ. σέ λιθανόγλυφο πάνω ἀπό τή δυτική εἴσοδο ἀνακαινίστηκε τό 1794 καί 1832. Στά χρόνια αὐτά κτίστηκαν καί οἱ μεγάλες ἀντηρίδες στή βόρεια καί τή νότια πλευρά λόγω στατικῶν προβλημάτων πού ἀντιμετώπιζε ὁ ναός. Κατά τόν 20ό αἰῶνα κατασκευάστηκε προστώο (ἡλιακός) στή δυτική πλευρά του ἀπό σκυρόδεμα. Ὁ Ἅγιος Θεράπων ἐορτάζει στίς 14 Ὀκτωβρίου καί εἰκονιζόταν ὡς ἱεράρχης, πιθανόν ἀπό σύγχυση μέ τόν συνώνυμο ἐπίσκοπο Κιτίου.

Τό ταπεινό ἐξωκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πλησίον τοῦ τουρκοκυπριακοῦ χωριοῦ Μόρα ἦταν πλινθόκτιστο. Μετά τό 1974 τό ἐξωκλήσι κατεδαφίστηκε.

Ἅγιος Θεράπων, Ἀγκαστίνα.

Θ΄ ΚΥΡΙΑΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη

(Α΄ Κορ. γ΄ 9-17)

«**9** Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομὴ ἐστε. **10** Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ· ἕκαστος δὲ βλέπετω πῶς ἐποικοδομεῖ **11** θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. **12** Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, **13** ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γερήσεται· ἢ γὰρ ἡμέρα δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἐκάστου τὸ ἔργον ὅποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. **14** Εἴ τις τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπρωκοδόμησε, μισθὸν λήψεται· **15** εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. **16** Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; **17** εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἷτινές ἐστε ὑμεῖς».

Οσα γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στό ἀνάγνωσμα τῆς Θ΄ Κυριακῆς τῶν Ἐπιστολῶν ἀναφέρονται κατὰ πρῶτο καὶ κύριο λόγο στοὺς ποιμένες, τοὺς ἐργάτες καὶ κήρυκες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμεῖς, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ συνεργάτες καὶ συνεργιστές τοῦ ἔργου μας κληρικοί, εἴμαστε οἱ «συνεργοί», οἱ συνεργάτες τοῦ Θεοῦ. Ἐσεῖς οἱ πιστοὶ εἴσθε «Θεοῦ γεώργιον» καὶ «Θεοῦ οἰκοδομὴ». Εἴσθε τὸ χωράφι τοῦ Θεοῦ. Εἴσθε οἰκοδόμημα τοῦ Θεοῦ.

Οἱ φυχές μας, λοιπόν, εἶναι τὸ χωράφι τὸ πνευματικό, τὸ ὁποῖο ὁ Ἅγιος Θεός μέ τῆ συνδρομῆ τῶν συνεργατῶν Του τὸ καλλιεργεῖ. Σπέρνει σ' αὐτό ἄφθονο τὸν λόγο Του, τὸ ποτίζει μέ τὸ γάργαρο νερό τῆς διδασκαλίας Του, τὸ λιπαίνει μέ τὴν ἀνακαινιστικὴ Χάρη Του καὶ τὸ ζωογονεῖ μέ τὴν ἀκαταμάχητη δύναμη τῶν Μυστηρίων

τῆς Ἐκκλησίας Του.

Εἶναι ὅμως καί οἰκοδομή ἢ πνευματική μας ὑπόσταση. Μιά οἰκοδομή ὅμως γιά νά σταθεῖ ἔχει ἀνάγκη ἀπό γερό θεμέλιο πάνω στό ὁποῖο θά στηριχθεῖ. Τέτοιο θεμέλιο μοναδικό καί ἀναντικατάστατο εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Χριστός Αὐτός εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος πού ἐνώνει ὅλους τούς λίθους τῆς οἰκοδομῆς καί κρατεῖ τήν Ἐκκλησία ἀσάλευτη στούς αἰῶνες. Αὐτός ὁ θεμέλιος λίθος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καί θεμέλιος τῆς προσωπικῆς ψυχικῆς μας σωτηρίας. Πάνω στόν Χριστό στηρίζεται ὅλο τό οἰκοδόμημα τῆς πνευματικῆς μας ὑπόστασης.

Αὐτό σημαίνει ὅτι τά ὑλικά πού χρησιμοποιοῦμε γιά τό χτίσιμο τῆς οἰκοδομῆς πρέπει νά εἶναι ἀνάλογα. Νά εἶναι «χρυσός, ἄργυρος, λίθοι τίμιοι». Ἡ ἀγνή ὀρθόδοξη πίστη, ἡ εἰλικρινής μετάνοια, ἡ βαθιά ταπείνωση, ἡ ἅγια καί ἐνάρετη ζωή, τά ἔργα τῆς πίστεως, ἡ ἐλπίδα καί ἡ ἀγάπη γιά τόν Θεόν καί τούς ἀνθρώπους. Νά μή εἶναι «ξύλα, χόρτος, καλάμη». Ψευτιά, ἀδικία, συκοφαντία, φθηνές φιλοδοξίες καί τόσα ἄλλα. Αὐτά δέν ἀντέχουν στή δοκιμασία τῆς φωτιᾶς.

Εἶναι ὅρος ἀπαράβατος ὅτι «τό ἔργον ἐκάστου ὁποῖόν ἐστι τό πῦρ δοκιμάσει». Θά δοκιμασθοῦμε πάνω στή φωτιά τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ. Τότε θά φανεῖ τό ἔργο τοῦ καθενός ποιό εἶναι στήν πραγματικότητα. Ποιό

οἰκοδόμημα θά ἀντέξει σ' αὐτή τή δοκιμασία.

Ἄργα ἢ γρήγορα τό πλοῖο τῆς ζωῆς μας θά φθάσει στό λιμάνι του. Καί τότε θά φανεῖ τί ἔχει ὁ καθένας στίς ἀποθήκες τοῦ πλοίου. Ἐκεῖ μπαίνοντας στό λιμάνι πού γίνεται ὁ ἔλεγχος τῶν ἀποσκευῶν. Στή διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ μας στή ζωή αὐτή μπορεῖ ὁ καθένας μας νά κοροιδέψει τόν ἄλλο. Νά τοῦ παρουσιάζει τά χρωματισμένα γιαλιά σάν διαμάντια καί τά στιλβωμένα χαλκώματα σάν χρυσάφι. Τί θά γίνει ὅμως ἐκεῖ, ὅταν ἡ θεϊκή φωτιά τά δοκιμάσει μέχρι τό τελευταῖο τους μόριο;

Τότε, τήν ὥρα τῆς κρίσεως θά φανερωθοῦν τά πάντα. Ἐκεῖ θά γίνει φανερό ἐνώπιον ἀγγέλων καί ἀνθρώπων τό τί ἐπιδιώκαμε μέ μία φιλία πού συνήψαμε, τί θέλαμε νά ἐπιτύχουμε μέ μία φιλανθρωπία πού κάναμε. Ἐκεῖ θά φανερωθοῦν οἱ ζήλεις, οἱ φιλοδοξίες, οἱ κρυφές φιληδονίες, οἱ σκοπιμότητες, τά κρυφά ἐλατήρια τῶν πράξεών μας. Τά πάντα «τό πῦρ δοκιμάσει».

Ἐπομένως, ὅσο ἔχουμε καιρό, ὅσο τό πλοῖο μας ταξιδεύει στή θάλασσα τοῦ παρόντος βίου, ἄς φροντίσουμε ὅλα νά τά ἐξαγνίσουμε. Νά χτίσουμε πάνω στό ἀρραγές θεμέλιο πού εἶναι ὁ Χριστός «χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους» καί ὄχι «ξύλα, χόρτον, καλάμη».

Τελειώνοντας τίς σκέψεις του ὁ θεῖος Παῦλος παρουσιάζει τό

οικοδόμημα τελειωμένο. Ποιό είναι αυτό τό οικοδόμημα πάλι τό γνωρίζουμε από τήν ἐρώτηση πού μᾶς ἀπευθύνει ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος. Δέν γνωρίζετε, γράφει, ὅτι ἐσεῖς οἱ πιστοί καί ὡς σύνολο, ἀλλά καί ὡς ἄτομα ξεχωριστά εἴσθε «ναός Θεοῦ» καί ὅτι «τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν». Δέν γνωρίζετε ὅτι εἴσθε ναός τοῦ Θεοῦ καί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ μέσα σας;

Ἀσφαλῶς οἱ χριστιανοί τῆς Κορίνθου ἐγνώριζαν αὐτή τή μεγάλη ἀλήθεια. Φαίνεται ὅμως ὅτι δέν εἶχαν καταλάβει, δέν εἶχαν συνειδητοποιήσει τό μεγαλεῖο αὐτῆς τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. Κάτι πού κι ἐμεῖς ἐν πολλοῖς δέν τό ἔχουμε συνειδητοποιήσει. Δέν ἔχουμε κατανοήσει τί θά εἰπεῖ ὅτι ὁ κάθε πιστός εἶναι κατοικητήριο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτή ἡ πραγματικότητα εἶναι κάτι πραγματικά ἀσύλληπτο. Εἶναι ἕνα μεγάλο θαῦμα. Θαῦμα πού δέν τό χωρεῖ τό φτωχό μυαλό μας. Πῶς ὁ ἄπειρος καί Ἅγιος Τριαδικός Θεός ἔρχεται καί ἀναπαύεται στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου τήν ὁποία ἀναγνωρίζει ὡς τόν ἱερότερο ἀπό ὅλους τούς ναούς.

Τί γίνεται ἀλήθεια; Μικραίνει ὁ Θεός καί χωρεῖ στή μικρή ἀνθρώπινη καρδιά ἢ ἡ μικρή καρδιά μας διαστέλλεται τόσο ὥστε νά χωρέσει μέσα της τόν ἄπειρο Θεό; Γνωρίζουμε ὅτι ὁ

ἄπειρος Θεός χωρεῖ στή μικρή καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά τό πῶς τό ἀγνοοῦμε. Τό περιορισμένο φτωχό μυαλό μας δέν μπορεῖ νά τό συλλάβει. Μπορεῖ ὅμως νά κάνει κάτι ἄλλο. Νά τό αἰσθανθεῖ ὁ καθέννας μας μέ τήν ψυχή του. Τότε θά συγκινηθεῖ καί θά ἀποφασίσει νά συμμορφωθεῖ πρὸς τή μεγάλη ἀλήθεια. Νά ἀνταποκριθεῖ θετικά στήν τιμή πού τῆς κάνει ὁ Θεός. Θά ἀγωνισθεῖ νά συμμορφωθεῖ πρὸς τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ.

Πιό συγκεκριμένα καί πρακτικά. Θά σκεφθεῖ ὅτι ἕνας ναός μέσα στόν ὁποῖο προσφέρεται ἡ λατρεία στόν Θεό εἶναι πάντα καθαρός. Πολύ περισσότερο καθαρὴ ὀφείλει νά εἶναι ἡ καρδιά μας, καί ὅταν μολύνεται ἀπό τούς ρύπους τῆς ἁμαρτίας νά φροντίζουμε μέ ἐπιμέλεια νά τήν καθαρίζουμε μέ τή μετάνοια. Ἕνας ναός εἶναι νοικοκυρεμένος καί στολισμένος. Καί ἡ καρδιά μας νά εἶναι στολισμένη μέ τίς ἀρετές. Νά ἀναβλύζουν ἀπ' αὐτήν καί νά φθάνουν στό χεῖλη μας «ψαλμοί καί ὕμνοι καί ὠδές πνευματικές».

Ἔχουμε, λοιπόν, ἔργο μπροστά μας σπουδαῖο καί καθοριστικό τῆς θέσης μας στήν ἀτελεύτητη αἰωνιότητα. Ἄς τό ἐπιτελοῦμε μέ συνέπεια καί φόβο Θεοῦ, ὥστε νά φθάσουμε στό λιμάνι τῆς θείας Βασιλείας μέ τό πλοῖο μας κατάφορτο μέ πλοῦτη καί θησαυρούς ἀρετῆς.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Πρωτ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου - Νομικοῦ

(Ματθ. ιζ', 1-9)

«**1** Καὶ μεθ ἡμέρας ἐξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν· **2** καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκά ὡς τὸ φῶς. **3** Καὶ ἰδὸν ὤφθησαν αὐτοῖς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. **4** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμῶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ μίαν καὶ μίαν Ἡλία. **5** Ἐπι αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδὸν νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, καὶ ἰδὸν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε. **6** Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. **7** Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν· ἐγένεθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. **8** Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. **9** Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· Μηδεὶ εἴπητε τὸ ὄραμα ἕως οὔ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀραστῆ».

Όταν ὁ Πέτρος ἐζήτησε τὴ Μεταμόρφωση στό ὄρος, πρόβαλε τὴν αἴτησή του. «Καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι». Αὐτό, βέβαια, δέν μπορούσε νά γίνει.

Ἡ θέση τῶν μαθητῶν, ἦταν σαφές, δέν ἦταν ἐκεῖ. Στό ὄρος. Μά στόν κόσμο. Ἐκεῖ ἦταν ἡ παλαιστρα. Τό στάδιο τῶν ἀρετῶν.

Ὁ τόπος τῆς προσπάθει-
ας. Ἀλλά καί
τῆς ὀλοκλή-
ρωσης.

Τό ν' ἀπο-
τραβηχθοῦν
ἀπό τόν κό-
σμο, δέν τούς
πρόσφερε τί-
ποτε. Δέν
τούς ὀλοκλή-
ρωνε. Ἦταν
ἐκτός τῆς ἀπο-
στολῆς τους.
Ἐξω ἀπό τά
πλαίσια τῆς κλήσης τους.

Συχνά βρισκόμαστε σέ παρό-
μοια θέση. Μᾶς δίνεται ἡ εὐκαι-
ρία νά γνωρίσουμε κάποια πράγ-
ματα. Νά ζήσουμε κάποια γεγο-
νότα. Νά αισθανθοῦμε διαφορε-
τικά. Νά νιώσουμε κάποιες συγ-
κινήσεις ιδιαίτερες. Νά βιώσου-
με κάποια ἔντονα συναισθήματα.

Αὐτό μπορεῖ νά συμβεῖ σέ μία
Θεία Λειτουργία. Μία κατασκή-
νωση. Μίαν ἐξομολόγηση. Ἐνα
«ἡμίωρο». Μία συγκεκριμένη
προσευχή. Μία σειρά στιγμῶν πε-
ρισυλλογῆς.

Κάποτε αὐτό φθάνει στό τέλος.
Δέν γίνεται ἀλλιῶς. Ὅλα ἔχουν
ένα τέλος. Τί κάνουμε τότε;

Ἀντιγράφουμε τόν Πέτρο; Λέμε
κι ἐμεῖς μέ τή σειρά μας «καλόν
ἐστίν»; Νοσταλγοῦμε; Ἀναπο-
λοῦμε; Αἰσθανόμαστε νά ζοῦμε

τραγικές ἴσως στιγμές;

Διερωτώμαστε λοιπόν. Γιατί νά
μή συνεχίσουμε ἐκεῖ πού εἴμαστε;
Γιατί νά ἐπανέλθουμε στά τε-
τριμμένα; Γιατί νά ἐκτεθοῦμε
πάλι στούς τόσους κινδύνους
τῆς καθημερινότητάς; Γιατί ν'
ἀναγκαζόμαστε νά ζήσουμε πάλι
μέσα σέ τόσους πειρασμούς;
Γιατί, ἀκόμη, νά χάσουμε τά
τόσα ὠραία πού ζήσαμε;

Τό ἐρώτημα, ὅμως, πού ἐδῶ
προκύπτει εἶναι:

Πραγματικά, θά χάσουμε, ὅσα
ζήσαμε;

Μποροῦν ἄραγε νά συνυπάρ-
χουν τά ὁμορφα πού ζήσαμε, μ'
αὐτά πού θά ἔλθουν; Τί πρέπει
νά γίνει, λοιπόν; Εἶναι γεγονός,
πώς αὐτά πού ζήσαμε μᾶς μίλη-
σαν. Νιώσαμε νά μᾶς καλοῦν
ἄλλοῦ; Τώρα πρέπει σέ ἄλλο

τόπο νά προσγειωθοῦμε.

Διερωτώμαστε συνεχῶς. Τί θά γίνει μέ τόν ἄνθρωπο; Τόν ἄλλο; Τόν διπλανό; Ἀλλά κι ἐμᾶς;

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι, τελικά, παρά τά καινούργια μηνύματα πού πήραμε νά γυρίσουμε στήν κοινή ζωή. Κι αὐτό, γιατί αὐτή εἶναι μία πραγματικότητα. Ἐκείνη μᾶς τραβάει. Μᾶλλον ἐκείνη μᾶς ἀπορροφᾷ. Ἐκείνη μᾶλλον μᾶς «ζυμώνει». Μᾶς κάμνει δικούς της.

Τί θά γίνει, λοιπόν;

Τί θά κάμουμε;

Βρισκόμαστε μπροστά σ' ἀδιέξοδο, λοιπόν;

Μήπως ἡ στροφή καί πάλι στούς μαθητές τοῦ Χριστοῦ θά βοηθοῦσε;

Ἄς προσπαθήσουμε νά δώσουμε ἀπαντήσεις.

Τίς ἔχουμε τόση ἀνάγκη. Εἰδικώτερα σήμερα.

Ν' ἀναζητήσουμε λοιπόν συνύπαρξη τῶν δύο καταστάσεων; Συμβιβασμό; Σύνδεση; Ἐνωση;

Καρπός μίας τέτοιας προσπάθειας εἶναι ὁ δυτικός πολιτισμός. Προσπάθησαν κάποιοι, καί τό ἕνα νά ὑπάρχει, καί τό ἄλλο. Νά μήν ἀρνηθοῦμε τό ἕνα. Νά μήν ἀφήσουμε τό ἄλλο. Νά διατηρηθεῖ (γιατί ὄχι;) ἕνα ἰσοζύγιο δυνάμεων, ἀλλά καί ἀλληλεπιδράσεων.

Προκύπτει θέμα ὁρίων ὅμως ἐδῶ. Πῶς τό βρίσκουμε; Πῶς τά

καταφέρνουμε νά νικήσει ἡ οὐσία τόν τύπο; Νά μή γίνουν ὑποχωρήσεις στά οὐσιώδη; Νά μήν ἐπικρατήσῃ τό ἐπουσιῶδες; Ν' ἀποφύγουμε, τελικά, τή δημιουργία νέων (τραγικῶν ἴσως) ἀδιεξόδων; Μποροῦμε νά ἐγγυηθοῦμε κάτι τέτοιο; Καί ποιός τό βεβαιώνει; Πῶς νά ξεπεράσουμε τελικά τήν ἀποφυγή μίας νέας παταγώδους ἀποτυχίας;

Μήπως, τελικά, χρειαζόμαστε (ναί) ἕνα θαῦμα; Ἐνα θαῦμα πού θά μεταλαμπαδεύσῃ ἕνα μήνυμα πού θά μᾶς ἐπηρεάσῃ; Θά μᾶς ποτίσῃ; Θά μᾶς ἀνοίξῃ βοηθώντας μας ν' ἀποβάλουμε τίς τυχόν ἐπιφυλάξεις μας; Θά τό δεχθοῦμε; Θά τό ἀσπασθοῦμε; Θά τό ἀκολουθήσουμε; Θά τό ζήσουμε ἀδιαφορώντας γιά τό τί θά στοιχίσει ἡ ὑπακοή τούτη; Τούτη ἡ ἀνταπόκριση;

Ἐναν ἥλιο χρειαζόμαστε. Κι αὐτός ἀναντίρρητα ὑπάρχει στό Θαβῶρ. Ἀπ' ἐκεῖ μπορεῖ ὁ Χριστός νά φωτίζει τά ἔργα μας. Νά μᾶς διώχνῃ τά σκοτάδια. Τίς ἀσάφειες. Τά διλήμματα. Καί τίς συγκρούσεις. Μέ τόν ἑαυτό μας. Καί τούς ἄλλους.

Τό φῶς δυνατό, καθάριο, λαμπρό, ἐκπέμπεται. Ἀπό ἐμᾶς ἐξαρτᾶται, ἂν θά ἐπαναλάβουμε στήν πράξη τοῦ Πέτρου τά λόγια.

«ᾠδε», λοιπόν. Στοῦ Χριστοῦ τό φῶς λουσομένοι. ᾠς τό τέλος.

«Ο ΕΝΣΑΡΚΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΩΝ Η ΚΡΗΤΙΣ,
Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΧΡΙΣΤΟΥ,
ΗΛΙΑΣ Ο ΕΝΔΟΞΟΣ»

Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

“**Ο** ὄ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις”, μᾶς ἐπισημαίνει μὲ χαρακτηριστικὸ τρόπο ὁ Πρωτοκορυφαῖος Ἀπόστολος τῶν ἔθνῶν Παῦλος στὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολή του (ε΄, 20). ὅπου, δηλαδή, ἡ ἁμαρτία πληθύνθηκε καὶ φανερώθηκε σὲ ὅλο της τὸ τρομακτικὸ μέγεθος, ἐκεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ δόθηκε πολὺ ἀφθονώτερη. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη καὶ στὴν Παλαιστίνη κατὰ τὸν 9ο αἰ. π.Χ., ὅταν βασίλευε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀσεβεστεροὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ, ὁ Ἀχαάβ. Ὁ ἀσεβὴς βασιλιάς Ἀχαάβ καὶ ἡ σκληρὴ καὶ φιλόδοξη σύζυγός του Ἴεζάβελ εἰσήγαγαν στὴν Παλαιστίνη τὴ λατρεία τοῦ Βάαλ καὶ τῆς Ἀστάρτης, στοὺς ὁποίους ἀνήγειραν μάλιστα καὶ ναοὺς. Τότε ὁ Πανάγαθος Θεός, γιὰ νὰ προστατεύσει τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραήλ ἀπὸ τὸ μίσημα τῆς εἰδωλολατρίας,

ἔστειλε ἕναν “ζηλωτὴ” Προφήτη, μιὰ ἀγιασμένη μὲ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ προφητικὴ μορφή, ἕναν ἐπίγειο ἄγγελο, τοῦ ὁποῖου ὀλόκληρη ἡ ζωὴ εἶναι ὄντως θαυμαστή, τὸν Προφήτη Ἥλία τὸν Θεσβίτη. Ὁ Προφήτης Ἥλιος πάλεψε σχεδὸν μόνος του σὲ μιὰ πολὺ δύσκολη ἐποχὴ ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς εἰδωλολατρίας καὶ μὲ μοναδικὴ τόλμη, ὅσο κανένας ἄλλος Προφήτης, ἤλεγχε κάθε παράβαση τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Δὲν μᾶς ἄφησε κανένα προφητικὸ βιβλίο, ὅπως οἱ ἄλλοι μεγάλοι Προφῆτες τοῦ Ἰσραήλ, ὅμως μὲ τὴ ζωὴ του καὶ τὴ δράση του κατέλαβε μιὰν ὅλως ἰδιαιτέρως σημαντικὴ θέση ἀνάμεσα στοὺς Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ κατέστη “τῶν Προφητῶν ἡ κρητὶς”. Νὰ ὑπενθυμίσουμε μιὰ μονάχα ἀπόδειξη τῆς μεγαλωσύνης του μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὅταν ἄγγελος Κυρίου ἀνήγγειλε στὸν Δίκαιο Ζαχαρία τὴ γέννηση τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τοῦ εἶπε ὅτι ὁ Τίμιος Πρόδρομος “προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιοῦ” (Λουκ. α΄, 17), θὰ προπορευθεῖ στὸ ἔργο τοῦ Κυρίου μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὴ δύναμη τοῦ Προφήτη Ἡλία. Ὁ μείζων τῶν Προφητῶν, λοιπόν, ὁ Τίμιος Πρόδρομος, εἶχε τὸ πνεῦμα καὶ τὴ δύναμη τοῦ Προφήτη Ἡλία. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ἐπομένως, πὸς στὸ ἀπολυτίκιό του χαρακτηρίζεται “δεύτερος Πρόδρομος τῆς παρουσίας Χριστοῦ”.

Ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ Θεσβίτου, κατ’ ἀκρίβειαν ἡ μνήμη τῆς εἰς οὐρανὸς πυρφόρου ἀναβάσεώς του, ἐορτάζεται στὶς 20 Ἰουλίου,

μιὰ μέρα ἀποφράδα γιὰ ἐμᾶς τοὺς Ἑλληνες τῆς Κύπρου, ἀφοῦ κατ’ αὐτὴν ἐγένετο ἡ Τουρκικὴ εἰσβολὴ τοῦ 1974. Τὸ μόνο πὸς γνωρίζουμε γιὰ τὴν καταγωγὴ του ἦταν ὅτι προερχόταν ἀπὸ τὴ Θεσβη ἢ Θεσβί, γι’ αὐτὸ καὶ ἀποκαλεῖται Θεσβίτης. Παρουσιάζεται ξαφνικὰ στὸ προσκήνιο τῆς Ἱστορίας, ὅπως παλαιότερα ὁ Δίκαιος Μελχισεδέκ, χωρὶς νὰ ἀναφέρεται οὔτε ὁ πατέρας του (καίτοι εἶναι γνωστὸς ὡς υἱὸς Σωβάκ), οὔτε ἡ μητέρα του, οὔτε ὅποιαδήποτε ἄλλη πληροφορία γιὰ τὴν καταγωγὴ του. Ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, κάποιοι Ἰουδαῖοι θεωροῦσαν ὅτι δὲν ἦταν ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ. Ὡστόσο, ὁ Ἀδελφὸθεος Ἰάκωβος τονίζει στὴν Καθολικὴ Ἐπιστολὴ του μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα, ὅτι αὐτὸς ὁ “ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος” (Δοξαστικὸν Στιχηρῶν Ἑσπερινῶν), αὐτὸς ὁ “ἐν σώματι ἄγγελος καὶ ἄσαρκος ἄνθρωπος” (α’ Ἰδιόμελον Λιτῆς Ἑσπερινῶν) ἦταν ἄνθρωπος σὰν κι ἐμᾶς. “Ἡλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῆ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ· καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς” (ε΄, 17-18). Ὁ Προφήτης Ἡλίας ἦταν ἄνθρωπος

σάν κι ἐμᾶς, εἶχε ὅμως τέτοια παρρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὥστε προσευχήθηκε νὰ μὴ βρέξει, καὶ δὲν ἔβρεξε πάνω στὴ γῆ γιὰ τρία χρόνια καὶ ἕξι μῆνες. Καὶ προσευχήθηκε ξανά, καὶ ὁ οὐρανὸς ἔδωσε βροχὴ καὶ βλάστησε ἡ γῆ τὸν καρπὸ της.

Ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφότης ἀναφέρεται ἐν προκειμένῳ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ θαυμαστὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Προφήτη Ἡλία. Ὁ “ζηλωτῆς” Προφήτης, κινούμενος ἀπὸ ἱερὴ ἀγανάκτηση γιὰ τὴ μεγάλη ἀποστασία τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ζήτησε ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν Δικαιοκρίτη Θεὸ νὰ τιμωρηθεῖ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ μὲ ἀνομβρία. Καὶ ὁ Παντοδύναμος Θεὸς εἰσήκουσε τὴν προσευχὴ τοῦ δούλου Του, “ἔκανε ὑπακοή”, τρόπον τινά, σ' αὐτόν, ὥστε γιὰ τρία χρό-

νια καὶ ἕξι μῆνες δὲν ἔβρεξε καθόλου σ' ὀλόκληρη τὴν Παλαιστίνη. Ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρεται στὸ β' Ἰδιόμελον τῆς Λιτῆς τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Προφήτου: “οὗτος γὰρ ἐν τῇ γλώσσει τὸν οὐρανὸν ὡς σίδηρον ἐχάλκευσε, καὶ τὴν γῆν τὴν ἔγκαρπον ὡς ἄκαρπον ἐποίησεν”. αὐτὸς μὲ τῇ γλώσσᾳ του σφυρηλάτησε τὸν οὐρανὸν σὰν σίδηρο καὶ μετέβαλε τὴν καρποφόρα γῆ σὲ ἄκαρπη. Ὅταν δὲ μετὰ ἀπὸ τριάμισι χρόνια ἔβρεξε καὶ πάλι στὴν Παλαιστίνη καὶ ἡ γῆ βλάστησε τὸν καρπὸ της, αὐτὸ ἔγινε ἐπίσης κατόπιν προσευχῆς τοῦ Προφήτη Ἡλία.

Ὅλοκληρη ἡ ζωὴ τοῦ Προφήτου εἶναι γεμάτη ἀπὸ γεγονότα, ποὺ προκαλοῦν τὸν δίκαιο θαυμασμό μας. Θ' ἀναφερθοῦμε σὲ ὀρισμένα μονάχα ἀπὸ αὐτά, στὰ πλέον χαρακτηριστικὰ, ὥστε νὰ κατανοήσουμε γιὰτί ὁ ἔνδοξος Ἡλίας εἶναι ὄντως “τῶν Προφητῶν ἡ κρηπίς”. Ὅταν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακρᾶς ἀνομβρίας κατέφυγε, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ κρύφτηκε στὸν χεῖμαρρο Χορράθ, ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνη ποταμοῦ, ἐκεῖ ὅπου εὕρισκεται μέχρι τὶς μέρες μας ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορικὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου, ἐτρέφετο μὲ τροφὴ ποὺ τοῦ ἔστελλε ὁ Θεὸς καθημερινὰ μὲ κοράκια. “Οἱ κόρακες ἔφερον αὐτῷ ἄρτους

τὸ πρῶτῃ καὶ κρέα τὸ δείλης, καὶ ἐκ τοῦ χεϊμάρρου ἔπινεν ὕδωρ” (Γ’ Βασ. ιζ’, 6). Τὰ κοράκια τοῦ ἔφεραν ψωμί τὸ πρῶτῃ καὶ κρέας τὸ ἀπόγευμα, τόσο μόνο ὅσο χρειαζόταν κάθε μέρα, καὶ ἔπινε νερὸ ἀπὸ τὸν χεϊμάρρο Χορράθ.

Ὅταν ἀργότερα λόγῳ τῆς ἀνομβρίας (“ὅτι οὐκ ἐγένετο ὑετὸς ἐπὶ τῆς γῆς”) ξεράθηκε ὁ χεϊμάρρος Χορράθ, κατέφυγε, κατ’ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ πάλιν, στὰ Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας, σὲ μιὰ περιοχὴ εἰδωλολατρικῆ, ἀπὸ τὴν ὁποία κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰσῆχθη στὸν Ἰσραήλ ἡ εἰδωλολατρία, ἀφοῦ ἡ περιοχὴ τῆς Σιδωνίας ἦταν ἡ πατρίδα τῆς βασίλισσας Ἰεζάβελ. Ἐκεῖ φιλοξενήθηκε, ὅπως προνόησε ὁ Πανάγαθος Θεός, ἀπὸ μιὰ χήρα γυναίκα, ἡ ὁποία ἀγωνιζόταν νὰ ἐπιβιώσει μαζὶ μὲ τὰ παιδιὰ της στὶς δυσχερέστατες συνθήκες ποὺ δημιούργησε ἡ μακρὰ ἀνομβρία. Τὰ σχετικὰ γεγονότα περιγράφονται μὲ κάθε λεπτομέρεια στὸ πρῶτο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Προφήτου, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ 17ο κεφάλαιο τοῦ Γ’ Βιβλίου τῶν Βασιλειῶν. Θὰ ὑπενθυμίσουμε ἀπὸ τὴν περιγραφή αὐτῆ τὰ δύο μεγάλα θαύματα ποὺ ἔκανε ὁ Προφήτης Ἡλίας στὸ σπίτι τῆς εὐλογημένης αὐτῆς χήρας. Κατ’ ἀρχὰς εὐλόγησε μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ τὸ δοχεῖο μὲ τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ δοχεῖο

μὲ τὸ λάδι καὶ αὐτὰ δὲν ἔλειψαν μέχρι τὴ λήξη τῆς ἀνομβρίας. “Ἡ ὑδρία τοῦ ἀλεύρου οὐκ ἐξέλιπε καὶ ὁ καψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ ἠλαττονήθη κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ὃ ἐλάλησεν ἐν χειρὶ Ἡλίου” (Γ’ Βασ. ιζ’, 16). Ὅταν δὲ σὲ μεταγενέστερο στάδιο ἀρρώστησε σοβαρὰ ὁ γιὸς τῆς χήρας καὶ ἀπέθανε, ὁ Προφήτης Ἡλίας ἐνεφύσησε τρεῖς φορές στὸ νεκρὸ παιδί, προσευχήθηκε θερμὰ στὸν Κύριο καὶ τὸ παιδάριο ἀναστήθηκε. Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη ἀνάσταση νεκροῦ ποὺ καταγράφεται στὶς σελίδες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἄρα καὶ τὴν πρώτη ἀνάσταση νεκροῦ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ δὲ τριπλὸ ἐμφύσημα, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνέστησε τὸ παιδάριο, ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως προτύπωση τοῦ μυστηρίου τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἐνα ἄλλο θαυμαστὸ γεγονός, τὸ ὁποῖο περιγράφεται μὲ κάθε λεπτομέρεια στὸ μακροσκελέστατο δεῦτερο ἀνάγνωσμα τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Προφήτου, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ 18ο καὶ τὸ 19ο κεφάλαιο τοῦ Γ’ Βιβλίου τῶν Βασιλειῶν, εἶναι ἡ φοβερὴ ἱστορία ποὺ διαδραματίζεται στὸ Καρμήλιον ὄρος μὲ τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, τοὺς 450 ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καὶ τοὺς 400 ἱερεῖς τῆς Ἀστάρτης. Σὲ μιὰ δραματικὴ στιγμή στὴν Ἱστορία τοῦ Ἰσραήλ, κατὰ τὴν ὁποία ὄλοι οἱ ἐξωτερι-

Προφήτης Ἡλίας, ἀπό Μονή Ἁγίου Ἰωάννου Λαμπαδιστοῦ, Καλοπαναγιώτης, 13ος αἰώνας, Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ι.Α.Μ.

κοὶ παράγοντες εὐνοοῦσαν τὴ λατρεία τοῦ Βάαλ καὶ τῆς Ἀστάρτης καὶ ὁ Προφήτης τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Ἡλίας παρέμεινε “προφήτης τοῦ Κυρίου μονώτατος”, ἡ σκληρὴ δοκιμασία, στὴν ὁποία ὑπέβαλε τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης ὁ “ζηλωτὴς” Ἡλίας, φανέρωσε μὲ τὸν πλέον πανηγυρικὸ τρόπο ποιὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Οἱ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης “ἐπεκαλοῦντο ἐν φωνῇ μεγάλῃ” τὸν Βάαλ στὸ θυσιαστήριον ποὺ οἱ ἴδιοι ἐτοίμασαν ἀπὸ τὸ πρωῒ μέχρι τὸ ἀπόγευμα χωρὶς καμιὰ ἀπολύτως ἀνταπόκριση· μάλιστα “κατετέμοντο κατὰ τὸν ἔθισμόν αὐτῶν ἐν μαχαίραις καὶ σειρομάσταις ἕως

ἐκχύσεως αἵματος ἐπ’ αὐτούς”, κατεκόπτοντο, δηλαδή, ὅπως συνήθιζαν, μὲ μαχαίρια καὶ μὲ λόγχες μέχρις ὅτου ἔτρεχε αἷμα ἀπὸ τὸ σῶμα τους. Ὁ ἀνύπαρκτος Βάαλ παρέμεινε κωφὸς καὶ ἀναίσθητος. Ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλία ὁ Προφήτης Ἡλίας. Ἀφοῦ ἐτοίμασε τὸ δικό του θυσιαστήριον καὶ ἔβαλε πάνω σ’ αὐτὸ τὰ ξύλα καὶ τὸ σφάγιον, διέταξε νὰ ρίξουν ἐν πρώτοις τρεῖς φορές πάνω σ’ αὐτὸ ἄφθονο νερό, ὥστε τὸ θαῦμα νὰ γίνῃ ἀκόμη πιὸ λαμπρό, καὶ τότε προσευχήθηκε μὲ λιτὸ τρόπο στὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ ἀμέσως “ἔπεσε πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέφαγε τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ τὰς σχίδακας καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν χοῦν ἐξέλειξε τὸ πῦρ” (Γ’ Βασ. ιη’, 38). Ἄλλες δύο φορές σὲ μεταγενέστερο στάδιο τῆς ζωῆς του ὁ Προφήτης Ἡλίας κατέβασε πῦρ ἐξ οὐρανοῦ μὲ τὴν προσευχή του (Δ’ Βασ. α’, 10 καὶ 12).

Ὁ Προφήτης Ἡλίας δὲν ὑπῆρξε μόνον μέγας Προφήτης, ἀλλὰ καὶ θεόπτης, ὅπως ὁ Προφήτης Μωϋσῆς. Ἀξιώθηκε νὰ δεῖ τὸν Θεὸ στὸ ὄρος Χωρὴβ (ἄλλη ὀνομασία τοῦ ὄρους Σινᾶ), ὅπως παλαιότερα ὁ μέγας Μωϋσῆς ὅταν ἀνέβηκε στὸ ὄρος Σινᾶ γιὰ νὰ παραλάβῃ τὸν Νόμον. Ἀφοῦ καὶ

αὐτὸς νήστεψε σαράντα ἡμέρες καὶ σαράντα νύκτες, εἶδε τὸν Θεό, ὅσο εἶναι δυνατὸν στὸν ἄνθρωπο νὰ Τὸν δεῖ, “οὐκ ἐν τῷ πνεύματι” (=στὴ θύελλα), “οὐκ ἐν τῷ συσσεισμῷ”, “οὐκ ἐν τῷ πυρί”, ἀλλὰ ὡς “φωνὴν αὐρας λεπτῆς”, σὰν ἀπαλὸ ψίθυρο λεπτῆς καὶ δροσερῆς αὐρας (Γ' Βασ. ιθ', 11-12). Γιὰ τὴ θεοπτικὴ αὐτὴ ἐμπειρία τοῦ Προφήτου γίνεται λόγος ἀρκετὲς φορὲς στὴν Ἀκολουθία τῆς 20ῆς Ἰουλίου. Σὲ τροπάριο τῆς ζ' Ὁδῆς τοῦ Κανόνος ἀναφέρεται: “Αὐρα πραεῖα ὑπέδειξε καὶ λεπτοτάτη Κύριον σοὶ Ἥλιου, ..., οὐχὶ πνεῦμα βίαιον, οὐ συσσεισμός, οὐδὲ πῦρ ἐκδειματοῦν”. Ἥλια, αὐρα ἤσυχη καὶ λεπτοτάτη σοῦ ὑπέδειξε τὸν Κύριο, ὄχι βίαιη θύελλα, οὔτε σεισμός, οὔτε τρομακτικὴ φωτιά. Ἄλλο τροπάριο πάλιν τῆς θ' Ὁδῆς τοῦ Κανόνος ἀναφέρει: “Ἰδεῖν ἐν λεπτοτάτῃ αὐρα Θεόν, ὡς ἰδεῖν δυνατὸν κατηξίωσαι, ἀσκητικαῖς πρότερον τὸ σῶμα διαγωγαῖς καταλεπτύνας Ἐνδοξε”. ἀξιώθηκες, ἐνδοξε, νὰ δεῖς τὸν Θεὸ στὴ λεπτοτάτῃ αὐρα, ὅσο εἶναι δυνατὸν στὸν ἄνθρωπο νὰ Τὸν δεῖ, ἀφοῦ προηγουμένως κατελέπτυνες τὸ σῶμα σου μὲ τοὺς ἀσκητικούς σου ἀγῶνες.

Ὡς θεόπτῃς ὁ Προφήτης Ἥλιας ἀξιώθηκε ἀπὸ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ τῆς μεγάλης εὐλογίας νὰ εἶναι παρῶν μαζί μὲ τὸν

Προφήτη Μωϋσῆ κατὰ τὴ Μεταμόρφωση Του στὸ ὄρος Θαβῶρ. “Ἀποδεδειγμένος θεόπτῃς ὁ Θεσβίτης σὺν Μωσῆ καθορᾶ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὓς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἀνθρώπων τῶν γηγενῶν καρδία οὐ λελόγισται, σεσαρκωμένον Κύριον ἐν Θαβῶρ τὸν παντοκράτορα” (τροπάριον θ' Ὁδῆς Κανόνος). Ὦντας ἀποδεδειγμένος θεόπτῃς ὁ Προφήτης Ἥλιας ὁ Θεσβίτης, ἀξιώθηκε νὰ ἰδεῖ μαζί μὲ τὸν Προφήτη Μωϋσῆ αὐτὰ ποὺ μάτι ἀνθρώπων δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ ἀνθρώπων δὲν ἄκουσε καὶ καρδία χοϊκῶν ἀνθρώπων δὲν σκέφθηκε, νὰ ἰδεῖ, δηλαδή, τὸν σεσαρκωμένο παντοκράτορα Κύριο στὸ ὄρος Θαβῶρ μέσα στὸ ἄκτιστο φῶς τῆς θεότητος.

Ὅπως θαυμαστὴ ὑπῆρξε ἡ ἐμφάνιση τοῦ Προφήτη Ἥλια στὸ προσκήνιο τῆς Ἱστορίας καὶ ὅπως θαυμαστὴ ὑπῆρξε ὁλόκληρη ἡ ζωὴ του καὶ ἡ δεκαπενταετῆς προφητικὴ του δράση, ἔτσι θαυμαστὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀναχώρησή του ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς Ἱστορίας. Καὶ τοῦτο γιατί δὲν ἐγνώρισε φυσικὸ θάνατο, ἀλλὰ μετέβη ζωντανός, ὅπως παλαιότερα καὶ ὁ Δίκαιος Ἐνώχ. Ἀφοῦ πῆγε στὶς ὄχθες τοῦ Ἰορδάνη ποταμοῦ μαζί μὲ τὸν μαθητὴ του καὶ διάδοχό του Προφήτη Ἐλισσαῖο, ἀφοῦ ὡς ἄλλος Μωϋσῆς “ἔλαβεν τὴν μελωτὴν αὐτοῦ καὶ εἴλησε καὶ

ἐπάταξε τὸ ὕδωρ, καὶ διηρέθη τὸ ὕδωρ ἔνθα καὶ ἔνθα (=χωρίστηκαν τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ), καὶ διέβησαν ἀμφοτέρω ἑν ἐρήμῳ (=πέρασαν καὶ οἱ δύο στὴν ἀπέναντι ὄχθη, στὴν ἀπέναντι ἔρημο)” (Δ΄ Βασ. β΄, 8), ἀνελήφθη “ὡς εἰς τὸν οὐρανόν” με πύρινο ἄρμα. “Καὶ ἰδοὺ ἄρμα πυρὸς καὶ ἵπποι πυρὸς καὶ διέστειλαν ἀνὰ μέσον ἀμφοτέρων, καὶ ἀνελήφθη Ἡλιοῦ ἐν συσσεισμῶ ὡς εἰς τὸν οὐρανόν” (Δ΄ Βασ. β΄, 11). Παρουσιάστηκε ἕνα πύρινο ἄρμα, τὸ ὁποῖο ἔσερναν πύρινα ἄλογα ποὺ πέρασαν ἀνάμεσα στὸν Ἡλία καὶ τὸν Ἐλισσαῖο, καὶ ὁ Ἡλίας ἀνελήφθη μέσα σὲ ἀνεμοστρόβιλο πρὸς τὰ πάνω “ὡς εἰς τὸν οὐρανόν”. Ἐνα τροπάριο τῆς ἠ΄ Ὀδῆς τοῦ Κανόνος ἀναφέρει: “Ἄρμα πυρὸς σε ἔλαβεν ἀπὸ γῆς πυρακτούμενον, ζῆλῳ Ἡλιοῦ τῷ θεϊκῷ θεόπνευστε· διὸ ἰκετεύω σε, τῶν ἐν τῇ γῆ με πάντων κακῶν, τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐπικουφίζειν τὸν νοῦν μου, τεθρίππω· καὶ πρὸς νύσσαν οὐρανίαν με φθάσαι, τὸν πάντων ἐκδυσώπει Θεὸν καὶ βασιλέα”. Πύρινο ἄρμα σὲ παρέλαβε ἀπὸ τῆ γῆ, θεόπνευστε Ἡλία, φλεγόμενον ἀπὸ τὸν θεῖο ζῆλο. Γι’ αὐτὸ σὲ παρακαλῶ νὰ ἐλαφρύνεις τὸν νοῦ μου ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς κακὰ με τὸ τέθριππο (=ἄρμα συρόμενο ἀπὸ τέσσερα ἄλογα) τῶν ἀρετῶν σου. Παρακάλεσε ἀκόμη τὸν Θεὸ καὶ βασιλέα τῶν πάντων νὰ ἀξιωθῶ νὰ φθάσω στὸ οὐράνιο τέρμα.

Ὁ Προφήτης Ἡλίας, λοιπόν, δὲν πέθανε, ἀλλὰ ἀνελήφθη “ὡς εἰς τὸν οὐρανόν”. Ποῦ εὐρίσκεται ἔκτοτε, κανένας δὲν γνωρίζει. Σύμφωνα, ὅμως, με παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας θὰ ἐπανεμφανιστεῖ κατὰ τὶς ἔσχατες ἡμέρες, γιὰ νὰ ὁμολογήσει Χριστὸν καὶ νὰ μαρτυρήσει γι’ Αὐτόν. Στὸ 11ο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως γίνεται λόγος γιὰ δύο μάρτυρες – προφῆτες, ποὺ θὰ προφητεύσουν γιὰ χίλιες διακόσιες ἐξήντα ἡμέρες. “Οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν τὸν οὐρανὸν κλεῖσαι, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχη τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν”, σημειώνεται χαρακτηρισικὰ στὸ βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως (ια΄, 6). Σύμφωνα με πολλοὺς ἐρμηνευτὲς, παλαιότερους καὶ νεωτέρους, πρόκειται γιὰ τὸν Ἡλία καὶ τὸν Ἐνώχ, τοὺς δύο Δικαίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ποὺ δὲν γνώρισαν φυσικὸ θάνατο, ἀλλὰ μετέστησαν. Αὐτὴν τὴν παράδοση ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ε΄ Ἰδιόμελον τῆς Λιτῆς τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Προφήτου, ὅταν ἀναφέρει: “τὸ ἐξᾶραν ἄρμα σε πυρφόρον, ὡς ἐν συσσεισμῶ εἰς οὐρανοῦς, τὴν πυρίπνοον χάριν σοι παρέσχετο, Ἡλία Θεσβίτα, τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, ἕως ἂν κηρύξης τὴν τῶν πάντων συντέλειαν”. Τὸ πύρινο ἄρμα ποὺ σὲ ὀδήγησε ὡς εἰς οὐρανοῦς με δυνατὸ ἀνεμοστρόβιλο, Ἡλία Θεσβίτα, σοῦ ἔδωσε τὴ μεγάλη χάρη νὰ μὴ γνωρίσεις θάνατο, μέχρι νὰ κηρύξεις τὴ συντέλεια τῶν πάντων.

Η ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Χρίστου Ἀγαθοκλέους
Θεολόγου

Ο βίος τῆς ἁγίας Μαρίνας γράφτηκε ἀπὸ τὸν στρατιωτὴ Θεότιμο, ὁ ὁποῖος τῆς ἔφερε τροφή κατὰ τὴν παραμονή τῆς στῆ φυλακὴ καὶ σώζεται σὲ ἀρκετὰ χειρόγραφα, τὰ ἀρχαιότερα τῶν ὁποίων ἀνάγονται στὸν 9ο αἰῶνα¹. Ἐκκλησιαστικὲς προσωπικότητες, ὅπως ὁ ὄσιος Νεόφυτος ὁ Ἐγκλειστος καὶ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος Κύπρου, συνέγραψαν ἐγκώμια καὶ λόγο πρὸς τιμὴν τῆς, ὅπου ἀναφέρονται στὸν βίο καὶ τὴν προσωπικότητά τῆς.

Σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα τοῦ βίου τῆς, ἡ Μαρίνα ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας ἦταν κόρη τοῦ

εἰδωλόλατρη ἱερέα Αἰδεσίου. Ἐμεινε ὀρφανὴ ἀπὸ μητέρα καὶ ὁ πατέρας τῆς ἐμπιστεύθηκε τὴν ἀνατροφή τῆς σὲ μία χριστιανὴ τροφὴ, ἡ ὁποία καὶ συνέβαλε δραστικὰ στὴ χριστιανικὴ διαπαιδαγώγησή τῆς. Ἐξαιτίας τῆς ἄρνησής τῆς νὰ παντρευτεῖ τὸν ἑπαρχο Ὀλύβριο καὶ νὰ θυσιάσει στὰ εἰδῶλα, ἡ Μαρίνα ὑπέστη μία σειρά μαρτυρίων καὶ τελικὰ ἀπεκεφαλίσθη.

Ἡ Μαρίνα γίνεται κοινωνὸς τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν πονηρῶν δυνάμεων καὶ μέτοχος τῆς δόξας Του, ἔχοντας πάντα ὑπομονή. Χωρὶς ὑπομονὴ καὶ ἀνδρεία² δὲν θὰ μπορούσε νὰ διατηρηθεῖ στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα³. Ἡ ἐπάνοδος στὸν

1. F. Halkin, BHG (SubH, ἀριθ. 8a), τ. II, Bruxelles 1957, σ. 84-86.

2. Ἀββᾶ Δωροθέου, Διδασκαλία 14, PG 88,1776A.

3. «Ταυτόχρονα, ὅμως, καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἀνδρεία πρέπει νὰ καλλιεργοῦνται μὲ ταπείνωση. Ἄλλωστε, ὁ Θεὸς δὲν βραβεύει τὴν ἀρετὴ ἀλλὰ τὴν ταπείνωση τοῦ ἀνθρώπου...Θεμέλιο τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ ταπείνωση. Χωρὶς αὐτὴν δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ. Ὁ υπερήφανος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐνάρετος. Ὅπως τὸ σκοτάδι εἶναι ἄσχετο μὲ τὸ φῶς, ἔτσι καὶ ὁ υπερήφανος εἶναι ἄσχετος μὲ τὴν ἀρετὴ. Ἡ ταπείνωση ἐκφράζει τὴν ἐπίγνωση τοῦ ἀνθρώπου ὅτι ἔχει “τὸ εἶναι δεδανεισμένον”. Μὲ αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος προσαρμόζεται στὴν ἔνθετη τάξη τῆς δημιουργίας. Ἡ ταπείνωση προσελκύει τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ περιέχει δυνάμει ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετές. Γι’ αὐτὸ χαρακτηρίζεται στὴν πατερικὴ παράδοση ὡς “περιεκτικὴ ἀρετὴ”. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Χριστιανικὴ Ἠθικὴ II, σελ. 79.

Ἁγία Μαρίνα, ἀπό Ναό Τιμίου
Σταυροῦ, Πεδουλάς, 13ος αἰώνας,
Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ι.Α.Μ.

Θεὸ γίνεται πραγματικότητα με
πόνους καὶ ἄσκησι⁴, ζώντας τὴ
συντριβὴ στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, κά-
νοντάς τὴν ὑπαρξιακὸ γεγονός. Ὁ
θάνατος καταργεῖται με τὸν ἴδιο τὸν

θάνατο καὶ ὁ διάβολος νικιέται με
τὸ ἴδιο τὸ ὄπλο του⁵. Ἡ ὑπακοὴ τῆς
Μαρίνης μέχρι θανάτου ὀδηγεῖ στὴ
νίκη ἐναντίον τοῦ θανάτου. Ὅπως ἡ
δόξα τοῦ Χριστοῦ ἀρχίζει με τὸν
σταυρό, ἔτσι καὶ ἡ δόξα τοῦ πιστοῦ
ἀρχίζει με τὴν ἐκούσια ἀποδοχὴ τοῦ
θανάτου γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.
Ἡ τήρηση τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ με
ὄριο τὸν θάνατο εἶναι ἤδη πορεία
ἀπὸ τὸν θάνατο πρὸς τὴ ζωὴ, γιατί
ἡ ἴδια ἡ ἐντολὴ ὡς θεῖα ἐνέργεια
εἶναι αἰώνια ζωὴ⁶. Ἡ μνήμη τῆς ἐορ-
τάζεται στίς 17 Ἰουλίου καὶ ἡ σύναξή
τῆς ἐτελεῖτο στὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου
Μηνά⁷.

Λαογραφικὲς παραδοχὲς

Ἡ ἁγία, μία ἀπὸ τὶς πιὸ δημοφι-
λεῖς μορφὲς τῆς βυζαντινῆς ἁγιο-
γραφίας, περιλαμβάνεται συχνὰ στὸ
εἰκονογραφικὸ πρόγραμμα τῶν βυ-
ζαντινῶν ναῶν εἴτε ὡς μεμονωμένο
ἁγιογραφικὸ πορτραῖτο⁸ εἴτε σὲ
αὐτοτελῆ παράσταση, ἡ ὁποία εἰκο-
νίζει τὴν πάλῃ τῆς με τὸν Βεελζε-
βούλ⁹. Ἡ ὑπαρξὴ ἱστορημένων κύ-
κλων τοῦ Βίου τῆς σὲ εἰκόνες καὶ

4. «Μετάνοιά ἐστιν ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καὶ ἐκ τοῦ δια-
βόλου πρὸς τὸν Θεὸν ἐπάνοδος δι' ἀσκήσεως καὶ πόνων». Ἰωάννου Δαμασκη-
νοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως 2, 30 (44), PG 94, 972A.

5. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους 4,4, PG 63, 41.

6. Ἰω. γ', 14.

7. Synaxarium CP, στ. 825.

8. G. Kuhnel, *Wall Painting in the Latin Kingdom of Jerusalem* (Frankfurter Forschun-
gen zur Kunst, 14), Berlin 1988, σ. 110-111.

9. J. Lafontaine-Dosogne, *Un thème iconographique peu connu: Marina assommant
Belzébuth*, Byzantion 32 (1962), σ. 251 κ.έ.

τοιχογραφικούς διακόσμους στην Κύπρο¹⁰ αλλά και την Κρήτη¹¹, δυο νησιά σε στενή επικοινωνία μεταξύ τους κατά τη λατινοκρατία, θα πρέπει να συσχετισθεί με τη διεύρυνση της τιμής της αυτή την εποχή¹².

Η άγια μεγαλομάρτυς Μαρίνα καταλαμβάνει σημαντική θέση στη λαϊκή ευσέβεια των Κυπρίων και θεωρείται προστάτιδα των παιδιών. Μετά την Παναγία και τον Άγιο Γεώργιο, ή άγια αυτή είναι υπέρ-δημοφιλής στο νησί, σε σημείο που βρίσκουμε διάσπαρτους ναούς προς τιμήν της. Σε μοναστήρια του νησιού φυλάσσονται λείψανα της άγιας, ενώ πολλοί ναοί και τοποθεσίες φέρουν το όνομά της. Τελευταίο, όμως, και σημαντικότερο, το παραδοσιακό ἄσμα «Ἄγια Μαρίνα τζαί τζυρά» που ἀποτέλεσε γενεές γενεῶν τὸ πλέον γνωστὸ παραδοσιακὸ ναούρισμα ἀπὸ τὰ χεῖλη τῶν μητέρων

αὐτοῦ τοῦ τόπου διὰ τῶν αἰῶνων, ποὺ ἔβαζαν τὰ παιδιὰ τους γιὰ ὕπνο.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ναοὺς τῆς Ἁγίας Μαρίας βρίσκεται στὸ κατεχόμενο χωριὸ τῶν προγόνων μου, στὴν Αὐλώνα τῆς βορειοδυτικῆς Κύπρου, ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα κέντρα τιμῆς τῆς μεγαλομάρτυρος. Ὁ ναὸς ἀφοῦ βεβηλώθηκε καὶ λεηλατήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰσβολεῖς, μετατράπηκε σὲ μουσουλμανικὸ τέμενος. Ἄγνωστη παραμένει ἡ τύχη τῶν τοιχογραφιῶν ποὺ διακοσμοῦσαν τὸν ναό.

Τὸ 1974, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς, ὁ ἱερέας τοῦ κατεχόμενου σήμερα ναοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίας στὴν Αὐλώνα, παπα-Χαράλαμπος Κυριάκου (1900-1990) διέσωσε μεταξύ ἄλλων κειμηλίων τοῦ ναοῦ καὶ τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς άγιας, ἔργο τοῦ 19ου αἰῶνα. Στὴν εἰκόνα, ἡ άγια Μαρίνα εἰκο-

10. Ὅπως γιὰ παράδειγμα ἡ εἰκόνα (13ος αἰ.) ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στὸν Πεδουλά καὶ ἡ εἰκόνα ἀπὸ τὸ καθολικὸ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη Λαμπαδιστῆ στὸν Καλοπαναγιώτη, οἱ ὁποῖες βρίσκονται σήμερα στὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο τοῦ Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στὴ Λευκωσία. Α. Παπαγεωργίου, *Βυζαντινὲς εἰκόνες τῆς Κύπρου*, Μουσεῖο Μπενάκη, Ἀθήνα 1976, ἀριθ. 11.

11. Μεταξὺ τῶν ἐξίτηλων τοιχογραφιῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίας στὸ χωριὸ Καλόγερου Ἀμαρίου (1300 μ.Χ.) σώζονται ἐλάχιστα τρεῖς σκηνές τοῦ μαρτυρίου τῆς άγιας. Δυὸ κακὰ διατηρημένες σκηνές ἀπὸ ἕνα μεγαλύτερο, σήμερα κατεστραμμένο, βιογραφικὸ κύκλο βρίσκονται ἐπίσης στὸν ναὸ τῆς Ἁγίας Μαρίας στὸν Ραβδοῦχα (τελευταῖο τέταρτο 13ου αἰῶνα). Ἀρκετοὶ ναοὶ τῆς Κρήτης εἶναι ἀφιερωμένοι ἐξάλλου στὴ μνήμη τῆς άγιας Μαρίας.

12. Σημαντικὴ θέση κατέχουν, ἄλλωστε, οἱ παραστάσεις τῆς άγιας στὴ σταυροφορικὴ τέχνη. D. Mouriki, *The Wall Paintings of the Church of the Panagia at Moutoullas, Cyprus*, στὸ I. Hutter (ἔκδ.), *Byzanz und der Westen. Studien zur Kunst des europaischen Mittelalters*, Wien 1984, σ. 197.

νίζεται σὲ νεαρὴ ἡλικία, ὀλόσωμη καὶ μετωπική. Ὁ ἀνώνυμος ζωγράφος τῆς εἰκόνας ἀκολουθεῖ τὴν τεχνοπρία τοῦ Ἰωάννου Κορνάρου τοῦ Κρητός. Δὲν χρησιμοποιεῖ τὸν παραδοσιακὸ εἰκονογραφικὸ τύπο τῆς ἁγίας μὲ τὰ κόκκινα ἐνδύματα, ἀλλὰ καινοτομεῖ χρησιμοποιώντας προφανῶς ἐνδύματα ἐποχῆς διακοσμημένα μὲ ἄνθη. Ἡ μορφή τῆς ἁγίας παρουσιάζεται ἐπίπεδη καὶ δὲν ἀποδίδεται ὁ ὄγκος τοῦ σώματος. Ἡ εἰκόνα φυλάσσεται προσωρινὰ στὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Χαράλαμπος στὴ Δένεια καὶ εἶναι τοποθετημένη σὲ εἰδικὸ προσκυνητᾶρι θρονί, τὸ ὁποῖο ἔχουν κατασκευάσει οἱ πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Αὐλώνα. Ἀνήμερα τῆς ἑορτῆς, οἱ

Αὐλωνίτες πρόσφυγες, μετὰ τὴν ἀκολουθία στὸ χωριὸ Ἀκάκι, ὀργανώνουν πορεία μὲ τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα καὶ συνάντηση ὅπου καὶ τελεῖται παραδοσιακὴ πανήγυρη.

Ἄλλη σημαντικὴ εἰκόνα τῆς ἁγίας ἐντοπίζεται στὸν ναὸ τῆς στὸν Πεδουλά. Στὴν εἰκόνα αὐτῆ τοῦ 13οῦ αἰ., ἡ Ἁγία Μαρίνα εἰκονίζεται μετωπική, ἀπὸ τὴ μέση καὶ πάνω σὲ σανίδα μονοκόμματη, ἐλαφρὰ σκαμμένη, ὥστε νὰ σχηματίζεται ὀλόγουρα εὐρὸ πλαίσιο, στὸ ὁποῖο εἶναι ζωγραφισμένες σκηνές ἀπὸ τὸ μαρτύριό τῆς. Ἡ Ἁγία, ποὺ εἰκονίζεται σὲ χρυσὸ βάθος, ἔχει φωτοστέφανο διακοσμημένο μὲ ἔξεργο φυτικὸ βλαστὸ, ἀνθέμια καὶ ρόδακες. Εἶναι ὀλόκληρη καλυμμένη ἀπὸ τὸ κόκκινο μαφόριο ποὺ καταλήγει γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο σὲ χρυσὴ ἔξεργη παρυφή, στολισμένη μὲ λευκὰ μαργαριτάρια, ὥστε μόλις διακρίνεται ὁ πράσινος χιτῶνας μὲ τὶς κεντημένες χειρίδες. Στὸ δεξιὸ χέρι κρατεῖ τὸν σταυρὸ τοῦ μαρτυρίου τῆς καὶ ὑψώνει τὸ ἀριστερὸ μπροστὰ στὸ στήθος, μὲ ἀνοικτὴ τὴν παλάμη ὅπως εἰκονίζονται συνήθως οἱ μάρτυρες.

Τὸ πρόσωπο εἶναι σχεδὸν στρογγυλό, ὅπως στὶς τοιχογραφίες ἁγίων γυναικῶν στὸν ναὸ τῆς Παναγίας τοῦ χωριοῦ Μουτουλλᾶ, στὶς ἀνάλογες τοιχογραφίες τῆς Gravina καὶ τὶς «σταυροφοριακές» εἰκόνες τοῦ Σινᾶ. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ζωγραφίζονται τὰ μάτια, τὰ φρύδια καὶ τὸ

στόμα. Τὰ βλέφαρα καὶ ἡ μύτη τονίζονται μὲ κόκκινη γραμμὴ, ὅπως στὶς τοιχογραφίες τῆς Ἐγγλείστρας τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου καὶ τῆς Ἁγίας Μαρίνας στὴν τοποθεσία Πύργος, στὰ ἀνατολικά τῆς Γιαλούσης. Μεγαλύτερη ὁμοιότητα παρουσιάζει ἡ εἰκόνα μὲ τὴν τοιχογραφία τῆς στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τοῦ Μουτουλλᾶ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Σινᾶ, ὅπου εἰκονίζεται μαζὶ μὲ τὴν Ἁγία Αἰκατερίνη.

Ἀγιολογικὲς παραδοχές

Στοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη σαφέστερου καθορισμοῦ ἀντικειμενικῶν ὁρίων ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ὁρατὴ ὁμοείδεια καὶ ἐνότητα ζωῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Ὑπάρχει γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς τὸ κοινὸ καὶ συνεχὲς ἐνδεχόμενο τοῦ μαρτυρίου, κι αὐτὸ συντονίζει τὴ ζωὴ τους¹³.

Τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ ἔχει βαθύτατο νόημα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ πιστοῦ τὴν ἐποχὴ τῆς Μαρίνης. Χωρὶς τὴν ἐκούσια συμμετοχὴ τῆς σὲ αὐτὸ ἢ εἴσοδος στὴν ἀνάσταση καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατη¹⁴. Δὲν ἀποτελεῖ ἀπλὸ ἀντικειμενικὸ ἐπεισόδιο, ποὺ ἀρκεῖ κάποιος νὰ τὸ

δεχτεῖ γιὰ νὰ σωθεῖ, ἀλλὰ κεφαλαιῶδες ἀνθρωπολογικὸ γεγονός, ποὺ καλεῖται νὰ τὸ οἰκειωθεῖ γιὰ νὰ ζήσει. Ἡ μίμηση τοῦ πάθους Του, στοὺς πρώτους διωγμοὺς, πραγματοποιεῖται ἀντιγραφικὰ μὲ τὸ μαρτύριο τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Ἀποβλέποντας στὴν ἀντιγραφικὴ αὐτὴ μίμηση πολλοὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὴν περίοδο τῶν διωγμῶν ἔσπευσαν μὲ χαρὰ νὰ μαρτυρήσουν.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς ζωντανὸς ὄργανισμὸς μέσω τῆς πιστεύουσας κοινότητος, φέρει τὴ μνήμη τῶν ἁγίων, αὐτὴ εἶναι ἡ ζωντανὴ τῆς παράδοσης, αὐτὴ εἶναι ἡ διαδοχὴ τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐμπειρίας τῶν μυστηρίων ποὺ ἀποτελοῦν δοκιμασμένες καὶ ἐμπειρικὲς ἐπιβεβαιώσεις, πτυχὲς ἢ ἐκφάνσεις τῆς σωτηριολογικῆς ἀποστολῆς τῆς. Ἄν ὑπάρχει Ἐκκλησία εἶναι γιὰτὶ σώζει τὸν ἄνθρωπο, ἡ ζωὴ τῆς χάριτος δὲν περιορίζεται σὲ σχολαστικὸς δεσμοὺς καὶ περιπτώξεις.

Εἶναι ἀπαραίτητη λοιπὸν ἡ παρουσία τῶν Ἁγίων στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴ λαϊκὴ παράδοση. Δὲν εἶναι ἀλάθητα πρόσωπα οὔτε καὶ ἀπόλυτοι κάτοχοι κοσμικῆς σοφίας, εἶναι ὅμως ζωντανοὶ

13. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Ρωμαίους* 6,3. Ἀποστολικοὶ Πατέρες, Ἄπαντα τὰ ἔργα, 4. ἐπιμέλεια ἔκδοσης Παναγιώτης Χρήστου, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 119, ΕΠΕ 119.

14. «Ἐὰν μὴ αὐθαιρέτως ἔχωμεν τὸ ἀποθανεῖν εἰς τὸ αὐτοῦ πάθος, τὸ ζεῖν αὐτοῦ οὐκ ἐστὶ ἐν ἡμῖν». Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Μαγνησιεῖς* 5, 2, ὁ.π., σελ. 186.

μάρτυρες τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τέτοιοι μάρτυρες ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν πάντοτε στὴν ἱστορία. Μὲ αὐτοὺς διατηρεῖται σὲ κάθε δεδομένη ἱστορικὴ στιγμή ἡ ἀληθινὴ θεογνωσία¹⁵. Ὁ Χριστὸς φανερώθηκε στὸν κόσμον ὡς ἄνθρωπος, σταυρώθηκε, πέθανε, ἀναστήθηκε καὶ ἀναλήφθηκε «ἐν δόξῃ» στοὺς οὐρανοὺς, εἶναι ὁ ἄχρονος, αἰώνιος καὶ ὁ αἰδίδιος Θεός, εἶναι «ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος»¹⁶. Ἡ φανέρωση τῆς δόξας τῶν πιστῶν στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν προϋποθέτει τὴν πρόσληψη καὶ τὴν ἔνταξή τους στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, ποὺ βρίσκεται στὸ μεθόριον τοῦ παρόντα καὶ μέλλοντα αἰώνα. Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου μέσα σὲ αὐτὴν ἀποκτᾶ ἐσχατολογικὸ χαρακτήρα καὶ ἡ ἔξοδος του ἀπὸ τὸν κόσμον δὲν εἶναι ἐξαφάνιση στὸ κενό, ἀλλὰ μετοχὴ στὸ αἰώνιο παρὸν τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει καὶ ὁ Νικόλαος Καβάσιλας, οἱ πιστοὶ εἶναι μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος αὐτοῦ κρύβε-

ται στὴν ἱστορία, ἀλλὰ θὰ φανερωθεῖ κατὰ τὸν μέλλοντα αἰώνα. Ὅταν φανερωθεῖ ἡ δόξα τῆς κεφαλῆς, τότε θὰ φανερωθεῖ καὶ ἡ λαμπρότητα τῶν μελῶν τῆς¹⁷. Ὁ Θεὸς ἔρχεται στὸν κόσμον προκειμένου αὐτὸ ποὺ ἐνσαρκώνει νὰ εἶναι μιμησιμὸ, ἡ ἴδια ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος, ἡ συγκίνηση στὴ ζωὴ του καὶ δηλώνοντας ὄντολογικὰ «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια», ἀληθεύει ὅχι καθήμενος στὴν ἀγία ἔδρα, τὸ λέει γιατί τὸ ἐφαρμόζει καὶ τὸ κάνει πράξη. Τρανότατο λαμπρὸ ἀνθρωπολογικὸ παράδειγμα ἀποτέλεσε καὶ ἡ Ἁγία μας.

15. Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου, Ὁσφόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστί, Ἱερὰ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 1992, σ. 167.

16. Ἀποκ. α', 4.

17. «Καὶ μὴν μέλη Χριστοῦ ἐσμεν, καὶ τοῦτό ἐστί τό τοῦ βαπτίσματος ἔργον. Συνέστηκε δὲ ἡ λαμπρότης τῶν μελῶν καὶ τὸ κάλλος ἐν τῇ κεφαλῇ· φαίνοιτο γὰρ ἂν οὐ καλὰ τὰ μέλη μὴ τῇ κεφαλῇ συνημμένα. Τούτων δὲ τῶν μελῶν ἡ κεφαλὴ κρύπτεται μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος, φανεῖται δὲ κατὰ τὸν μέλλοντα βίον. Τότε δὴ καὶ τὰ μέλη λάμψει καὶ διαδειχθήσεται, ἐπειδὴν μετὰ τῆς κεφαλῆς ἀναλάμψη». Νικόλαου Καβάσιλα, Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς 2, PG 150, 548BC.

Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, ὁ ἀσκητῆς τῆς ἀγάπης

Ἀντώνιου Χαραλάμπους
Θεολόγου

Ὁ ἅγιος Παΐσιος εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀγίους τῆς ἐποχῆς μας. Ὁρμώμενος ἀπὸ τὰ ἁγιασμένα μέρη τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀσκούμενος ταπεινά στό Ἅγιο Ὄρος, ἔγινε πόλος ἔλξης γιὰ πάρα πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀναδείχθηκε οἰκουμενικός ἅγιος τῆς Ἐκκλησίας¹. Ἡ πρόσφατη ἐπίσημη ἀναγνώρισή του, ὡς ἀγίου ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στίς 13 Ἰανουαρίου 2015, προξένησε μεγάλη χαρὰ σέ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔγινε ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς μνήμης του ἀπὸ ὅλους τοὺς πιστοὺς.

Ὁ ἅγιος Παΐσιος² (κατὰ κόσμον Ἀρσένιος Ἐζνεπίδης) γεννήθηκε τὸ 1924 στὰ Φάρασα τῆς Καππαδοκίας. Ὁ πατέρας του Πρόδρομος ἦταν πρόεδρος τοῦ χωριοῦ καὶ διακρινόταν γιὰ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ φιλαδελφία

του. Ἡ μητέρα του Εὐλογία ἦταν συνετή, ἔξυπνη, ἐργατικὴ καὶ πολὺ εὐλαβὴς καὶ εἶχε ἀνατραφεῖ μέ τίς νουθεσίες τοῦ ἀγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου, πού ἦταν ὁ ἱερέας τοῦ χωριοῦ τους. Ἀπέκτησαν 10 παιδιὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δύο πρῶτα πέθαναν σέ μικρὴ ἡλικία. Ὁ ἅγιος Παΐσιος ἦταν ὁ ὄγδος στὴ σειρά. Βαπτίστηκε στὰ Φάρασα ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀρσένιο, ὁ ὁποῖος μάλιστα τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομά του καὶ τὸν ἄφησε διάδοχό του. Ὡς Φαρασιώτης, ὁ ἅγιος Παΐσιος ἦταν συνεχιστὴς μιᾶς ἐξαιρετικῆς ἀσκητικῆς παράδοσης, πού ξεκινᾷ ἀπὸ τοὺς μεγάλους Καππαδόκες Πατέρες καὶ φθάνει μέχρι τὸν ἅγιο Ἀρσένιο³. Ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ πεζογράφος Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, «ὁ ζῶν πατὴρ Παΐσιος εἶναι ὁ κοιμηθεὶς πατὴρ Ἀρσένιος»⁴.

Τὴ χρονιά τῆς γέννησης τοῦ ἀγί-

1. Βλ. ὁμιλία τοῦ Μητροπολίτη Μόρφου κ. Νεοφύτου στὸν Ἱερό Ναό Ἀποστόλου Βαρνάβα καὶ Ἁγίου Μακαρίου στὴ Δασούπολη στίς 29 Μαρτίου 2015 στὸ <http://www.churchofcyprus.org.cy/article.php?articleID=5129> (12/05/15).

2. Γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Ἁγίου Παΐσιου βασιστήκαμε στὸ βιβλίο τοῦ Ἱερομονάχου Ἰσαάκ Βίος Γέροντος Παΐσιου τοῦ Ἀγιορείτου, Ἅγιον Ὄρος 2004.

3. Ὁ.π., σ. 34.

4. Μοναχοῦ Μωυσέως Ἀγιορείτου, *Μέγα Γεροντικὸ Ἐναρέτων Ἀγιορειτῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος*, τόμος Γ', ἐκδόσεις Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2011, σ. 1366.

ου Παΐσιου ἔγινε ἡ ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν καί ἔτσι ὁλόκληρος ὁ ἑλληνισμός τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ξεριζώθηκε ἀπό τά σπίτια του καί μεταφέρθηκε στήν Ἑλλάδα. Ὁ ἅγιος Παΐσιος μέ τήν οἰκογένειά του πῆγαν ἀρχικά στήν Κέρκυρα, ὅπου κοιμήθηκε καί τάφηκε ὁ ἅγιος Ἀρσένιος καί στή συνέχεια ἐγκαταστάθηκαν στήν Κόνιτσα. Ἐκεῖ ἔζησε τά παιδικά του χρόνια μέ πολλή ἄσκησι, νηστεία, προσευχή καί μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῶν βίων διαφόρων ἁγίων. Πῆγε σχολεῖο μέχρι τό δημοτικό καί στή συνέχεια ἀσχολήθηκε μέ τήν ξυλουργική. Ἀπό μικρός καλλιέργησε τή σκέψη νά γίνει μοναχός καί ὅλη του ἡ ζωή στόν κόσμο ἦταν προετοιμασία γι' αὐτό. Ὁ πόθος του αὐτός ἔγινε ἐντονότερος, ὅταν σέ ἡλικία δεκαπέντε ἐτῶν, μετά ἀπό ἀναζήτησι καί φιλότιμο ἀγώνα, τοῦ παρουσιάστηκε ὁ Χριστός μέσα σέ ἄφθονο φῶς, λέγοντάς του: «Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καί ἡ ζωή. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἄν ἀποθάνῃ, ζήσεται». Παρά τήν ἐντονη ἐπιθυμία του, ὅμως, κάνει ὑπομονή καί παραμένει γιά κάποιον καιρό στόν κόσμο γιά νά βοηθήσει οἰκονομικά τήν οἰκογένειά του. Μετά τή στρατιωτική θητεία (1945-1950), παίρνει τήν ἀπόφασι νά μονάσει στό Ἅγιο Ὅρος.

Ὡς μοναχός, ἔζησε ὅλες τίς μορφές τῆς μοναχικῆς ζωῆς: στό κοινόβιο μοναστήρι τῆς Ἐσφιγμένου καί στό ἰδιόρρυθμο τῆς Φιλοθέου, στή σκήτη τῆς Μονῆς Ἰβήρων, στά ἐρημικά Κατουνάκια, στή Μονή Στοιμίου στήν Κόνιτσα, στήν ἔρημο τοῦ Σινᾶ, στό κελλί τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στήν Καψάλα (στό κελλί τοῦ Γέροντά του παπα-Τύχωνα τοῦ Ρώσου) καί τέλος, στήν Παναγούδα, ἐκεῖ πού δόθηκε στή διακονία τῶν ἀνθρώπων καί ἰδιαίτέρως τῶν πονεμένων.

«Ἡ ἐξωτερική ἐμφάνισι τοῦ Γέροντα ἦταν ἐνός συνηθισμένου μοναχοῦ. Τό ἀνάστημά του μέτριο, περίπου 1,60 μ. ὕψος. Ἦταν πολύ λεπτός, σκελετωμένος ἀπό τήν πολυετῆ ἄσκησι, μέ ὠραία, ἀρμονικά καί

λεπτά τὰ χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου. Ἡ ὄλη ἐμφάνισή του ἀπέπνεε καλωσύνη καί συμπάθεια... Φαινόταν ἕνας φυσιολογικός ἄνθρωπος, ἀλλά ἔκρυβε στόν 'κρυπτόν τῆς καρδιάς ἄνθρωπον, τόν κατά Θεόν κτισθέντα', τήν θεία χάρι πού ἦταν ἀδύνατο νά κρυφθῆ καί ἀσύλληπτο νά κατανοηθῆ... Ἦταν ἀπό φύσεως ἀνοικτός καί εὐχάριστος, φιλόξενος καί ἐλεήμων, γνήσιος Ἀνατολίτης. Ἀγαποῦσε νά διηγῆται χαριτωμένες ἱστορίες μέ πνευματικό περιεχόμενο καί νά γελᾷ ἀπό τήν καρδιά του: 'Δυστυχῶς σήμερα', ἔλεγε, 'χάθηκε ἀπό τοὺς πολλοὺς τό φυσικό γέλιο'. Μποροῦσε νά ξεσπάσῃ σέ κλάματα ἀπό συμπάθεια, νά ἀσπασθῆ ὡς ἀδελφό του κάποιον πονεμένο πού πρώτη φορά ἔβλεπε, καί νά κάνῃ κάθε θυσία γιά νά τόν ἀναπαύσῃ καί νά τόν βοηθήσῃ. Καί ὅλα αὐτά τὰ ἔκανε ἀπό τήν καρδιά του φυσικά καί αὐθόρμητα... Στίς σχέσεις του μέ τοὺς ἄλλους ἦταν ἀπλός, αὐθόρμητος, ζεστός καί εἶχε ἕνα δικό του τρόπο, μία πνευματική τέχνη γιά νά σέ πλησιάσῃ, νά ἐπικοινωνήσῃ μαζί σου καί νά σέ ἀναπαύσῃ. Σέ παρακολουθοῦσε σιωπηλά μέ προσοχή τεταμένη, σέ ἄφηνε νά μιλήσῃς καί ἐρχόταν στήν θέση σου. Φερόταν στοὺς ἄλλους μέ εὐαισθησία καί λεπτότητα, καί μόνο στόν ἑαυτό του ἦταν αὐστηρός. Αὐτές οἱ ἀντιθέσεις

στόν χαρακτήρα του συνέθεταν μία θαυμαστή ἁρμονία: Ἐπιείκεια πρὸς τοὺς ἄλλους καί αὐστηρότητα στόν ἑαυτό του, ἡσυχία καί κοινωνικότητα, ἀπλότητα πίστεως καί δεινότητα διανοητική, τήρηση μέ εὐλάβεια τῶν τυπικῶν καί πνεῦμα ἐλευθερίας»⁵.

Ὁ ἅγιος Παΐσιος ἦταν μέγας ἀσκητής, ζώντας μέ αὐστηρή νηστεία, ὀλονύχτιες ἀγρυπνίες καί μεγάλη ἀκτημοσύνη. «Τῆ μεγάλη του ἀσκησι δέν τήν ἐλάμβανε καθόλου ὑπ' ὄψιν του, διότι τήν ἔκανε ἀπό ἀγάπη πρὸς τόν Χριστό καί ὄχι χάριν μισθαποδοσίας. Ἐνωθε ἐλεημένος καί ὑποχρεωμένος στόν Θεό. Ἀναστέναζε καί πονοῦσε, διότι δέν εἶχε κάνει τίποτε. Ἐγώρισα Ἁγίους καί ἔπρεπε νά κάνω πολλά', ἔλεγε. Ἐνωθε ὅτι δέν ἀνταποκρίθηκε, δέν κατώρθωσε νά προσφέρῃ αὐτά πού ἔπρεπε στόν Θεό. Πολλοί τιμοῦσαν τόν Γέροντα ὡς Ἅγιο. Ἄλλοι, ἐλάχιστοι, τόν κατηγοροῦσαν ὡς μάγο. Ἐκεῖνος ἀπαντοῦσε μέ αὐτοσυνηδησία: 'Δέν εἶμαι οὔτε ἅγιος, οὔτε μάγος. Εἶμαι ἕνας ἁμαρτωλός ἄνθρωπος, πού προσπαθῶ νά ἀγωνίζομαι. Μέσα στό σύμπαν βλέπω τόν ἑαυτό μου σάν ἕνα μόριο σκόνης. Τουλάχιστον νά ἦταν καθαρό!»⁶.

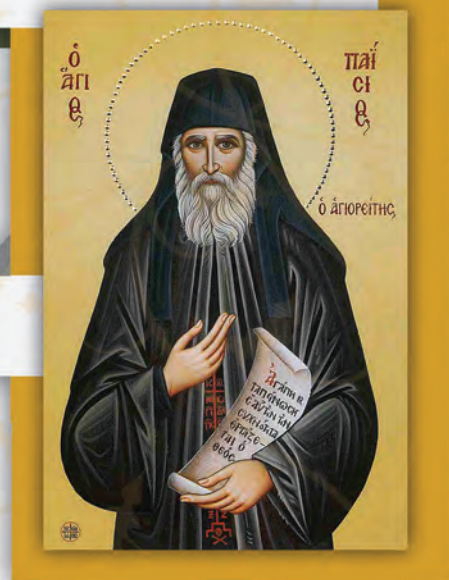
Ἀγαποῦσε ιδιαίτερα τήν προσευχή, στήν ὁποία ἀφίερωνε πολλές

5. Βίος Γέροντος Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου, ὄπ., σ. 707-712.

6. Ὁ.π., σ. 399-400.

ῶρες. Ἀγάπησε κυρίως καί καλλιέργησε τή νοερά προσευχή, τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με», πού εἶχε μάθει ἀπό μικρός ἀπό τή μητέρα του καί τήν ἀσχοῦσε ἀδιάλειπτα. Γιά τήν καλλιέργεια τῆς προσευχῆς τόνιζε πόσο σημαντικό εἶναι νά τήν ἀσκεῖ ὁ ἄνθρωπος ἐλεύθερα. «Γιά νά γίνη εὐκόλη ἡ πνευματική ζωή, δέν πρέπει νά πιέζουμε τόν ἑαυτό μας, ἀλλά νά ρωτᾶμε τόν νοῦ μας: 'Θέλεις νά κάνουμε ἀκολουθία; Νά διαβάσουμε Ψαλτήρι; Νά κάνουμε ἕνα περίπατο καί νά λέμε τήν εὐχή ἢ μία παράκληση μέ μετάνοιες;'. Ἔτσι δέν κουράζεται, διότι ὅ,τι κάνει (ἡ ψυχή), γίνεται μέ διάθεση»⁷.

Οἱ ἀσκητικοί ἀγῶνες τοῦ ἀγίου Παΐσιου δέν τόν ἐμπόδισαν νά δοθεῖ ψυχῇ καί σώματι στή διακονία τοῦ πλησίον. Ὁ θεοφόρος ἀσκητής συνδύαζε ἀρμονικά τήν ἡσυχία μέ τή διακονία καί σ' αὐτό τόν βοήθησε τό ἡσυχαστικό του πρόγραμμα, ἡ πείρα καί ἡ μεγάλη διάκριση πού οἰκονομοῦσε τά πάντα καί τούς πάντες. Μάλιστα, κατά τήν παραμονή του στό κελλί τῆς Παναγούδας τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του (1979-1994), δέχθηκε πλήθος κόσμου στό ὑπαίθριο ἀρχονταρίκι τοῦ κελλιοῦ του ἀναπαύοντάς τους καί παρηγορώντας τους στίς διάφορες δυσκολίες πού εἶχαν.

Πολλές φορές ἦταν ἄρρωστος, ξάγρυπνος, νηστικός, ἀλλά ἡ γεμάτη ἀγάπη καρδιά του δέν τοῦ ἐπέτρεπε νά ἀφήνει ἀπαρηγόρητους ὄσους προσέτρεχαν κοντά του. Εὐστοχα χαρακτηρίστηκε ἀπό τόν μακαριστό π. Μωυσῆ Ἀγιορείτη ὡς «ὁ ἀσκητής τῆς ἀγάπης»⁸.

Ἐνα ἄλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς ζωῆς του ἀποτελοῦν οἱ πολλές ἀρρώστιες, μέσα ἀπό τίς ὁποῖες δοκιμάστηκε σκληρά. Ἀπό τήν ἀρχή τῆς μοναχικῆς του ζωῆς ταλαιπωρήθηκε ἀπό βρογχεκτασία, ἀργότερα ἀπό δισκοπάθεια, αἱμορραγία στά ἔντερα καί στό τέλος τῆς ζωῆς του μέ καρκίνο, ὁ ὁποῖος ἔκανε γρήγορα μετάσταση καί τόν ὀδήγησε, μέσα ἀπό μαρτυρικούς πόνους, στόν θάνατο. «Ὁ πόνος καί οἱ ἀσθένειες τοῦ εἶχαν γίνει σχεδόν μόνιμη κατάσταση.

7. Ὁ.π., σ. 492.

8. Μέγα Γεροντικό Ἐναρέτων Ἀγιορειτῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ὁ.π., σ. 1373.

Ἀσθενής ὢν ἔκανε ἄσκηση καί ἀσκούμενος ἀσθενοῦσε. Μποροῦσε νά παραβλέπη τόν πόνο του. “Ἐσὺ τὴν δουλειά σου καί ἐγὼ τὴ δική μου, ἔλεγε καί συνέχιζε νά προσεύχεται, νά ἐργοχειρῆ ἢ νά βλέπη κόσμο. Ὁ ἴδιος πονοῦσε ἀλλὰ παρηγοροῦσε τούς πονεμένους»⁹. Ἔλεγε χαρακτηριστικά ὅτι ὅσο τὸν ὠφέλησαν οἱ ἀρρώστιες, δέν τὸν ὠφέλησε ἡ ἄσκηση πού σάν μοναχός ἔκανε τόσα χρόνια.

Μέσα ἀπὸ τὰ βιβλία πού συνέγραψε (Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης, Ὁ Γέρων Χατζῆ-Γεώργης ὁ Ἀθωνίτης, Ἀγιορεῖται πατέρες καί Ἀγιορεῖτικα, Ἐπιστολές) καί ἀπὸ τούς Λόγους του, πού διέσωσε τό κοινόβιο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου στή Σουρωτή Θεσσαλονίκης, τόνισε ιδιαίτερα τὴ σημασία τοῦ ἐν Χριστῷ ἀγώνα γιὰ τὴν ἀποκτηση τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ. «Γιὰ νά κατοικήση στὸν ἄνθρωπο τό Ἅγιο Πνεῦμα χρειάζεται πολὺ αὐταπάρνηση, πολὺ φιλότιμο, ταπεινώση, ἀρχοντιά, θυσία. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ δέν εἶναι ἀπόλαυση. Ὁ Χριστός ἔχει τοποθετήσῃ τὴν μπίρζα, ἀλλὰ τὰ δικά μας καλῶδια εἶναι σκουριασμένα καί δέν δέχονται τὴν θεία χάρι. Νά ξεσκουριάσουμε τὰ καλῶδια, ν’ ἀγωνιστοῦμε νά γνωρίσουμε τὸν ἑαυτὸ μας, νά κό-

ψουμε τὰ πάθη μας, νά ἀποκτήσουμε τίς ἀρετές καί ἔτσι θά μάς ἐπισκεφθῆ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ»¹⁰. Σημαντικὸ ἐργαλεῖο στὸν ἀγώνα τῆς κάθαρσης τῶν παθῶν εἶναι ἡ καλλιέργεια καλῶν καί ταπεινῶν λογισμῶν, οἱ ὁποῖοι σκηνώνουν τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ. «Νά φτιάξουμε ἕνα ἐργαστάσιο καλῶν λογισμῶν», ἐπανελάμβανε συχνά¹¹.

Μέ τὴν ἁγιασμένη του ζωὴ, τὴ μεγάλη του ταπεινώση καί τὴ θυσιαστικὴ του ἀγάπη ὁ ἅγιος Παῖσιος ἔγινε δοχεῖο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἀξιώθηκε θείων ἐμπειριῶν. Ὁ Θεός τὸν ἀνέδειξε θαυματουργό τόσο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του, ὅσο καί μετὰ θάνατον. Κοιμήθηκε στίς 12 Ἰουλίου 1994 στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου στή Σουρωτή καί τάφηκε ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου, χωρὶς νά εἰδοποιηθεῖ κανεὶς γιὰ τὴν κηδεῖα του, ἐντελῶς ἀφανῶς. Ὁ τάφος του ἔγινε μεγάλο προσκύνημα γιὰ ὄλους τούς ὀρθοδόξους καί μέ τίς πρεσβεῖες του στηρίζει, παρηγορεῖ καί φωτίζει ὅλη τὴν οἰκουμένη. Ἡ μνήμη του ἐορτάζεται στίς 12 Ἰουλίου.

Ταῖς αὐτοῦ ἁγίαις πρεσβεῖαις, Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον καί σῶσον ἡμᾶς. Ἀμήν.

9. Βίος Γέροντος Παΐσιου τοῦ Ἀγιορεῖτου, ὁ.π., σ. 335.

10. Ὁ.π., σ. 715.

11. Μέγα Γεροντικὸ Ἐναρέτων Ἀγιορειτῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ὁ.π., σ. 1367.

Ένότητα θελήματος καί δείων ἐνεργειῶν στήν Ἁγία Τριάδα κατά τόν ἅγιο Νεόφυτο τόν Ἐγκλειστο

Μιχάλη Νικολάου
Θεολόγου

Ἀκολουθώντας τή σύνολη ἀγιογραφική καί πατερική παράδοση ὁ Ἅγιος Νεόφυτος ὑπογραμμίζει ὅτι στήν Ἁγία Τριάδα δέν ὑπάρχει μόνο ταυτότητα τῆς οὐσίας τῶν τριῶν θείων προσώπων ἀλλά καί ἐνότητα ἐνεργείας. Χρησιμοποιώντας, ὁ ἱερός πατήρ, τό εἰκονικό σχῆμα τοῦ πυρός, τοῦ φωτός καί τῆς φλόγας προσπαθεῖ νά περιγράψει πέρα ἀπό τήν ἐνότητα τῆς φύσεως καί τήν ἐνότητα τῆς ἐνεργείας καί τῆς θελήσεως τῶν τριῶν ἀκτίστων Ὑποστάσεων. Ἄν, λοιπόν, σ' αὐτή τή φυσική πραγματικότητα παρατηρεῖται σχέση οὐσίας καί ἐνεργείας, ἄν δηλαδή μεταξύ ἡλίου, ἀκτίνας καί θερμῆς ὑπάρχει κοινωνία ἔργου, ἄν δέν προσγίνεται θερμῆ καί ἀκτίνα χωρίς ἡλίου, «οὔτε θερμαίνει ἢ φωτίζει ἢ ξηραίνει ἐν τούτων χωρίς τοῦ ἑτέρου», κατ' ἀναλογίαν, «οὔτω καί ἐνταῦθα», στή μελέτη τῆς τριαδικῆς κοινωνίας ὑπάρχει ἐνότητα οὐσίας, ἐνότητα

ἔργου καί ἐνότητα θελήματος¹. Ἡ ἐνέργεια «ἐκατέρων» τῶν θείων Προσώπων εἶναι μία, ἀφοῦ «Πατήρ καί Υἱός καί Ἅγιον Πνεῦμα ἔκτισε κόσμον καί συνέχει τοῦτον καί περατοῖ πάλιν». Ἡ πρός τήν κτιστή οἰκουμένη δημιουργική, συνεκτική καί προνοητική θεία ἐνέργεια, λοιπόν, εἶναι μία, ἀλλά καί τό θέλημα τῶν τριῶν θείων Ὑποστάσεων εἶναι «ἐν», ὥστε δέν μπορεῖ νά πει κάποιος ὅτι «τοῦτο μέν ἔκτισεν ὁ Πατήρ καί οὐ μετέχει ὁ Υἱός οὐδέ τό Πνεῦμα, τοῦτο δέ συνέχει ὁ Υἱός καί οὐ μετέχει ὁ Πατήρ οὐδέ τό Πνεῦμα, τοῦτο δέ περατοῖ τό Πνεῦμα καί οὐ μετέχει ὁ Υἱός οὐδέ ὁ Πατήρ»². Κατ' εὐλογία δέ ἀκολουθία ὄσων εἶναι «μία ἢ φύσις καί

1. Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, Συγγράμματα Β', Βίβλος τῶν Κατηχήσεων, 16, 2.

2. Ὁ.π.

ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα», εἶναι «πάντως καὶ τό θέλημα ἓν καὶ τὰ ἔργα κοινά», συμπεραίνει ὁ Ἅγιος³.

Ἐκεῖ πού ἐντυπωσιάζει ὁ Ἅγιος εἶναι στὸν ὄγδοο Λόγο τῆς Α΄ Πανηγυρικῆς του, σέ ἐγκώμιο πρὸς τὸν Τίμιο Σταυρό. Συγκεκριμένα, στηριζόμενος στὸν συμβολισμό τοῦ τριδένδριου ξύλου τοῦ Σταυροῦ πού ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν ἴδιο, τύπο τῆς ἀχωρίστου Τριάδος, κατοχυρώνει, ἐπίσης, τὴν ἐνότητα καὶ τό κοινό τόσο τῆς οὐσίας ὅσο καὶ τῆς ἐνεργείας τῶν τριῶν θείων προσώπων. Διότι, σύμφωνα μέ τὸν Ἅγιο, ὅπως ἀκριβῶς κανεῖς δέν μπορεῖ νά διαιρέσει τὴν ὑπερφυστατη ἔνωση καὶ ἐνέργεια τῶν τριῶν ξύλων τοῦ Σταυροῦ, ἔτσι δέν διαιρεῖται, οὔτε χωρίζεται ἡ ὑπερουσίος φύσις τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλά οὔτε καὶ ἡ ἐνέργεια διαιρεῖται ὥστε ἄλλη νά θεωρεῖται ἐνέργεια τοῦ Πατρός, ἄλλη τοῦ Υἱοῦ καὶ ἄλλη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁴. Πρὸς ἐπίρρωση τῆς ὀρθότητος τῆς θεολογικῆς αὐτῆς σκέψης τοῦ ὁ ἅγιος Νεόφυτος παραπέμπει καὶ σέ ἀρκετὰ ἀγιογραφικὰ χωρία, μέ τὰ ὁποῖα δηλώνεται ἡ ἐνότητα τῆς οὐσίας ἀλλά καὶ τῆς ἐνεργείας τῶν τριῶν θείων Ὑποστάσεων. Εἶναι γνωστό ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ, «οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐδέν» (Ιω. ε', 30) καὶ ὅτι «ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐ λαλῶ» (Ιω. ζ', 17), παραπέμπουν σαφῶς στὴν κοινὴ ἐνέρ-

γεια τῶν θείων Προσώπων καὶ σύμφωνα μέ τὸν Ἅγιο δηλώνουν ὅτι αὐτό τό ὁποῖο θέλει ὁ Υἱός «ποιεῖν, θέλει καὶ ὁ Πατήρ καὶ τό Πνεῦμα ὁμοίως, καὶ ὅπερ ὁ Πατήρ καὶ τό Πνεῦμα ποιεῖν εὐδοκεῖ» θέλει καὶ ὁ Υἱός⁵.

Γιὰ νά κατοχυρώσει ἰσχυρότερα αὐτὴ τὴ θέση του, προσπορίζεται ὡς ἐπιχείρημα τὴ συμμετοχὴ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στό ἔργο τῆς δημιουργίας. Πρόθεσή του εἶναι νά καταδείξει ὅτι ἡ ταυτότητα καὶ ἡ ἐνότητα τῆς οὐσίας τῶν θείων προσώπων ἐκφράζεται καὶ μέ τὴν ἐνότητα τῆς ἐνεργείας καὶ τὴ συνδρομὴ τους στό ἔργο τῆς δημιουργίας. Τό ὅτι ὁ Υἱός εἶναι ὁ «δι' οὐ» γίνονται τὰ πάντα, αὐτό δέν διαφεύγει τοῦ Νεοφύτου. Ἀναφέρει σχετικὰ ὁ Ἅγιος: «ὁ γὰρ ἐμός υἱός ἐν ἀρχῇ ἦν σὺν ἐμοί, καὶ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα γέγονασι... Ἐν ἀρχῇ γάρ, πρὸ τοῦ με ποιῆσαι οὐρανόν καὶ γῆν καὶ ἄβυσσον, πρὸ τοῦ ἐδραστήσθαι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ γενέσθαι τὰ γενόμενα πάντα, ὁ ἐμός υἱός, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, ἦν μετ' ἐμοῦ σὺν ἐμοί δημιουργῶν... ὁ ἐμός υἱός, ἡ ἐμὴ σοφία, ἦν μετ' ἐμοῦ ἀρμόζουσα καὶ οἶδε πάντα σαφῶς»⁶. Ἐπίσης, ἀναφερόμενος στὴν προφητεία γιατί ὁ Υἱός λέγεται θαυμαστός σύμβουλος (τοῦ Θεοῦ Πατρός) ἀναφέρει ὅτι «ἡ μεγάλη βουλή, ὁ Πατήρ καὶ Θεός συνε-

3. Ὁ.π.

4. Συγγράμματα Γ', Πανηγυρικὴ Α' 8, 45.

5. Ὁ.π., 8, 37.

6. Συγγράμματα Α', Πεντηκοντακέφαλον 11, 28.

βούλευσε αὐτῷ (τόν Υἱόν) ἵνα τόν ἀόρατον κτίση κόσμον καί τόν ὁρώμενον καί πάντα τά ἐν αὐτοῖς φερόμενα, κόσμος καί τόν ἄνθρωπον, καί διακρατεῖσθαι δι' αὐτοῦ καί συνέχεσθαι ἅπαντα...» καί καταλήγει ὅτι «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο», τοῦ θαυμαστοῦ συμβούλου, «καί χωρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέ ἐν ὃ γέγονε»⁷. Καί συνεχίζει ὁ ἅγιος λέγοντας ὅτι καί τό «πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» δηλώνει ἐκτός ἀπό τό προ-ἀναρχον καί τό κτιστικόν, δηλαδή ὅτι τό γεννηθέν παιδίον εἶναι κτίστης καί γεννήτωρ «πάντων τῶν γεγονότων»⁸. Μέσω τοῦ Λόγου ἔγιναν, διακρατοῦνται καί συνέχονται τά πάντα.

Ἐντύπωση ἀκόμη προκαλεῖ ἡ ἔξοχη τριαδολογική ἐρμηνεία τοῦ

Ἐγκλείστου στό σχετικό χωρίο τοῦ Ψαλμοῦ 32, 6. «Τῷ γάρ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοί ἐστερεώθησαν, καί τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πάσα ἡ δύναμις αὐτῶν». Ὁ Νεόφυτος, στό προκείμενο χωρίο συνάπτει τή δημιουργική ἐνέργεια τοῦ Υἱοῦ μέ ἐκείνη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θεωρώντας ὅτι διαμέσου τῶν φράσεων «τῷ λόγῳ Κυρίου» ἐννοεῖται ὁ Υἱός, ὁ «ἐνυπόστατος Χριστός» καί «τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ» τό Ἅγιο Πνεῦμα «τό ὁμοίως ἐνυπόστατον»⁹. Τά θεία αὐτά πρόσωπα συνεργοῦν στή δημιουργία καί δέν ἀποστασιοποιοῦνται. Ὁ Λόγος δημιουργεῖ καί στερεώνει τούς οὐρανούς, ὅπως καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιο ὁμοιότροπα μέ τόν Υἱό δημιουργεῖ. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ συμμετοχή τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μαζί μέ τόν Πατέρα στή δημιουργία τῆς κτίσης ὀφείλεται στό ἐνιαῖο καί στό ταυτόσημο τῆς οὐσίας τους καί ὑπογραμμίζει τήν ὄντολογική ἐτερότητά τους ἐναντί τῆς κτίσης καί συνηγορεῖ ὑπέρ τῆς ὁμοτιμίας τῶν ὡς ἀκτίστων προσώπων μέ τόν Πατέρα, ἀποκλείοντας τήν ὅποια κατάταξη τόσο τοῦ Υἱοῦ ὅσο καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταξύ τῶν κτιστῶν¹⁰.

7. Συγγράμματα Γ', Πανηγυρική Α' 28, 11-12.

8. Ὁ.π., 28, 14.

9. Συγγράμματα Ε', Εἰς τό Ἅγιον Πνεῦμα καί εἰς τήν Πεντηκοστήν, 285-292· Συγγράμματα Δ', Ἐρμηνεία τοῦ Ψαλτῆρος 4, 32.

10. Νίκου Ι. Νικολαΐδου, Ἡ Τριαδολογία τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου Κύπρου, ἔκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1999.

Ἡ συνδρομὴ τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου στὴν προβολὴ τῆς ἐνότητας τῶν ἐνεργειῶν τῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδας συνδέεται στενά μέ τὴν τριαδολογικὴ ἐρμηνεία πού κάνει στό χωρίο «*Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν...*». Ὡς γνωστό τό ἐδάφιο αὐτό τῆς Γενέσεως, α', 26, ἔχει κατανοηθεῖ στὴν ἐν γένει πατερικὴ ἐρμηνευτικὴ ὡς ἐνδεικτικὸ τῆς ἐνότητας τῆς ἐνέργειας τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συγκεκριμένα, στόν ἕκτο Λόγο στὴν Ἑρμηνεία στὴν Ἑξαήμερον, ὅπου ἀναφέρεται στὴ δημιουργία τοῦ ἄρχοντα τῶν κτισμάτων ἀνθρώπου, ὁ Ἅγιος ἀρχίζει τόν Λόγο του: «*Χριστοῦ χάριτι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, καί ἡ μεγάλη βουλή ὁ Πατήρ συνέβούλευσε· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον...».* Καί διερωτᾶται «*Ἄρα δέ καί πρός τίνα ἢ τοῦ Πατρὸς συμβουλή, ὅτι ποιήσωμεν ἄνθρωπον;*» Πρόδηλον γάρ, ὅτι πρός τόν «*θαυμαστόν σύμβουλον καί ἀγαπητόν Υἱόν καί τό ὁμοούσιον Πνεῦμα...*»¹¹. Καί πάλι ἀναφερόμενος στὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου ἀναφέρει στόν ὄγδοο λόγο «*ἀξίως γάρ καί δικαίως ἐθαυμάσαμεν χθές Θεοῦ σοφίαν καί δύναμιν, ὅτι ἐκ μονοειδοῦς χώματος πολλά μέλη δια-*

*πλάσας ἀπετέλεσεν ἄριον ἄνθρωπον...»*¹².

Βέβαια, αὐτὴ ἡ σύμπραξη τῶν τριῶν θείων προσώπων στή δημιουργία ἐπεκτείνεται καί περιλαμβάνει ὅλη τὴ θεία οἰκονομία πού καθάπτεται τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ τρία θεία πρόσωπα συμπράττουν καί συνεργοῦν ὁμότροπα καί ὁμόβουλα στό καθόλου ἔργο τῆς θείας οἰκονομίας. Ἡ κοινὴ ἐνέργεια καί σύμπραξη τῶν τριῶν θείων προσώπων, ἐξάλλου ὅπως δηλώνει ὁ Ἅγιος, φαίνεται ξεκάθαρα καί στό γεγονός τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Υἱοῦ, τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδας. «*Ἐνηθρώπησε γάρ ὁ Υἱός, καί εὐδόκησεν ὁ Πατήρ, καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐσυνήργησεν*»¹³.

Ἐπομένως, τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδας δέν ἔχουν μόνο τὴν κατ' οὐσίαν σχέση μεταξύ τους ἀλλὰ καί τὴν κατ' ἐνέργειαν σχέση τους μέ τόν κόσμο. Οἱ θείες ἐνέργειες ἐκδηλώνονται στὴν κτίση καί στὴν ἱστορία μέ τό γνωστό θεοπρεπὲς σχῆμα: «*ἐκ Πατρὸς, δι' Υἱοῦ, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι*», δηλαδή οἱ ἐνέργειες εἶναι κοινὸ γνώρισμα τῶν τριῶν θείων προσώπων καί πηγάζουν ἀπὸ τόν Πατέρα, διέρχονται διαμέσου τοῦ Υἱοῦ καί χορηγοῦνται ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι.

11. Συγγράμματα Δ', Ἑρμηνεία εἰς Ἑξαήμερον, 6, 1-2.

12. Ὁ.π., 8, 1.

13. Συγγράμματα Γ', Πανηγυρικὴ Α' 8, 37.

μιλά για τό ὅτι δέν πρέπει νά κρίνουμε τόν πλησίον μας¹

Ἐπιμέλεια:

Πρωτ. Κωνσταντίνου Κωνσταντίνου
Θεολόγου

Ἐν θυμόμασταν τά λόγια τῶν ἁγίων Γερόντων, ἄν τά μελετούσαμε, δύσκολα θά πέφταμε στήν ἁμαρτία, δύσκολα θά παραμελούσαμε τούς ἑαυτούς μας. Γιατί ἄν, ὅπως ἀκριβῶς μᾶς συμβούλευσαν ἐκεῖνοι, δέν καταφρονούσαμε τά μικρά καί ὅσα θεωροῦμε ἀσημαντα, δέν θά φτάναμε νά πέσουμε στά μεγάλα καί βαριά. Ἀπό τά μικρά, δηλαδή ἀπό τό νά λέμε: «τί σημασία ἔχει αὐτό, τί σημασία ἔχει ἐκεῖνο;», κακοσυνηθίζει ἡ ψυχή καί ἀρχίζει νά μὴν δίνει σημασία καί στά μεγάλα. Ξέρεις πόσο μεγάλη ἁμαρτία εἶναι νά κρίνεις τόν πλησίον; Πραγματικά, τί μπορεῖ νά εἶναι βαρύτερο ἀπ'

αὐτό; τί ἄλλο μισεῖ τόσο πολύ καί ἀποστρέφεται ὁ Θεός σάν τήν κατάκριση; Ὅπως ἀκριβῶς εἶπαν καί οἱ Πατέρες, δέν ὑπάρχει χειρότερο πράγμα ἀπό αὐτήν.

Κι ὅμως λένε ὅτι ἀπό αὐτά τά μικροπράγματα φτάνει κανεῖς σ' αὐτό τό τόσο μεγάλο κακό. Ἀπό τό νά δεχτεῖ μία μικρή ὑποψία γιά τόν πλησίον, ἀπό τό νά λέει: «Τί σημασία ἔχει ἄν ἀκούσω τί λέει αὐτός ὁ ἀδελφός; Τί σημασία ἔχει ἄν πῶ καί ἐγώ αὐτόν τόν ἕνα λόγο; Τί σημασία ἔχει ἄν δῶ ποῦ πάει αὐτός ὁ ἀδελφός ἢ τί πάει νά κάνει αὐτός ὁ ξένος;», ἀρχίζει ὁ νοῦς νά ἀφήνει τίς δικές του ἁμαρτίες καί ν' ἀπασχολεῖται μέ τή ζωή τοῦ πλησίον. Ἀπό ἐκεῖ φτά-

1. Ἀββᾶ Δωροθέου, Ἔργα Ἀσκητικά, ἐκδόσεις Ἐτοιμασία, Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρέας 1991.

νει κανείς στην κατάκριση, στην καταλαλιά, στην έξουδένωση. Από εκεί πέφτει σέ όσα κατακρίνει. Έπειδή δέν φροντίζει για τίς δικές του κακίες, έπειδή δέν κλαίει, όπως είπαν οί Πατέρες, τόν πεθαμένο έαυτόν του, δέν μπορεί σέ τίποτα άπολύτως νά διορθώσει τόν έαυτόν του, αλλά πάντοτε άπασχολείται μέ τόν πλησίον. Καί τίποτα δέν παροργίζει τόσο τόν Θεό, τίποτα δέ ξεγυμνώνει τόσο τόν άνθρωπο καί δέν τόν οδηγεί στην έγκατάλειψη, όσο ή καταλαλιά, ή κατάκριση καί ή έξουδένωση τού πλησίον.

Γιατί άλλο πράγμα είναι ή καταλαλιά καί άλλο ή κατάκριση καί άλλο ή έξουδένωση. Καταλαλιά είναι τό νά διαδίδεις μέ λόγια τίς άμαρτίες καί τά σφάλματα τού πλησίον π.χ. ό τάδε είπε ψέματα ή όργίστηκε ή πόρνευσε ή κάτι τέτοιο έκαμε. Λέγοντας όλα αυτά, ήδη κανείς «καταλαλεί», δηλαδή μιλάει μέ έμπάθεια έναντίον κάποιου, συζητάει μέ έμπάθεια για τό άμάρτημά του.

Κατάκριση είναι τό νά κατηγορήσει κανείς τόν ίδιο τόν άνθρωπο, λέγοντας ότι αυτός είναι ψεύτης, είναι όργίλος, είναι πόρνος. Γιατί έτσι κατέκρινε τήν ίδια τή διάθεση τής ψυχής του καί έβγαλε συμπέρασμα για όλη τή ζωή του, λέγοντας ότι είναι τέτοια ή

ζωή του, τέτοιος είναι αυτός καί σαν τέτοιο τόν κατέκρινε. Καί αυτό είναι μεγάλη άμαρτία. Γιατί είναι άλλο νά πει κανείς ότι όργίστηκε καί άλλο νά πει ότι κάποιος είναι όργίλος καί νά βγάλει συμπέρασμα, όπως είπα, για όλη του τή ζωή. Καί τόσο πιό βαριά από κάθε άλλη άμαρτία είναι ή κατάκριση, ώστε καί ό ίδιος ό Χριστός νά φτάσει νά πει: «Ύποκριτή, βγάλε πρώτα από τό μάτι σου τό δοκάρι, καί τότε κοίταξε νά βγάλεις τήν άγκίδα από τό μάτι τού αδελφοῦ σου»². Καί παρομοίασε τή μέν άμαρτία τού πλησίον μέ άγκίδα, τή δέ κατάκριση μέ δοκάρι. Τόσο πολύ βαριά είναι ή κατάκριση, πού ξεπερνάει σχεδόν κάθε άλλη άμαρτία.

Γιατί τίποτα δέν είναι πιό βαρύ, τίποτα πιό έπιζήμιο, από τό νά κατακρίνει κανείς ή νά έξουδενώνει τόν πλησίον. Γιατί νά μήν κατακρίνουμε καλύτερα τούς έαυτούς μας καί τά έλαττώματά μας, πού τά ξέρουμε πολύ καλά καί πού γι' αυτά θά δώσουμε λόγο στόν Θεό; Γιατί άρπάζουμε τήν κρίση από τόν Θεό; Τί ζητάμε από τό πλάσμα Του;

Καθένας άς έχει τόν νοῦ του στόν έαυτό του καί στίς άμαρτίες του. Μόνο ό Θεός μπορεί είτε νά δικαιώσει είτε νά κατακρίνει τόν καθένα, γιατί Αὐτός μόνο ξέρει τού

2. Λουκ. στ', 42.

καθενός τήν κατάσταση καί τή δύναμη καί τό περιβάλλον καί τά χαρίσματα καί τήν ιδιοσυγκρασία καί τίς ιδιαίτερες ικανότητές του καί κρίνει σύμφωνα μ' ὅλα αὐτά ὅπως Αὐτός μόνον γνωρίζει.

Τίποτα ἀπολύτως δέν μπορεῖ νά ξέρει ὁ ἄνθρωπος ἀπό τίς βουλές τοῦ Θεοῦ. Μόνον Αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού καταλαβαίνει τά πάντα καί εἶναι σέ θέση νά κρίνει τόν καθένα, ὅπως μόνον Αὐτός γνωρίζει.

Πραγματικά, συμβαίνει νά κάνει κάποιος ἀδελφός μερικά πράγματα μέ ἀπλότητα. Αὐτή ὅμως ἡ ἀπλότητα εὐαρεστεῖ τόν Θεό περισσότερο ἀπό ὀλόκληρη τή δική σου ζωή. Καί σύ κάθεσαι καί τόν κατακρίνεις καί κολάζεις τήν ψυχή σου;

Γιατί ἄλλο εἶναι ἡ κατάκριση καί ἄλλο ἡ ἐξουδένωση. Ἐξουδένωση εἶναι ὅταν, ὄχι μόνον κατακρίνει κανείς κάποιον, ἀλλά καί τόν ἐκμηδενίζει, σάν νά τόν ἀποστρέφεται καί τόν σιχαίνεται σάν κάτι ἀηδιαστικό. Αὐτό εἶναι ἀκόμα χειρότερο καί πολύ πιό καταστρεπτικό ἀπό τήν κατάκριση.

Ὅσοι ὅμως θέλουν νά σωθοῦν δέν προσέχουν καθόλου τά ἐλαττώματα τοῦ πλησίον, ἀλλά προσέχουν πάντοτε τίς δικές τους ἀδυναμίες καί ἔτσι προκόβουν. Σάν ἐκεῖνον πού εἶδε τόν ἀδελφό του νά ἁμαρτάνει καί στεναζοντας βαθιά εἶπε: «Ἀλλοίμονό μου, γιατί σήμερα πέφτει αὐτός, ὅπως-

δήποτε αὔριο θά πέσω ἐγώ». Βλέπεις μέ ποιό τρόπο ἐπιδιώκει τή σωτηρία του, πῶς προετοιμάζει τήν ψυχή του; Πῶς κατάφερε νά ξεφύγει ἀμέσως ἀπό τήν κατάκριση τοῦ ἀδελφοῦ του; Γιατί λέγοντας ὅτι: «Ὅπωςδήποτε θά ἁμαρτήσω καί ἐγώ αὔριο», ἔδωσε τήν εὐκαιρία στόν ἑαυτό του ν' ἀνησυχήσει καί νά φροντίσει γιά τίς ἁμαρτίες πού ἐπρόκειτο δῆθεν νά κάνει. Καί δέν ἀρκέστηκε μέχρις ἐδῶ, ἀλλά κατέβασε τόν ἑαυτό του χαμηλότερα ἀπ' αὐτόν πού ἁμάρτησε, λέγοντας: «Καί αὐτός μέν μετανοεῖ γιά τήν ἁμαρτία του, ἐγώ ὅμως δέν εἶναι σίγουρο ὅτι θά μετανοήσω, δέν εἶναι σίγουρο ὅτι θά τά καταφέρω, δέν εἶναι σίγουρο ὅτι θά ἔχω τή δύναμη νά μετανοήσω».

Βλέπεις τόν φωτισμό τῆς θείας αὐτῆς ψυχῆς; Γιατί ὄχι μόνον κατάφερε νά ξεφύγει ἀπό τήν κατάκριση τοῦ πλησίον, ἀλλά ἔβαλε τόν ἑαυτό της πιό κάτω ἀπ' αὐτόν. Κι ἐμεῖς οἱ ἄθλιοι, ἐντελῶς ἀδιάκριτα, κατακρίνουμε, ἀποστρεφόμεστε, ἐξευτελιζομε, ἄν δοῦμε ἢ ἄν ἀκούσουμε ἢ ἄν ὑποψιαστοῦμε κάτι. Καί τό χειρότερο εἶναι ὅτι δέν σταματᾶμε μέχρι τή ζημιά πού κάνουμε στόν ἑαυτό μας, ἀλλά συναντᾶμε καί ἄλλον ἀδελφό καί ἀμέσως τοῦ λέμε: «Αὐτό κι αὐτό ἔγινε». Καί τοῦ κάνουμε κακό βάζοντας στήν καρδιά του ἁμαρτίες. Καί δέν φοβόμεστε τόν Προφήτη Ἀββακούμ πού εἶπε:

«Ἄλλοίμονο σ' ἐκεῖνον πού ποτίζει τόν ἀδελφό του μέ κρασί πού θολώνει τό μυαλό»³. Ἀλλά ἐνῶ κάνομε διαβολικό ἔργο δέν ἀνησυχοῦμε κιόλας. Γιατί, τί ἄλλο ἔχει νά κάνει ὁ διάβολος ἀπό τό νά ταραάζει καί νά βλάπτει; Καί γινόμαστε συνεργάτες τῶν δαιμόνων καί γιά τή δική μας καταστροφή καί γιά τοῦ πλησίον. Γιατί, αὐτός πού βλάπτει μία ψυχή, βοηθάει στό ἔργο τῶν δαιμόνων. Ὅπως ἀκριβῶς, καί αὐτός πού ὠφελεῖ μία ψυχή, συνεργάζεται μέ τούς ἁγίους ἀγγέλους.

Τά παθαίνουμε ὅλα αὐτά γιά τόν λόγο, ὅτι δέν ἔχουμε ἀγάπη. Γιατί, ἂν εἶχαμε ἀγάπη καί συμπαθοῦσαμε καί πονοῦσαμε τόν πλησίον μας, δέν θά εἶχαμε τόν νοῦ μας στά ἐλαττώματα τοῦ πλησίον, ὅπως ἀκριβῶς λέει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος: «Ἡ ἀγάπη σκεπάζει πλήθος ἀμαρτιῶν»⁴ καί ὅπως λέει πάλι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἡ ἀγάπη δέν βάζει στόν νοῦ τῆς τό κακό, ὅλα τά σκεπάζει»⁵. Καί ἐμεῖς λοιπόν, ὅπως εἶπα, ἂν εἶχαμε ἀγάπη, ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη θά σκεπαζε κάθε σφάλμα, ὅπως ἀκριβῶς ἔκαναν οἱ Ἅγιοι, ὅταν ἔβλεπαν τά ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων. Γιατί μήπως εἶναι τυφλοί οἱ Ἅγιοι καί

δέν βλέπουν τά ἀμαρτήματα; Καί ποιός μισεῖ τόσο πολύ τήν ἀμαρτία ὅσο οἱ Ἅγιοι; Καί ὅμως δέν μισοῦν ἐκεῖνον πού ἀμαρτάνει, οὔτε τόν κατακρίνουν, οὔτε τόν ἀποστρέφονται, ἀλλά ὑποφέρουν μαζί του, τόν συμβουλεύουν, τόν παρηγοροῦν, τόν γιατρεύουν σάν ἄρρωστο μέλος τοῦ σώματός τους. Κάνουν τά πάντα γιά νά τόν σώσουν.

Μέ τή μακροθυμία καί τήν ἀγάπη τραβοῦν τόν ἀδελφό καί δέν τόν ἀπωθοῦν, οὔτε τόν σιχαίνονται. Καί ὅπως ἡ μητέρα πού ἔχει ἄσχημο παιδί, δέν τό σιχαίνεται, οὔτε τό ἀποφεύγει, ἀλλά μ' εὐχαρίστηση τό στολίζει καί κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιά νά τό ὁμορφύνει, ἔτσι πάντα σκεπάζουν, στολίζουν, φροντίζουν, ὥστε καί αὐτόν πού ἀμαρτάνει νά διορθώσουν, τήν κατάλληλη στιγμή, καί νά μήν ἀφήσουν νά πάθει καί κανένας ἄλλος κακό, ἐξαιτίας του, ἀλλά καί οἱ ἴδιοι νά προκόψουν περισσότερο στήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Ἐς ἀποκτήσουμε λοιπόν κι ἐμεῖς ἀγάπη, ἄς ἀποκτήσουμε εὐσπλαχνία γιά τόν πλησίον. Καί ἔτσι θ' ἀποφεύγουμε νά καταλαλοῦμε, νά κατακρίνουμε, νά ἐξουθενώσουμε τούς ἄλλους.

3. Ἀββακούμ β', 15.

4. Α' Πέτρο. δ', 8.

5. Α' Κορ. ιγ', 5-6.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΑ ΕΦΡΑΙΜ ΚΑΤΟΥΝΑΚΙΩΤΗ¹

Ἐπιμέλεια: Σάββα Παρῆ
Θεολόγου

Ὁ ἄνθρωπος ἐφόσον ζεῖ πρέπει πάντοτε νά ἀγωνίζεται. Καί ὁ πρῶτος ἀγώνας εἶναι νά νικήσει τόν ἑαυτό του. Ὁ πρῶτος καί ὁ κυριότερος ἐχθρός τοῦ ἀνθρώπου

δέν εἶναι ὁ διάβολος. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος εἰς τόν ἑαυτό τοῦ ἐπίβουλος. Καί αὐτό, διότι δέν ἀκούει τόν ἄλλο, ἀκούει τί τοῦ λέει ὁ λογισμός του. Ὁ μέγας ἀγώνας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά μήν πιστεύει τόν λογισμό του. Δέν εἶναι μικρός ἀγώνας νά ρίξεις τόν ἑαυτό σου κάτω. Ἄν δέν βιάσεις τόν ἑαυτό σου δέν θά νικήσεις. Ἄν θέλεις νά προχωρήσεις

1. Ἀπό τό βιβλίον *Γέροντας Ἐφραίμ Κατουνακιώτης*, ἔκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Ἅγιος Ἐφραίμ», Κατουνάκια Ἁγίου Ὄρους 2000.

στήν πνευματική ζωή πρέπει νά βιάσεις τόν ἑαυτό σου. Ὅποιος βασίστηκε στίς δυνάμεις του πλανήθηκε. Θά πᾶς σέ ἄνθρωπο πνευματικό, ὁ ὁποῖος θά σέ διδάξει τίς μηχανές τοῦ διαβόλου, θά σέ διδάξει τόν δρόμο πῶς θά ἀνεβείς στόν οὐρανό. Μήν πιστεύεις τόν λογισμό σου. Διότι ὁ διάβολος δέν βιάζεται. Λίγο λίγο καί σέ πάει ἐκεῖ πού θέλει αὐτός. Μήν ἀφήνεις τόν ἑαυτό σου ἀνεπίσκοπο κάθε ὥρα. Ἀλλά συνεχῶς νά ἐποπτεύεις, νά ἐξετάζεις, νά ἐλέγχεις τόν ἑαυτό σου. Ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐπαινεῖ τόν πλησίον του καί κατακρίνει τόν ἑαυτό του φτάνει σέ μέτρα ἀγιότητας. Ἀντιθέτως, ἄν ζητᾶ ἀπό τόν ἄλλο νά τοῦ βάλει μετάνοια ἐπειδή τόν στεναχώρησε, τότε σημαίνει ὅτι δέν βαδίζει στόν δρόμο τῆς ἀγιότητας. Ἐσύ νά διορθώσεις τόν ἑαυτό σου, ὄχι νά περιμένεις ἀπό τούς ἄλλους. Ἐσύ νά ἀρματωθεῖς στήν ὑπομονή. Ὁ δρόμος ὁ τοῦ σταυροῦ αὐτός εἶναι. Ἐπίσης, ὁ ἄνθρωπος ὅσο σοφός καί ἄν εἶναι νά συμβουλευεται λιγάκι. Δέν εἴμαστε ἐμεῖς θεοδίδακτοι. Νά ρωτήσουμε, νά συμβουλευτοῦμε. Ἐ, δέν ἔχεις κανέναν ἄνθρωπο καλύτερό σου; Θά κάνεις ὑπομονή στά δικά σου τά πάθη, θά κάνεις καί στά δικά του ἄλλου. Ἐτσι θά γίνεις ἅγιος. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος νικήσει τόν ἑαυτό του εἶναι ὁ μεγαλύτερος μεγαλομάρτυρας καί τροπαιοφόρος καί νικηφόρος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

«Δοκιμάζοντες...»

Νίκης Τρακοστή
Φιλολόγου

Έβαζε λίγο αλάτι, λίγο μπαχαρικό και δοκίμαζε. Σκεφτόταν τά γούστα και μπερδεύοταν. Θύμωνε λίγο μέ τίς τόσες προτιμήσεις, πού είχαν πάντα αποτέλεσμα νά δέχεται τόσο διαφορετικά σχόλια γιά τά φαγητά της. Από τόν απόλυτο ένθουσιασμό, «τέλειο!» ως τήν άκρα συγκατάβαση, «καλό είναι, τρώγεται, μήν άνησυχείς».

Νά μπορούσε νά τούς εύχαριστήσει όλους, αδύνατον. Μήπως τόν έαυτό της τόν εύχαριστούσε ποτέ; Πήγαινε νά αγοράσει ένα ύφασμα και παιδεύοταν... Κρατούσε τά δύο ύφασματα, κοίταζε, ξανακοίταζε, τά έβαζε πάνω της και κοίταζε τόν καθρέφτη, τά έσφιγγε μέ τήν παλάμη νά δει άν τσαλακώνουν... Όταν ήταν φοιτήτρια, τί παιδεμό περ-

νούσε νά επιλέξει μαθήματα, νά καταλήξει σέ τύπο εργασίας...

Τό μεγάλο μαρτύριο ήταν τότε πού έκτιζαν τό σπίτι. Και δέν είχε δίκαιο νά σκέφτεται και νά ξανασκέφτεται, νά βλέπει και νά ξαναβλέπει τά κεραμικά, τά πατώματα... Σπίτι θά έκτιζαν δέ θά έστηναν αντίσκηνο, πού τέλος πάντων δέν τοποθετήθηκε καλά, τό ξηλώσεις και ξαναρχίζεις;

Μία ζωή τήν παρακολουθοῦσε ή αδελφή της, πού άναγκαστικά έπρεπε νά συμπαραστέκεται σ' αυτό τόν άγώνα τών επιλογών της, φιλοσοφοῦσε τά πράγματα και προσπαθοῦσε νά τήν συνεισφέρει.

- Άκουσε, ό,τι και νά διαλέξεις, σέ λίγο δέ θά έχει και τόση σημασία. Γιά νά σου τό πω πιο ώμά, όταν θά διάλεγες σπουδές πέρασες τό άγχος τής ζωής σου...

- Μή μου τό θυμίζεις!

- Καλό είναι νά τό θυμάσαι. Τί έγινε ύστερα;

- Ύστερα δέν μου πολυάρεσε και έκανα μεταπτυχιακό εκεί πού δέν ήθελα πριν και ύστερα μου άρεσε. Και τώρα δουλεύω στό κατάστημά

μας, έχω ξεχάσει όλα όσα έμαθα στο πανεπιστήμιο και μαθαίνω άλλα άσχετα.

- Είναι καιρός να ελευθερωθείς από την πολλή σκέψη για πράγματα που είτε έτσι γίνουν είτε άλλιως δέν έχει σημασία. Άκόμα και γι' αυτά που είναι θέμα συνηθείας. Όταν συνηθίσεις να βλέπεις κάτι, σου άρρέσει. Έκτός και άν επιμένεις σε σημείο που να σου γίνουν έμμονές. Κατάλαβέ το, ή ζωή έχει άλλη σοβαρή πλευρά, που όσο κατατρίβεσαι μέ όλα τούτα δέ θά μπορείς να την δεις και να κάνεις τίς επιλογές σου.

- Καλά ξέρω που τό πās, αλλά...

- Τί αλλά; Βλέπουμε κάθε μέρα τί γίνεται. Πόσες ανατροπές, αλλαγές άπρόσμενες, άρρώστιες, θάνατοι... Δέν είναι για τούς άλλους μόνο. Και για μās μπορεί ή επόμενη στιγμή να είναι αυτή της πραγματικής δοκιμασίας για τίς επιλογές μας.

- Έ, δέν είμαστε και οί χειρότεροι άνθρωποι.

- Καθόλου! Είμαστε από τούς καλούς, αλλά είναι αρκετό; Σκέφτηκες πόσες λανθασμένες επιλογές κάνουμε σε σοβαρά θέματα; Δέ σε είδα να σκέφτεσαι, όταν σου έδωσαν επιλογή να ταξιδέψεις την

ώρα της Λειτουργίας, ούτε όταν σου είπαν να βάλεις την ύπογραφή σου σε άμφίβολο έγγραφο. Ούτε έφερεις αντίρρηση να πεις ψέμα προχτές ή να σταματήσεις την κουβέντα πριν γίνει κατάκριση... Και σε πόσα λέμε όλοι μας, «αυτό δέν πειράζει, δέν είναι τίποτε, αυτό κάνουν όλοι, έτσι ζει ό κόσμος σήμερα...»

- Ψέματα είναι; Κι όταν οί άλλοι επιλέγουν, τί φταίω εγώ;

- Έσύ έχεις την ευθύνη για ό,τι σε άφορά. Κάθε πράξη μας έχει την βαρύτητα της. Για όλα τά άλλα τά παροδικά, τά άσήμαντα σκεφτό-

μαστε χίλιες φορές. Άν θά αγοράσω τό ένα ή τό άλλο και άν θά ξοδέψω κάτι παραπάνω, τό ύπολογίζουμε. Την πνευματική ζημιά γιατί δέν την ύπολογίζουμε;

- Μά είναι ό κόσμος γύρω μας, οί άλλοι...

- Ξέρεις, δέν είναι οί άλλοι που

θά μᾶς σώσουν ἢ θά μᾶς χάσουν. Μία ψυχή ἔχουμε καί ὁ καθένας ἀγωνίζεται γιά τή σωτηρία του. Μήν ἐπηρεάζεσαι ἀπό τούς ἄλλους.

- Τώρα ἡ συζήτηση ξεκίνησε ἀπό...

- Naί, εὐκαιρία ζητοῦσα νά σού πῶ ὅτι σάν πολύ ἀφεθήκαμε νά κάνουμε ἀβασάνιστα, χωρίς νά σκεφτοῦμε καλά-καλά ὅ,τι μᾶς ποῦν ὅ,τι προκύψει, χωρίς νά κρίνουμε τί θέλει ὁ Θεός ἀπό μᾶς.

* * *

Καί νά ἦταν μόνη; Ὅλοι δέν παιδεύομαστε νά δοκιμάζουμε, νά ψάχνουμε, γιά νά βροῦμε τό καλύτερο; Πόσες φορές ὅλοι μας κουραζόμαστε νά σκεφτόμαστε, ἂν θά κάνουμε τό ἓνα ἢ τό ἄλλο γιά τά πιό ἀσήμαντα πράγματα ἢ γιά σημαντικά, ἀλλά τοῦ κόσμου τούτου, μέ τή σφραγίδα τῆς φθορᾶς καί τῆς παροδικότητος; Γιά τό ποιό εἶναι τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, μᾶς διαφεύγει ὅ,τι, μέσα ἀπό τίς καθημερινές μας πράξεις τό δεχόμαστε ἢ τό ἀπορρίπτουμε, πλησιάζουμε τόν Κύριο ἢ ἀπομακρυνόμαστε μέ τίς ἐπιλογές μας.

Ὁ Ἄπ. Παῦλος θά μᾶς ἔλεγε μέ τή σοφία του, «δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ» (Ἐφ. ε', 10). Δοκιμή δέ σημαίνει, γεύομαι, λαμβάνω πείρα κάποιου πράγματος, ἀλλά ἐλέγχω, ἐξετάζω. Ὁ ἄνθρωπος πῆρε ἓνα μεγά-

λο δῶρο ἀπό τόν Θεό: Τόν νοῦ, πού τοῦ δίνει τή δυνατότητα, μέσα στά πλαίσια τῆς ἐλευθερίας του, νά σκέφτεται καί νά ἐπιλέγει ὅ,τι εἶναι καλό γιά τόν ἴδιο, ὅ,τι τόν συμφέρει, ὅ,τι τόν ἀνεβάζει ὡς ἄνθρωπο, ὅ,τι τόν φέρνει στόν προορισμό του. Ὅταν ἀφεθεῖ ὁ ἄνθρωπος στό ρεῦμα τοῦ κόσμου, νά τόν παίρνει ὅπου τύχει μέ τή δικαιολογία ὅ,τι ἐκεῖ πᾶνε ὅλοι, τότε καί τόν νοῦ του ἀφήνει ἀνενέργητο καί τήν ἐλευθερία του ἔχει χάσει καί τή θέλησή του, γιά νά κάνει τίς καλύτερες ἐπιλογές.

Ἐνα εἶναι τό κριτήριο γιά τίς πράξεις καί τίς ἐπιλογές τοῦ Χριστιανοῦ: Τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι καί ἡ σωτηρία μας καί ἡ εἴσοδος μας στή βασιλεία Του. Ὁ Θεός δέ μᾶς περιορίζει στίς ἀποφάσεις καί τίς ἐπιλογές γιά τή ζωή μας. Κάποια πράγματα ἐξάλλου δέν τά ἐπιλέγουμε, οὔτε μποροῦμε νά τά ἀποτρέψουμε. Αὐτό πού μένει σέ μᾶς εἶναι νά τά χρησιμοποιήσουμε γιά τή σωτηρία μας.

Εἶναι καί φορές πού κάνουμε λάθη λόγω τῆς ἄγνοιάς μας. Δέν γνωρίζουμε ποιό εἶναι τό σωστό, τί θέλει ὁ Θεός καί τί μᾶς συμφέρει πνευματικά. Ἄραγε αὐτή ἡ ἄγνοια εἶναι δικαιολογημένη; Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γραμμένος γιά μᾶς, γιά νά μᾶς δείχνει τήν πορεία πρὸς τόν οὐρανό, εἶναι τόσο κοντά μας, ἀλλά συχνά ἀμελοῦμε νά

τόν μελετήσουμε ἢ νά τόν ἀκούσουμε. Οἱ ἄνθρωποι πού μποροῦν νά μᾶς διαφωτίσουν, ὅταν κάτι δέν μποροῦμε μόνοι μας νά τό καταλάβουμε, εἶναι κοντά μας. Ὅπως δέ θά παραλείψουμε νά ρωτήσουμε τόν γιατρό, τόν δικηγόρο, τόν τραπεζίτη, ἀνάλογα μέ τό τί μᾶς ἀπασχολεῖ, ἄς συμβουλευτοῦμε ἀνθρώπους πού ἡ ζωή τους μαρτυρεῖ σεβασμό στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἔχουμε μπροστά μας διλήμματα. Πρέπει μέ τήν ἀναζήτηση καί τόν ἀγώνα μας νά ἀποκτήσουμε «νοῦν Χριστοῦ» (Α΄ Κορ. β΄, 16).

Μήπως καί ἡ πείρα τῶν ἄλλων δέν μπορεῖ νά εἶναι καί δική μας γνώση; Συχνά ρωτοῦμε κάποιον πού πῆρε ἕνα φάρμακο, ἄν τοῦ ἔκανε καλό, γιά νά τό πάρουμε ἢ νά τό ἀποφύγουμε, καί αὐτό ἴσως νά μήν εἶναι πολύ σοφό. Ὅμως κάποιες ἐμπειρίες ἄλλων δίνουν τόσο καθαρά μηνύματα καί γιά τή δική μας πορεία, ὥστε δέν δικαιολογοῦμαστε νά λέμε «θέλω μόνος μου νά ξέρω, νά δοκιμάσω...».

Καί ἡ προσευχή, γιά νά μᾶς δείχνει ὁ Θεός τό θέλημά Του, μέ ὅποιο τρόπο Ἐκεῖνος θέλει, ἄς προηγεῖται ἀπό κάθε πράξη μας, μέ προϋπόθεση τή διάθεση τῆς ταπεινῆς ὑποταγῆς. «Γνώρισόν μοι ὁδόν ἐν ἧ πορεύσομαι» ζητᾷ ὁ Ψαλμωδός καί «Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τό θέλημά σου ὅτι σύ εἶ ὁ Θεός μου», λέμε στή Δοξολογία.

Ἡ συνείδηση πού ὁ Θεός μᾶς χάρισε, ἄν ἐκλεπτύνεται μέ τόν λόγο

τοῦ Θεοῦ κι ἄν τήν ἀφήνουμε νά μιλά, θά μᾶς κατευθύνει πρὸς τά «καλά καί συμφέροντα» γιά τίς ψυχές μας. Πόσες φορές μετανιώσαμε πού δέν ἀκούσαμε τήν πρώτη της ἀντίδραση καί θελήσαμε ἐμεῖς νά τήν κατευθύνουμε; Κάποτε πρέπει νά ὑποπτευόμαστε λίγο τόν ἑαυτό μας. Μήπως στίς ἀποφάσεις μας τά κρυφά μας κίνητρα εἶναι τό δικό μας θέλημα καί οἱ δικές μας ἐπιθυμίες, ἡ διάθεση νά τά ἔχουμε καλά μέ κάποιους ἀνθρώπους, ἡ «ἀνθρωπαρέσκεια.» ἡ ἔλλειψη διάθεσης γιά ἀγώνα, ἡ ἄνεσή μας ἢ καί οἱ κακίες πού μένουν κρυμμένες στήν ψυχή μας;

Ἔχουμε προσωπική εὐθύνη γιά τήν πνευματική μας πορεία. Ἐμεῖς καταθέτουμε τή θέληση, τόν μικρό μας ἀγώνα καί ὁ Θεός μέ τή χάρη Του, τήν «τά ἀσθενῆ θεραπεύουσα καί τά ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα», θά ἀναπληρώνει τίς ἐλλείψεις μας. Κι ἄς μή φοβούμαστε ὅτι μία ζωή θά ἔχουμε πάλι ἀνάμεσα στό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί τό δικό μας καί οἱ ἐπιλογές μας θά εἶναι πάντα ὀδυνηρές. Ὁχι! Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, δέν ἔχει διλήμματα. Ἔχει ταυτίσει τό θέλημά του μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί ἀναπαύεται μόνο σ' αὐτό, γιατί αἰσθάνεται καί τόν Θεό νά ἀναπαύεται μέσα του. Αὐτό δίνει τή μοναδική ἐμπειρία τῆς χαρᾶς καί τῆς πληρότητας. Ἔτσι θά ἀποδειχτοῦμε «δόκιμοι», ἄξιοι γιά τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ στήν ὥρα τῆς τελικῆς κρίσης.

Ὁ Ἄρχων Πρωτοψάλτης τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος

Παναγιώτη Παπακυριακοῦ
Θεολόγου

Τό ἐγγεῖρημα εἶναι πάντοτε δύσκολο ὅταν κανεῖς καλεῖται νά γράφει κάτι γιά μία μεγάλη προσωπικότητα καί ὁ λόγος εἶναι ὅτι κάποιες φορές οἱ λέξεις φαντάζουν πενιχρές στό νά περιγράψουν τό μεγαλεῖο τέτοιων ἀνθρώπων, ὅπως ὁ Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος.

Ἡ προσφορά του στή Βυζαντινή Μουσική εἶναι τεράστια, γιατί φρόντισε νά δημιουργεῖ ὄχι ἀπλούς μαθητές καί ψάλτες, ἀλλά δασκάλους καί ἐρευνητές πού ἔλαβαν πρό πολλοῦ τή σκυτάλη τοῦ Δασκάλου τους καί τρέχουν στό στάδιο τῆς προσφοράς πρός τήν πατρώα μας μουσική κάνοντας διδακτορικές

ἐργασίες, διδάσκοντας σέ νέα παιδιά καί δημιουργώντας βυζαντινές χορωδίες.

Ὁ ἐμπνευστής αὐτῆς τῆς προσπάθειας ὑπῆρξε ἀρχικά ὁ Σίμων Καρᾶς, ἀλλά στή συνέχεια ὁ Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος ἔδωσε τή μεγαλύτερη προβολή τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς πού θά μπορούσε ποτέ κανεῖς νά δώσει. Μέ τή δημιουργία τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας, ἡ ὁποία ἀριθμεῖ τίς περισσότερες συναυλίες στό ἐξωτερικό, πάνω ἀπό χίλιες συναυλίες σέ Εὐρώπη, Ἀμερική, Ἀσία καί Ἀφρική.

Ὁ Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος εἶχε ἓνα χάρισμα πού τοῦ τό ἀναγνώ-

ριζαν ακόμη και αυτοί που δέν συμφωνούσαν απόλυτα με τόν τρόπο έρμηνείας του. Τό χάρισμα αυτό ήταν ή δυνατότητά του νά προσεγγίζει τά αρχαία μουσικά μαθήματα και στήν κυριολεξία νά τά ανασταίνει εκ του θανάτου.

Έκανε γνωστούς σέ έμας αλλά και σέ όλο σχεδόν τόν κόσμο που ταξίδεψε ή Έλληνική Βυζαντινή Χορωδία, τούς Μεγάλους Μελοποιούς και ύμνογράφους τής Έκκλησίας, όπως τόν Άγιο Ιωάννη τόν Δαμασκηνό, τόν Κουκουζέλη, μέχρι και νεότερους μελοποιούς, παρουσιάζοντας τά έργα τους σέ συναυλίες αλλά και σέ ιερές ακολουθίες. Άξιζει νά αναφέρουμε ότι ή τεχνική του στή χειρονομία, κατά τή διεύθυνση του βυζαντινοῦ χοροῦ, ήταν μοναδική και τά μυστικά αὐτῆς τῆς ἀπαράμιλλης τέχνης,

τῆς χειρονομίας, ήταν πάντα πρόθυμος νά τά ἀποκαλύψει, σέ αὐτούς που ήθελαν νά τά μάθουν.

Η παρουσία του σέ διάφορες όλονύχιες ἀγρυπνίες, όπου τηροῦσε πιστά τό τυπικό τῶν Ἀκολουθιῶν, ή ἐπιλογή τῶν μελῶν που έρμήνευε ἀποτελοῦσε σπουδή για μάς τούς νεότερους. Πάντοτε, όταν κάποιος ἀπό τούς μαθητές του ή μέλος τῆς χορωδίας, εἶχε τήν πανήγυρη του ναοῦ όπου ἔψαλλε, ὁ Δάσκαλος Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος, μάζευε ὄσους ἀπό τούς μαθητές του μπορούσαν και πήγαιναν νά βοηθήσουν και νά συνορτάσουν. Έτσι, δημιουργοῦσε μία μεγάλη οἰκογένεια, ἔνωνε τούς ἀνθρώπους με τόν καλύτερο τρόπο, ἐν μέσω ἐκκλησίας.

Η ἀγάπη και τό ἐνδιαφέρον του για τήν ὀρθή ἐρμηνεία τῶν μελῶν, συχνά τόν ἔκανε αὐστηρό σέ τυχόν λάθη ἀπό τούς μαθητές του, αλλά ὄλοι γνώριζαν καλά ότι αὐτό ήταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀγωνίας του για τήν ὀρθή διάδοση και διάσωση τῆς μουσικῆς μας.

Ὡς ἄνθρωπο, τόν χαρακτήριζε ή εὐγένεια, τό χιοῦμορ, ή ἀγάπη και ή ἀνιδιοτελής προσφορά στους ἀνθρώπους. Δέν ήταν λίγα τά παιδιά που λόγω οἰκονομικῶν δυσκολιῶν τά δίδασκε ἀφιλοκερδῶς ή τούς πρόσφερε τά βιβλία δωρεάν. Κατάφερε, ἐνῶ ήταν ἕνας ψάλτης διεθνούς ἀναγνώρισης, νά ἔχει μαθητές ὄλων τῶν ἡλικιῶν και διαφόρων ἐθνοτήτων. Ἰδιαίτερα ἀγα-

πούσε νά διδάσκει από τήν ἀρχή μικρά παιδάκια, διότι σ' αὐτά ἔβλεπε τό μέλλον τῆς μουσικῆς.

Ὁ Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος εἶχε ἀσχοληθεῖ καί μέ τή σύγχρονη μουσική, ἐρμηνεύοντας ἔργα τῶν Μιχάλη Ἀδάμη, Δημήτρη Τερζάκη, John Tavener, Κυριάκου Σφέτσα, Θ. Ἀντωνίου, Γ. Κυριακάκη κ.ἄ. Συμμετείχε δέ στήν ἐρευνητική ομάδα τοῦ Marcel Peres καί στό Ensemble Organum τοῦ ἰδίου, μέ τό ὁποῖο εἶχε ἠχογραφήσει ὀκτώ δίσκους.

Ἵπῆρξε μέλος τῆς Καλλιτεχνικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ΥΠΕΠΘ γιά τά μουσικά σχολεῖα ἀπό τό 1998, ἀπό τό 2005 πρόεδρος τοῦ ΚΣΥΜΕ καθώς καί ἰδρυτικό μέλος τῆς «Χάρτας τοῦ Ρήγα».

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, τό 1994, ἐκτιμώντας τήν ὄλη προσφορά του, τοῦ ἀπένευσε τό ὄφρῆκιο τοῦ Ἱεραρχοῦ Πρωτοφάλτου τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τιμήθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Φινλανδίας, ἐνῶ ἡ σεπτῆ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἀπένευσε τήν εὐαρέσκειά της καί τόν Χρυσοῦν

Σταυρόν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (2006). Ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας Κωνσταντῖνος Στεφανόπουλος τοῦ ἀπένευσε τό 2004 τήν τιμητική διάκριση τοῦ Ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ τάγματος τοῦ Φοίνικος.

Ἀπό τό 1982 ἔψαλλε στόν Ι. Ν. τῆς Ἁγίας Εἰρήνης στήν ὁδὸ Αἰόλου στήν Ἀθήνα ὅπου ὑπῆρξε πραγματικό ἐργαστήρι ψαλτικῆς, ἀλλά καί σημεῖο ἀναφορᾶς γιά τήν ὀρθή τέλεση τοῦ τυπικοῦ. Ἔδινε τήν ἴδια ἔμφαση τόσο στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο θά ψαλεῖ ὁ κανόνας, τό «ἀλληλουάριον» τοῦ Ἀποστόλου, ὅσο καί στόν χερουβικό ὕμνο.

Δίδαξε βυζαντινὴ μουσική στό Ὡδεῖο Ἀθηνῶν καί στά Ὡδεῖα «Φίλιππος Νάκας» καί «Νίκος Σκαλικώτας». Διηύθυνε τίς σχολές βυζαντινῆς μουσικῆς τῶν Ἱ. Μητροπόλεων Ἡλείας, Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου καί Φθιώτιδος. Ἀπό τό 1978 συνεργάστηκε μέ τήν Ε.Ρ.Α. μέ τίς ἐκπομπές «Ἐκκλησιαστικοὶ Βυζαντινοὶ Ὕμνοι» (1978-1982) καί «Ἀπό τήν Ὁρθόδοξη καί ἀνατολική μουσική παράδοση», μέσα ἀπό τίς ὁποῖες ἔχει παρουσιάσει σπάνιο ὑλικό, μελέτες, συ-

νεντεύξεις ὅπου δόθηκε ἡ εὐκαιρία σέ πολλοὺς ψάλτες, πού ἦταν φορεῖς τῆς προφορικῆς παράδοσης, εἴτε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἴτε τοῦ Ἁγίου Ὁρους, νά ἀκουστοῦν στό κοινό

(© Ἰωάννης Πανουσάκης - ΕΛ.ΒΥ.Χ.)

καί νά γίνουν γνωστοί.

Ὁ Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος ἀνήκει στή σπάνια κατηγορία τῶν μουσικῶν πού συνδυάζουν τήν καλλιτεχνική εὐαισθησία μέ τήν ἐπιστημονική περιέργεια, ἀναφέρει ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης. Ἡ προσφορά του τόσο ὡς ἰδρυτή καί διευθυντή τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας, ὅσο καί ὡς Δασκάλου πού ξέρει νά ἐνσταλάζει καί νά ἐμπνέει στούς μαθητές του τό πάθος γιά τή γνησιότητα, εἶναι ἀνεκτίμητη γιατί ἔχει συμβάλει καθοριστικά στήν ἱστορικά τεκμηριωμένη καί θεμελιωμένη ἀπόδοση τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς (τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κλάδου τῆς Ἐθνικῆς μας Μουσικῆς, μέ τίς πανάρχαιες ρίζες καί τήν ἀξεπέραστη αἰσθητική καί πνευματική ἀξία), μέ τέτοιο τρόπο, ὥστε νά προβάλλεται ὅλη τῆς ἡ ἀλήθεια καί ὁμορφιά, ἀπαλλαγμένη ἀπό αὐθαίρετες παρα-

ποιήσεις, πού δέν ἐκφράζουν παρά προσωπικές ἢ τοπικές συνήθειες, ξένες πρὸς τήν πραγματική οὐσία αὐτῆς τῆς μεγάλης μουσικῆς.

Μετά ἀπό μία ἄνιση μάχη μέ τήν ἐπάρατη νόσο τοῦ καρκίνου, πού τήν ὑπέμεινε μέ χρι-

στιανική ἐγκατέρευση καί ὑπηρετώντας στό ἀναλόγιο τοῦ Πρωτοψάλτη μέχρι τήν τελευταία στιγμή, ὁ Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος, σέ ἡλικία 73 ἐτῶν, ἀναπαύθηκε τήν Κυριακή τῆς Σαμαρείτιδος στίς 18 Μαΐου 2014 στήν Ἀθήνα. Ἡ κηδεία του, χοροστατοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερωνύμου καί παρουσία ἐκπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί πολλῶν Ἀρχιερέων καί ἱερέων ἀλλά καί τεράστιου πλήθους πιστῶν, μαθητῶν καί θαυμαστῶν τῆς ψαλτικῆς του δεινότητος, ἔγινε στόν ναό ὅπου ὑπηρετήσε ταπεινά καί καρποφόρα, γιά τριάντα δύο ὁλόκληρα χρόνια, στήν Ἁγία Εἰρήνη, ἀνήμερα τῶν θεοστέπτων βασιλέων Κωνσταντίνου καί Ἑλένης (Τετάρτη, 21.5.2014). Ἀναπαύεται στό Νεκροταφεῖο Ζωγράφου Ἀθηνῶν.

Ἄς εἶναι αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη!

1. Εὐχαριστοῦμε τόν Ἰωάννη Πανουσάκη γιά τήν παραχώρηση τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου.

Σελίδες από τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές
τοῦ 4^{ου} - 9^{ου} αἰῶνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου - Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος Γ'

Ἡ Νέα Ἰουστινιανούπολη

Στό προηγούμενο ἄρθρο ἔγινε ἀναφορά στίς πρῶτες ἀραβικές ἐπιδρομές κατά τῆς Κύπρου, στόν ρόλο τῶν Μαρδαϊτῶν, καθῶς καί στήν ιδιαίτερη σύνδεση τῆς Κύπρου μέ τόν Ἅγιο Μάμα. Ὅσον ἀφορᾷ τήν παράδοση γιά τήν Οὐμ Χαράμ καί τόν ἀντίστοιχο τάφο της στήν Λάρνακα, θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι νεώτερες ἔρευνες δηλώνουν τήν ἀπουσία ὁποιασδήποτε ἐπιβεβαίωσης αὐτῆς τῆς παράδοσης ἀπό τίς ἀραβικές πηγές. Σύμφωνα μέ τόν ἀραβολόγο - βυζαντινολόγο δρ. Ἐσάμ Χασσάν, φαίνεται ὅτι στή συγκεκριμένη περίπτωση ὑπάρχει

ἐμφάνιση ὀθωμανικῆς παράδοσης πού προέκυψε ἀπό τήν ἐπίδραση ἀντίστοιχων χριστιανικῶν παραδόσεων ἄλλων μνημείων τῆς Κύπρου.

Τό 685 μ.Χ. ἀπεβίωσε ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνάτος καί ὡς διάδοχός του ἀνέλαβε ὁ νεαρός 16ετής υἱός του Ἰουστινιανός Β' (685-695 καί 705-711 μ.Χ.). Ὁ Ἰουστινιανός Β', ὁ ρινότμητος (ὀνομασία λόγῳ τῆς ἀποκοπῆς τῆς μύτης του ἀπό τόν στρατηγό Λεόντιο κατά τήν ἐπανάσταση πού ὀδήγησε στήν ἐκθρόνισή του γιά τή δεκαετία 695-705 μ.Χ.) ἤ νέος κατά ἄλλη ὀνομασία, βασιζόμε-

νος σέ ὑποδείξεις συμβούλων του, διαφοροποίησε τή συνθήκη πού εἶχε συναφθεῖ παλαιότερα μέ τούς Ἄραβες καί ἀπέσυρε ἀπό τά σύνορα τῆς Συρίας τούς Μαρδαῖτες. Ἄν καί ὡς ἀντάλλαγμα ὁ Ἰουστινιανός ἔλαβε σημαντικά οἰκονομικά ὀφέλη ἀπό τόν Χαλίφη Ἄμπντ ἄλ' Μαλίχ, προκλήθηκε ὁμως ἀποδυνάμωση τῆς νοτιοανατολικῆς πτέρυγας τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας πού περιελάμβανε βέβαια καί τήν Κύπρο. Τό ἄλλοτε γνωστό «ὄρει-χάλκινο τεῖχος», ὅπως ὀνομαζόταν ἡ δύναμη τῶν Μαρδαῖτῶν πού προστάτευε τήν Μικρά Ἀσία ἀπό τούς Ἄραβες, ἔπαψε νά ὑφίσταται. Τά στρατηγικά πλεονεκτήματα πού εἶχαν ἀποκτηθεῖ ἀπό τό Βυζάντιο ἔναντι τῶν Ἀράβων κατά τίς προηγούμενες δεκαετίες (π.χ. ἀπόκρουση Ἀράβων μέ τή χρήση τοῦ «ὕγρου πυρός») ἄρχισαν νά ἐξασθενοῦν. Στούς σχεδιασμούς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐμφανίσθηκαν προτάσεις γιά ἐσωτερική μετακίνηση πληθυσμῶν ὥστε νά ἐπιτευχθοῦν πολιτικοστρατιωτικά ὀφέλη τῆς αὐτοκρατορίας. Τέτοιος σχεδιασμός δέν ἦταν πρωτόγνωρος ἀφοῦ, ἄλλωστε, ὁ παππούς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ Κώνστας Β' εἶχε φθάσει στό σημεῖο, λόγω τῶν ἀραβικῶν ἀπειλῶν καί τῆς καθόδου τῶν Σλάβων, νά διερευνᾷ

τό ἐνδεχόμενο μεταφορᾶς τῆς πρωτεύουσας ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη στήν Ἰταλία.

Μέσα στίς συνθήκες αὐτές τά ιστορικά στοιχεῖα ὑποστηρίζουν ὅτι γιά τήν Κύπρο ἐπιβλήθηκε τήν ἐποχή ἐκείνη ἕνα ἰδιαίτερο καθεστῶς οὐδετερότητας. Μέ τή σύμφωνο γνώμη τῶν δύο ἐνδιαφερόμενων πλευρῶν (Βυζαντινῶν καί Ἀράβων) τά κρατικά ἔσοδα ἀπό τήν Κύπρο θά μοιράζονταν μεταξύ τους ἐνῶ, τό ἴδιο τό νησί, ἦταν ὑποχρεωμένο νά μὴν ἐξυπηρετεῖ στρατιωτικά οὔτε τούς Ἄραβες ἀλλά οὔτε καί τούς Βυζαντινούς. Ἡ εὐθραυστη αὐτή ἰσορροπία δέν μπορούσε βέβαια νά καθησυχάσει τόν ἑλληνορθόδοξο πληθυσμό τῆς Κύπρου πού καταλάβαινε ὅτι ἀνά πάσα στιγμή μπορούσε νά βρεθεῖ ἀντιμέτωπος μέ τό μένος τῶν Σαρακηνῶν. Ταυτόχρονα, ἡ ἰδιότυπη αὐτή συμφωνία γιά τήν Κύπρο, ἐπιβεβαίωνε τή στρατηγική της σημασία, γεγονός πού ἔκανε τόν πληθυσμό τῆς Κύπρου νά νοιώθει ἀκόμη περισσότερο ἀνασφαλῆς. Κατά τήν περίοδο αὐτή, οἱ παρθαλάσσιοι οἰκισμοί τῆς Κύπρου μεταφέρονται, σέ μεγάλο βαθμό, πρὸς τό ἐσωτερικό τοῦ νησιοῦ καί σέ περιοχές μέ φυσικά πλεονεκτήματα ἀπόκρυψης, δυσκολότερης προσέγγισης καί ἔγκαιρης προειδοποίησης κινδύνου ἀπό

ἀποβάσεις ἐχθρικών δυνάμεων. Για παράδειγμα, οἱ κάτοικοι τῶν Σόλων ἀνέβηκαν στήν ὄρεινή περιοχή τῆς Σολέας (Σολιά), ἐνῶ οἱ κάτοικοι τοῦ Κουρίου μετακινήθηκαν ἐνδότερα, δηλαδή στήν περιοχή τῆς Ἐπισκοπῆς ὅπου καί ἐγκαθιδρύθηκε ἡ ἔδρα τοῦ τοπικοῦ Ἐπισκόπου.

Ἡ ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνδέεται καί διατηρεῖ πνευματική ἐπικοινωνία μέ τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Ἀρχάδιος Β΄, ὁ ὁποῖος ἀρχιεράτευσε περίπου μέχρι τό 680 μ.Χ., ἔλαβε ἐπιστολή ἀπό τόν ἴδιο τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνο Δ΄ (τόν πατέρα τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β΄), μέ θέμα πού ἀφοροῦσε τούς Μονοφυσίτες. Ἀπό τήν ἐπικοινωνία αὐτή, διαφαίνεται ὅτι στήν Κύπρο ἐξακολουθοῦσε νά ὑπάρχει μερίδα Μονοφυσιτῶν πού προκαλοῦσε ἀντιπαλότητες στούς Ὀρθόδοξους. Τόν Ἀρχάδιο Β΄ διαδέχθηκε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἐπιφάνιος Β΄ καί ἐπί τῶν ἡμερῶν του πραγματοποιήθηκε ἡ ἔκτη Οἰκουμενική Σύνοδος στήν Κωνσταντινούπολη (680-681 μ.Χ.). Οἱ ἐργασίες τῆς Συνόδου ἔλαβαν χώρα στό Παλάτι τοῦ Τρούλλου ἀπό τίς 7 Νοεμβρίου 680 μ.Χ. μέχρι τίς 16 Σεπτεμβρίου 681 μ.Χ. καί ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς μεγαλύτερες σέ

διάρκεια Συνόδους (περιελάμβανε 18 συνεδρίες καί συνολικά 174 μέλη). Ὁ ἴδιος ὁ Ἐπιφάνιος Β΄ δέν μπόρεσε νά συμμετάσχει στίς ἐργασίες τῆς Συνόδου ἀλλά ἔστειλε ἀντιπροσωπία ἀποτελούμενη ἀπό τρεῖς Κύπριους ἱεράρχες. Ἡ ἀντιπροσωπία περιελάμβανε τόν ἐπίσκοπο Τρεμιθοῦντος Θεόδωρο (ὡς ἐκπρόσωπο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου), τόν ἐπίσκοπο Κιτίου Τύχωνα καί τόν ἐπίσκοπο Σόλων Στρατόνικο. Ἡ ἐκπροσώπηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀπό τόν ἐπίσκοπο Τρεμιθοῦντος πιθανόν νά ὀφειλόταν στή γειννίαση τῶν δύο ἐπισκοπῶν (Κωνσταντίας ὅπου ἦταν ἡ ἔδρα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί Τρεμιθούνας) ἢ στήν ἀρχαιότητα-ἡλικία τοῦ ἐπισκόπου Τρεμιθούνας. Στή Σύνοδο δέν συμμετεῖχε ὁ Πάπας Ρώμης Ἀγάθωνας καί ἐκπροσωπήθηκε ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης. Στήν ἐνημερωτική ἐπιστολή τῆς Συνόδου πρὸς τόν Πάπα Ἀγάθωνα, οἱ Κύπριοι ἱεράρχες ὑπέγραψαν ἀμέσως μετά τούς ὑπόλοιπους Πατριάρχες καί τόν Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης, γεγονός πού ἐπιβεβαιώνει τήν τιμῆ καί τή θέση τῆς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Στά πρακτικά τῆς Συνόδου ἡ ὑπογραφή τοῦ Τρεμιθοῦντος Θεοδώρου βρίσκεται ἀμέσως μετά τήν ὑπογραφή τοῦ

Ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας.

Τό ἔτος 691 μ.Χ. ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη σταθμό γιά τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία τῆς Κύπρου. Ὁ Ἰουστινιανός Β΄ λαμβάνει τήν ἀπόφαση νά μεταφέρει τόν πληθυσμό τῆς Κύπρου στήν Ἀρτάκη (Κύζικο) κοντά στήν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ δημιουργεῖται μία νέα πόλη, ἡ Νέα Ἰουστινιανούπολη (ἀπό τό ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορα) ὅπου καί ἐγκαθίστανται ὅσοι Κύπριοι κατάφεραν νά φθάσουν μαζί μέ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου Ἰωάννη Α΄. Ἡ ἀπόφαση αὐτή τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ ἐπιδέχεται διάφορες ἐρμηνεῖες: παροχή ἀσφάλειας στους Κυπρίους λόγω τῶν ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν, ἀποστέρηση εἰσοδημάτων ἀπό τοὺς Ἀραβες πού λαμβάνονταν ἀπό τήν Κύπρο, ἀξιοποίηση πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου σέ ἔργα τῆς αὐτοκρατορίας, ἐνίσχυση καί συσπείρωση τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ γύρω ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη μέ ἀνάλογες προεκτάσεις στό στρατηγικό πεδίο. Ἡ ἐπικρατέστερη ἐρμηνεῖα φαίνεται ὅτι σχετίζεται μέ τή διασφάλιση τῆς ἄμυνας τῆς Βασιλεύουσας. Τά περίχωρα τῆς πρωτεύουσας χρειάζονταν δημογραφική ἐνίσχυση ἀπό Ἑλληνικούς πληθυσμούς ἐνῶ, ταυτόχρονα ἡ Προποντίδα χρειαζόταν θαλάσσια

θωράκιση. Ὁ ἔλεγχος καί ἡ ἄμυνα τοῦ στενοῦ τῆς Ἀβύδου (πρώτη γραμμὴ ἄμυνας) ἀπαιτοῦσε καί μία δικλεῖδα ἀσφαλείας γιά τήν περίπτωση ἐπέλασης ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐντός τῆς Προποντίδας. Τό δεύτερο σημεῖο θαλάσσιας ἄμυνας θά μπορούσε νά ἐντοπιστεῖ στήν περιοχὴ τοῦ κόλπου τῆς Κυζίκου. Ἡ προεξοχὴ ἐνός ναυστάθμου-κάστρου στό βορειοδυτικὸ ἄκρο τῆς χερσονήσου στήν Κύζικο μπορούσε νά ἐλέγξει ἀποτελεσματικά τόν ἐπιτιθέμενο στόλο καί νά ἀποτελέσει μία ἰσχυρὴ δεύτερη γραμμὴ ἄμυνας. Ἡ ἴδια ἡ στρατιωτικὴ ἱστορία εἶχε δείξει ὅτι ἐάν ὁ στόλος τῶν Ἀράβων περνοῦσε τὰ Δαρδανέλια, εἶχε τὴ δυνατότητα νά διαχειμάζει στήν Κύζικο καί ἀπὸ ἐκεῖ νά ἐπιτίθεται συστηματικά στή μόλις 50 ναυτικά μίλια ἀπέχουσα Κωνσταντινούπολη. Ἡ ὀνοματοδοσία τῆς Νέας Ἰουστινιανούπολης φανερώνει καί τό φιλόδοξο σχέδιο τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀφοῦ δέν θά ἔδινε τό ὄνομα αὐτό σέ ἓνα ἀπλό συνοικισμό προσφύγων. Ἡ ἐπιλογή τῶν Κυπρίων γιά τήν ἐγκατάσταση στή νέα αὐτὴ πόλη μᾶλλον σχετίζεται μέ τὴ ναυτικὴ ἐμπειρία καί τίς ναυπηγικὲς ικανότητες τοῦ νησιώτικου πληθυσμοῦ τῆς Κύπρου. Πάντως, εἶναι σίγουρο ὅτι δέν θά μπορούσε νά

μετακινηθεί ολόκληρος ο πληθυσμός της Κύπρου αλλά όπωσδήποτε ένα σημαντικό και μεγάλο τμήμα του.

Αποτιμώντας την απόφαση αυτή του Ίουστινιανού, κυριαρχεί μεγάλη επιφύλαξη για την ορθότητά της. Η Κύπρος αποφιλώθηκε από τον ελληνικό πληθυσμό της, κατέστη αδύναμη και έρμαιο των Αράβων. Παράλληλα, επιχειρήθηκε ή μεταφύτευση μίας αποστολικής και αρχαίας Έκκλησίας σε χώρο μακριά από την έδρα της. Οί Κύπριοι επέστρεψαν τελικά πίσω στην Κύπρο τό 698-

699 μ.Χ. Ο έκαστοτε Αρχιεπίσκοπος Κύπρου θά έφερενε έκτοτε μαζί του και τόν τίτλο (φήμη) πού διατηρείται μέχρι σήμερα «Νέας Ίουστινιανής και πάσης Κύπρου». Ο τίτλος «Νέας Ίουστινιανής» καθιερώθηκε ίσως λόγω συντομίας αντί του ορθότερου «Νέας Ίουστινιανουπόλεως». Στο επόμενο άρθρο θά γίνει, σύν Θεω, αναφορά στην Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο την όποία συγκάλεσε ο Ίουστινιανός Β΄ και στην όποία συμμετείχε ενεργά και ή έν Κύπρω Έκκλησία.

Βιβλιογραφία

Αμάντου Κωνσταντίνου, *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους*, τόμος Α΄, Αθήναι, 1939.

Έγγλεζάκη Βενέδικτου (Αρχιμανδρίτου Παύλου), *Διά την Έκκλησίαν Κύπρου*, Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη & Μορφωτικό Ίδρυμα Έθνικής Τραπέζης, Αθήναι, 1996.

Ίωαννίδη Κλείτου, *Έκκλησία Κύπρου, Ιστορία και Πολιτισμός 2000 έτών*, εκδόσεις Αλάσια, 1997.

Παυλίδη Άντρου, *Ιστορία της νήσου Κύπρου* (τόμος 2ος, από τό 58 π.Χ. μέχρι τό 1192 μ.Χ.), εκδόσεις Φιλοκύπρος, Λευκωσία, 1992.

Παυλίδη Άντρου, *Ιστορία της νήσου Κύπρου, από την αρχή έως σήμερα*, εκδόσεις Ήλια Έπιφανίου, Λευκωσία, 2013.

Φειδα Βλασίου, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, τόμος Α΄, Αθήναι 1995.

Χασσάν Έσάμ, «Η Ούμ Χαράμ και ή Κύπρος στίς άραβικές πηγές» (διάλεξη), Έταιρεία Κυπριακών Σπουδών, 17/04/2013.

Vasiliev A. A., *Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 324-1453*, εκδόσεις Μπεργαδη, χ.χ.

«Παντιῶ ὑπῆρχαν ἴχνη βίας»

Ἡ Γενοκτονία τῶν Ποντίων καί ἡ Γενοκτονία τῆς Μνήμης

Εὐδόκιου
Δημητρίου
Θεολόγου

Ἦδη ἀπό τόν 11ο αἰῶνα οἱ Μιλήσιοι ἄρχισαν νά ἀποικοῦν στήν περιοχή τῆς Μαύρης Θάλασσας καί κατόπιν ἵδρυσαν τή Σινώπη (785 π.Χ.), τήν Τραπεζούντα (756 π.Χ.), τήν Κερασούντα (700 π.Χ.) καί ἄλλες πόλεις. Τόν 5ο αἰῶνα ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας Ξενοφώντας ἱστορώντας τήν Κάθοδο τῶν Μυριῶν στά παρῶν τῆς Ποντικῆς Καππαδοκίας, χαρακτήρισε τήν Τραπεζούντα «πόλιν ἐλληνίδαν οἰκουμένη ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ». Ἀπό τόν 1ο κιόλας αἰῶνα ὁ Πόντος δέχθηκε τό μήνυμα τοῦ Χριστοῦ ἀπό τόν Ἀποστολοῦ Ἀνδρέα, ἱδρυτῆ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Τραπεζούντας, τῆς Σινώπης, τῆς Ἀμισοῦ καί τῆς Ἀμάσειας. Μέχρι τόν 15ο αἰῶνα οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου ἀνέπτυξαν πολιτισμό

καί ἐμπόριο, διατηρώντας πάντοτε πνευματικές καί οἰκονομικές σχέσεις μέ τόν ὑπόλοιπο ἐλληνικό κόσμο. Τό 1461 ἡ Τραπεζούντα κατακτάται ἀπό τοὺς Ὀθωμανοὺς, ξεκινώντας, ἔτσι, γιά τοὺς Ἕλληνες, μιά περίοδος δεινῶν καί ἐξισλαμισμῶν.

Μέρος πιά τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, εἶχε τά προνόμια πού δόθηκαν καί στοὺς ὑπόλοιπους Ρωμιοὺς, ὑπό τήν πνευματική καθοδήγηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Πολλά γεγονότα ὀδήγησαν σταδιακά στήν ἀλλαγὴ ἀντιμετώπισης τῶν Ποντίων ἀπό τοὺς Τούρκους, ἀλλά ἐδῶ ἀναφέρουμε ἀχροθιγῶς μόνον ὀρισμένα: ὅταν τό 1821 οἱ Ἕλληνες ἀξίωσαν τήν Ἐλευθερία τους στήν Πελοπόννησο καί τή Στερεά Ἑλλάδα, στόν

Πόντο ή αλυτρωτική συνείδηση έγινε πιά ένοχλητική· άκολούθησε ή ήττα του όθωμανικού στρατού στον ρωσσοτουρκικό πόλεμο (1877-1878), όποτε οί Έλληνες του Πόντου απέκτησαν αύξημένες άπαιτήσεις για έθνική άνεξαρτησία· μετά τον Μακεδονικό Άγώνα (1908) και την άπελευθέρωση της βόρειας Ελλάδας, οί Τούρκοι συναισθάνονταν έντονα τή συρρίκνωση της Αύτοκρατορίας τους.

Μέ την εμφάνιση του κινήματος των Νεοτούρκων τό 1908, οί φωνές για έθνική καθαρότητα εξέφραζαν τή νεοτουρκική άπαίτηση και προμήνυαν τό δυσοίωνα μέλλον για τίς μή μουσουλμανικές μειονότητες της Τουρκίας. Ό έπιχειρηματίας του πολιτικού γραφείου της νεοτουρκικής τρομοκρατικής όργάνωσης Teskilt - Mahsusa και συνεργάτης του κόμματος των Νεοτούρκων «Ένωση και Πρόοδος» δρ Σακίρ Μπαχαντίν, έλεγε χαρακτηριστικά: «Τά έθνη που άπομειναν από παλιά στην Αύτοκρατορία μας μοιάζουν μέ ξένα και βλαβερά χόρτα που πρέπει νά ξεριζωθούν. Νά ξεκαθαρίσουμε τή γή μας. Αύτός άλλωστε είναι και ό σκοπός της επανάστασής μας».

Υπ' αύτου του δαιμονικού σχεπτικού, τέθηκε σέ εφαρμογή τό σχέδιο της άνηλεούς εξόντωσης των χριστιανικών λαών της Τουρκίας στα τέλη του 19ου και τίς άρχές

του 20ου αιώνα. Ό Μουσταφά Κεμάλ (Άτατούρκ) μέ τούς Νεοτούρκους, προσεταιριζόμενοι τίς μεγάλες δυνάμεις της έποχής, πέτυχαν νά καταστούν πολεμικοί Κολοσσοί, γεγονός που προκάλεσε και τήν άλαζονεία τους έναντι των μή μουσουλμάνων κατοίκων της άχανούς χώρας. Από τή μιά, ένισχύονταν μέ όπλα από τή Γερμανία· από τήν άλλη, δέχτηκαν εκατομμύρια ρούβλια, χρυσό, όπλα και πυρομαχικά από τή Σοβιετική Ένωση. Τούτη ή αίματοβαμμένη συμπαιγνία ήταν ό αύτουργός της έναρξης και πραγματοποίησης της πολλαπλής Γενοκτονίας.

Η κατοπινότερη χιτλερική Γενοκτονία των Έβραίων θεμελιώθηκε μέ κάποια παρανοϊκά ψευδοεπιστημονικά κίνητρα· οί Γενοκτονίες στην Τουρκία έγιναν χωρίς θεωρητικό υπόβαθρο, άνευ ιδεολογικής παρα-λογικής, μέ μόνον άπροκάλυπτο στόχο τον άφανισμό καθετί χριστιανικού. Έτσι ξεκίνησε μιά νέα Γενοκτονία, τουρκικής έπίνοιας, που εκτελέστηκε σέ τρεις διαδοχικές φάσεις. Οί θύτες μηχανεύτηκαν κάθε λογής μέθοδο για τήν τελεσφόρηση του έωσφορικού σχεδίου τους...

Στήν πρώτη φάση, παρατηρούνταν «άπλως» κρούσματα βίας, καταστροφές και άπελάσεις. Έπειτα, ή θηριωδία κορυφώθηκε διά της συνεργασίας του Κεμάλ μέ τήν

αίμοδιφή ύαινα τοῦ Πόντου, τόν ἡγέτη τῶν Λαζῶν, Τοπάλ Ὀσμάν.

Τό 1909 ψηφίστηκε νόμος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας πού διάτασσε τούς Χριστιανούς σέ ἐπιστράτευση, δῆθεν γιά τόν Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέχρι τό 1917 κατατάγηκαν περισσότεροι ἀπό 200.000 Ἕλληνες ἡλικίας μεταξύ 15 μέ 48 ἐτῶν. Αὐτοί στάλθηκαν στά στρατόπεδα συγκέντρωσης («Ἀμελέ ταμπουροῦ»), ὅπου πολλοί πέθαναν ἀπό τά ἐξουθενωτικά κάτεργα πού ὑποβάλλονταν, ἀπό τίς στερήσεις, ἀπό τό κρύο, ἀπό τίς ἀρρώστιες, ἀπό τήν ἐκούσια ἐγκληματική ἀδιαφορία τῶν ἀξιωματικῶν.

Ἀφοῦ οἱ Νεότουρκοι ἄφησαν ἀπροστάτευτο τό Γένος τῶν Ποντίων Ρωμιῶν μέ τήν ἐπιστράτευση τῶν ἀνδρῶν, τό 1914 ἐπιδόθηκαν στήν ἐξόντωση τῶν ἐναπομεινάντων. Συγκέντρωναν τούς γηραιότερους καί τά γυναικόπαιδα καί τούς ἐκτόπιζαν στά ἀφιλόξενα βάθη τῆς Ἀνατολίας. Ἐρήμωσαν οἱ ἑλληνικές συνοικίες καί τά χωριά, πού οἱ κάτοικοί τους ὀδηγοῦνταν σέ πολυήμερες ὁδοπορίες μέ ἀπα-

γόρευση μεταφορᾶς τροφῆς ἢ στρωμάτων καί χωρίς τοπικό προορισμό. Ἐσχεμμένα, ξεκινοῦσε ἡ πορεία τόν βαρῦ χειμῶνα μέ μόνον προορισμό τόν θάνατο. Τόν Δεκέμβριο τοῦ 1916, ὁ Ἐθνομάρτυρας Μητροπολίτης τῆς Ἀμάσειας Γερμανός (Καραβαγγέλης) ἔγραψε στόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη ἐκλιπαρώντας γιά βοήθεια: «Τό χιόνι μέχρι τά γόνατα καί τό κρύο τσουχτερό, ἐν τοῦτοις προχωροῦν μέ συνοδεία πολιτοφυλάκων χιλιάδες παιδιά, γυναίκες καί ἄρρωστοι γέροι πρὸς τή Σεβάστεια... Οἱ ἄρρωστοι ἐγκαταλείπονται στήν ἄκρη τοῦ δρόμου σχεδόν ὅλοι ξυπόλυτοι, καταδικασμένοι δηλαδή ἐκ τῶν προτέρων σέ θάνατο ἀπό τό ψύχος... Ἀπό τήν Σαμφούντα στάλθηκαν πολιτοφύλακες καί στρατιῶτες ἐναντίον τῶν πλούσιων χωριῶν τῆς περιοχῆς, οἱ ὁποῖοι ἔκαψαν τά χωριά, σκότωσαν γέρους καί παιδιά καί βίασαν γυναίκες. Ἀκόμα καί τά κορίτσια κάτω τῶν δέκα χρόνων καί γριές πάνω τῶν 80 εἶχαν αὐτή τήν τύχη».

Φόνευσαν Πόντιους προκρίτους, βουλευτές, δημοσιογράφους, καθηγητές, μαθητές καί Ἱερεῖς, μετά ἀπό ὑποτιθέμενες δίκες στά «Δικαστήρια Ἀνεξαρτησίας», ὥστε ὅσοι Ἕλληνες ἐπιζήσουν νά ἀπομείνουν ἀκέφαλοι καί ἀνίκανοι ὅποιας ὀργάνωσης· λεηλάτησαν καί διέλυσαν τά μοναστήρια, ὅπως τίς ἱστορικές Μονές Παναγίας

Σουμελᾶ καί Ἁγίου Ἰωάννου Βαζελῶνος· κατέστρεψαν τὰ ἱερά κειμήλια τῶν ἐκκλησιῶν· αιχμαλώτισαν, βασάνισαν τούς μοναχούς καί τίς μοναχές καί ὀρισμένους τούς σκότωσαν. Ἐξισλάμισαν βίαια τούς Ἑλληνας κατοίκους δεκάδων χωριῶν· ὑποχρέωσαν ἐτσιθελικά Χριστιανές νά παντρευτοῦν μουσουλμάνους· σκότωσαν ἔγκυες γυναῖκες· ἄρπαξαν ἄλλες καί τίς διέφθειραν μέ τίς χυδαίες ὀρέξεις τους, τίς ἔκλεισαν στά σύγχρονα χαρέμια τους καί τούς ἐπέβαλαν νά κυφορήσουν τά προϊόντα τοῦ βιασμοῦ· δολοφόνησαν μικρά παιδιά...

Πέραν τῆς γυναικοκτονίας καί τῆς παιδοκτονίας, ἄξιον ἀναφορᾶς εἶναι ἄλλο ἓνα παράφρον σημεῖο. Ἡ παλιά τέχνη τοῦ παιδομαζώματος ἐπαναλήφθηκε. Ὑφάρπαξαν βρέφη ἀπό τή μητρική ἀγκάλη καί τά παρέδωσαν σέ τουρκικές οἰκογένειες. Ἰδρυσαν ὄρφανοτροφεῖα γιά τά παιδιά τῶν Ποντίων πού εἶχαν οἱ ἴδιοι σκοτώσει καί ἐκεῖ τούς παρεῖχαν παιδεία τουρκική καί ἰσλαμική θεολογική μόρφωση.

Ἐπιλεκτική ἡ ἀναφορά στά πάνδεινα πάθη τοῦ ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού δείχνει καταφανῶς πώς οἱ θύτες δέν ἦταν ἄνθρωποι, οὔτε φιλόανθρωποι· ἦταν ὄντα τυφλωμένα ἀπό τά ζώδη ἐνστικτά τους.

Ἀνατριχιαστικές οἱ πληροφορίες ἀπό τίς πηγές:

Τό 1922 «γυναικόπαιδα εἰκοσιτριῶν ἑλληνικῶν χωριῶν τῆς περιφέρειας Κερασοῦντος καί ὀκτώ ἑλληνικῶν χωριῶν τῆς περιφέρειας Πουланτσάκης ἐνεκλείσθησαν ὑπό τῶν στρατιωτῶν τοῦ Τοπάλ Ὀσμάν ἐν ταῖς οἰκείαις αὐτῶν, πυρποληθεῖσαι καί ἀποτεφρώθησαν».

Ἀκόμα κι' ὁ φιλότουρκος σοβιετικός ἀπεσταλμένος στήν Τουρκία Μιχαήλ Φροῦνζε, μετά ἀπό ὀρεινή διαδρομή πού ἔκαμε, ἔγραψε: «Στήν κορυφή τοῦ περάσματος συναντηθήκαμε μ' ἓνα καραβάνι. Πάνω στό κάρο βλέπω μαυροντυμένες γυναῖκες. Οἱ γυναῖκες καί τά παιδιά τρέμουν ἀπό τό κρύο (...), φοράνε ὄλοι τους κουρέλια. Ἀναστατωμένος, ρωτῶ τόν Τούρκο χιλιάρχο κι' ἐκεῖνος μοῦ ἀπαντᾷ ὅτι πρόκειται γιά ληστές (...). Γιά λίγα λεπτά μείναμε σιωπηλοί καί σκυθρωποί. Παντοῦ ὑπῆρχαν ἴχνη βίας (...). Ποτέ στήν ὑπόλοιπη ζωή μου δέν θά σβῆσει ἡ εἰκόνα ἐκεῖνου τοῦ δρόμου (...), ὁ ἴδιος μέτρησα 58 νεκρούς. Παντοῦ διέκρινα ἴχνη τῆς βίας. Ἀντικρίσαμε τό πτώμα ἑνός ὁμορφου κοριτσιοῦ. Τό κεφάλι ἦταν κομμένο καί δίπλα τό ἓνα χέρι. Σέ ἄλλο σημεῖο διακρίναμε τό πτώμα ἑνός κοριτσιοῦ, περίπου ὀκτώ ἐτῶν μέ ξανθά μαλλιά. Φοροῦσε μόνον ἓνα πουκάμισο (...). Στή συνέχεια, τό σῶμα του τό διαπέρασε ἡ ξιφολόγη ἑνός στρατιώτη».

Λόγω ὅλων αὐτῶν, σχηματίστη-

καν ἔνοπλες ομάδες Ποντίων ἀνταρτῶν, μέ τήν εὐλογία καί καθοδήγηση τῶν ἡρώων Μητροπολιτῶν Τραπεζούντας Χρυσάνθου, Ἀμασειᾶς Γερμανοῦ, Νεοκαισαρείας Πολυκάρπου, Χαλδίας καί Κερασοῦντος Λαυρεντίου καί τοῦ Ἐπισκόπου Ἀπολλωνιάδος Ἰωακείμ. Πανθομολογούμενη ἡ ὑπεροχή τοῦ Νεοτουρκικοῦ στρατοῦ σέ στρατιώτες καί ὄπλισμό, μά ἡ ἑλληνική ψυχή, μαθημένη νά ζεῖ ἐν ἀγωνία καί ἀγῶνι, πολεμοῦσε γιά αὐτή τήν ἴδια τή ζωή.

Πέρασε ἕνας αἰῶνας ἀπό τήν πολύμοχη προσπάθεια τῶν Τούρκων νά ἐξολοθρεύσουν ὀτιδήποτε μή τουρκικό ἀπό τήν ἐπικράτειά τους. Ὁ λογιστικός ἀπολογισμός τῆς ἐθνοκάθαρσης ἀριθμεῖ 1.500.000 Ἀρμενίους, 500.000 Ὀρθόδοξους Σύριους, περίπου 350.000 Ἀσσυρίους – Χαλδαίους καί 1.000.000 Ἑλληνες τῆς Μικρασίας, τοῦ Πόντου, τῆς Καππαδοκίας καί τῆς Θράκης (353.000 Ποντίους).

Φαίνεται κιόλας ἡ διάφηση τοῦ θύτη! Στήν ἀσιατική γῆ πού ποτίστηκε μέ τόσο αἷμα προκειμένου νά ἐπιτευχθεῖ ἡ ἐθνική καθαρότη-

τα καί ὁ παντουρκισμός, ζοῦν σήμερα ἑλληνόφωνοι μουσουλμάνοι, τουρκόφωνοι Χριστιανοί καί κρυπτοχριστιανοί. Ἡ ὑπόσταση αὐτῶν δίνει ὑπόσταση στήν κεκρυμμένη ἐν τῇ Τουρκίᾳ Ἑλλάδα!

Ἡ ἀναγνώριση τῆς Γενοκτονίας τῶν Ποντίων ἀδελφῶν μας ἀπό τή Βουλή τῶν Ἑλλήνων καί τήν Κυπριακή Δημοκρατία εἶναι ἀδιαμφισβήτητα καρφί στό μάτι τῆς γείτονος χώρας. Ἀλλά πάλιν, ὁ μικρόνοος ἑλλαδισμός καί ὁ ἀστεῖος νεοσύστατος νεοκυπρισμός πλήττουν τήν ἐθνική μνήμη ἡ ἀδιαφορία καί τά διαχρονικά πολιτικά τερτίπια ἐνισχύουν τήν ἐπιχείρηση ἐξόντωσης τῆς μνήμης. Ἀρχῆς γενομένης ἀπό τό 1932 (δέκα χρόνια μετά τίς Γενοκτονίες), ὅταν ὁ τότε πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος πρότεινε τόν ἡγέτη τῶν σφαγῶν Μουσταφά Κεμάλ γιά τό Νόμπελ Εἰρήνης, μέχρι καί τίς μέρες μας, πού ἡ ὀποιαδήποτε ἱστορικά τεκμηριωμένη σχετική ἀναφορά χαρακτηρίζεται φανατισμός ἀπό πλήθος καλοθελητῶν.

Ἐθνικισμός δέν εἶναι νά θυμᾶται κανεῖς τίς ἀπανθρωπιές καί τίς θηριωδίες· ἐθνικισμός εἶναι νά τίς πράττει κανεῖς. Γι' αὐτό καί οἱ ὑγιῶς σκεπτόμενοι ἀκολουθοῦν ἐπακριβῶς ἐκεῖνο πού ὀρίζουν ψηφίσματα διεθνῶν ὀργανισμῶν καί νόμοι πολλῶν κρατῶν: ἡ ἄρνηση τῆς Γενοκτονίας ἀποτελεῖ τό τελικό

στάδιό της, διότι προωθεί τήν ατιμωρησία για τούς δράστες και αφήνει ανοικτό τό πεδίο για μελλοντικές γενοκτονίες. Ἡ γνώση τῆς ἱστορίας δέν εἶναι ἔγκλημα, εἶναι καθήκον. Ὅπως εὐκολα και δίχως ἀπαγορευτικές ἀναστολές κοπτόμαστε για τό ναζιστικό ολοκαύτωμα τῶν Ἑβραίων, ἔχουμε τήν ἴδια και παραπάνω εὐθύνη νά μιλοῦμε, νά γράφουμε και νά διεκ-

δικοῦμε δικαίωση για τή Γενοκτονία τῶν Ποντίων. Εἶναι χρέος ὄλων για νά προστατέψουμε τόν κόσμο μας ἀπό τήν ἐπανάληψη τέτοιων ἐγκλημάτων.

Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν Ποντίων ἐθνομαρτύρων! Ἄς εἶναι ἐλαφρῦ τό χῶμα πού τούς φιλοξενεῖ, ὅπου κι' ἄν τούς ἄφησε ἄταφους ἡ λαίλαπα τοῦ ἄλλου Ἀτίλλα.

Βιβλιογραφικές Πηγές:

(1) Θεοφάνης Μαλκίδης, *Ἡ Γενοκτονία τῶν Ἑλλήνων*, ἐκδ. Αἰγαῖον, Λευκωσία 2010.

(2) Ἱστορικό Λεύκωμα, Πόντος. Ὁ Ποντιακός Ἑλληνισμός, National Geographic, 2010.

(3) Βλάσης Ἀγτζίδης, *Ἑλληνες τοῦ Πόντου. Ἡ Γενοκτονία ἀπό τόν τουρκικό ἐθνικισμό*, ἐκδ. Ἑλληνικές Ἐκδόσεις Ἀ.Ε., Ἀθήνα 2007.

19 Μαΐου

Σήμερα εἰς τήν Τουρτζιάν εἶναι γιορτή μιάλη, γιατί ἐκόψασιν πολλῶν Ἑλλήνων τό κεφάλι.

Κάμετε μίαν ἐξίσωσιν, τραπέσια ἐπί χίλια.

Τόσες ἐλάψαμεν ψυχές τζι' ἀνάψαμεν καντήλια.

Θερόν ὁ ὄχλος πόησεν τζεῖν' τήν Γενοκτονίαν.

Γένος Ρωμιῶν ἐστείλασιν μεγάλην ἐξορίαν.

Ἐκάψασιν τά ἔχει μας, ῥήφαν τέσ ἐπιλησιές μας τζι' ἐσπείραν ἀγανάχτησιν μέσα εἰς τέσ ψυχές μας.

Νομίζουν πῶς ἐσβήσασιν τούς Ἑλληνες στόν Πόντον;

Θά ἔβρουν λιοπάμπακους συμεταξύ τῶν ζώντων.

Στήν Παναγίαν Σουμελά γίνεται Λειτουργία τζι' ὅπου διπλίσουν ἐννά δοῦν ἑλληνικά μνημεῖα.

ΜΝΗΜΕΙΟΝ *Ἰά πεῖ πῶς «ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ»,*

Ἰά πεῖ πῶς «ΕΧΩ ΜΝΗΜΗ»,

Ἰά πεῖ «ΔΕΝ ΞΙΛΕΙΦΤΗΚΑΜΕΝ»,

Ἰά πεῖ πῶς «ΕΙΜΑΙ ΖΥΜΗ».

Προζύμιν τῆς ἐλευθερίας νά ἔχουμεν στήν ψυχήν μας.

Τζι' ἐννά πολλύνει. Ἄς ἔχουμεν ὀρεπίδαν στήν ζωήν μας.

Λευκωσία,

Δευτέρα, 19 Μαΐου 2014

Τά σχολικά τετράδια

Έλένης Αναστασίου
Εκπαιδευτικού

Η κυρία Μαριλένα έτοιμασε étικéτες για τά τετράδια. Όταν πήγε νά τίς κολλήσει άπ' έξω τήν ώρα πού τά παιδιά έφτιαχναν καρτέλες μέ τά όνόματά τους για τά ντουλαπάκια τής τάξης, πρόσεξε ότι βγήκαν λίγο μεγάλες και άρχισε νά τίς

κόβει άπό πάνω λέγοντας: «Όχι, δέ γίνεται νά κρύβουν τή φωτογραφία». Άφοϋ δοκίμασε και βρήκε τό κατάλληλο μέγεθος, τίς κόλλησε μία μία σέ όλα τά τετράδια τών Έλληνικων. «Αυτό είναι τό σωστό μέγεθος», ειπέ μετά. «Νά φτιάξω και αυτές τών Μαθηματικων έτσι».

Ό Δημήτρης – πού κάθεται στό πρώτο θρανίο κοντά στην έδρα και άκουγε τόση ώρα τά σχόλια τής δασκάλας του – τελείωσε πρώτος τήν καρτέλα του και πήγε νά τής τήν δώσει.

- Μπορώ νά βοηθήσω μέ τίς étικéτες τών Μαθηματικων;
- Σ' ευχαριστώ, Δημήτρη μου, δέν είναι έτοιμες ακόμα.

Έκανε νά φύγει, μά επέστρεψε. Του έμεινε ή άπορία:

- Κυρία, γιατί δέ θέλατε νά κρύβει τή φωτογραφία ή έτικέτα;
 - Γιατί αυτές οί φωτογραφίες εἶναι ἀπό τά κατεχόμενα μέρη μας καί θέλω νά φαίνονται ολόκληρες. Ἔτσι δείχνουμε τόν σεβασμό μας, ἀλλά τίς βλέπετε κι ἐσεῖς πού δέ γνωρίσατε αὐτούς τούς τόπους καί μαθαίνετε.

Καί γυρνώντας σέ ὅλη τήν τάξη:

- Παιδιά, ὁ Δημήτρης ἔκανε μία πολύ καλή ἀπορία γιά τίς φωτογραφίες στά ἐξώφυλλα τῶν τετραδίων σας. Γι' αὐτό θέλω νά σᾶς δείξω μία παρουσίαση μέ φωτογραφίες ἀπό τά κατεχόμενα χωριά καί πόλεις τῆς Κύπρου, ὅπως αὐτές στά τετράδιά σας. Ὅσοι δέν τελειώσατε τή δουλειά σας, ἀφήστε τή γιά λίγο στήν ἄκρη καί θά τή συνεχίσετε ἀργότερα.

Καθώς ἡ παρουσίαση προχωροῦσε, τά παιδιά θαύμαζαν τίς ὀμορφες παραλίες, τά ἀπομεινάρια ἀπό τά ἐντυπωσιακά κάστρα, τίς πολλές καί παράξενες ἐκκλησίες. Σέ μία ἀπό τίς διαφάνειες ὑπῆρχαν δύο φωτογραφίες. Ἐκεῖ ἡ δασκάλα διέκοψε τήν παρουσίαση καί εἶπε:

- Αὐτό εἶναι τό μοναστήρι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στό Ριζοκάρπασο. Ἡ πρώτη φωτογραφία δείχνει πῶς ἦταν πρὶν τήν εἰσβολή καί ἡ δεύτερη πῶς εἶναι σήμερα. Ἐντοπίζετε κάποιες διαφορές;

- Εἶναι διαφορετικό τό χρῶμα σήμερα!

- Αὐτό μπορεῖ νά ὀφείλεται καί στή φωτογραφία, ἀλλά σίγουρα ἔχει διαφορά τό κτήριο, γιατί δέν ἔχει συντηρηθεῖ, δέν ἔχει φτιαχτεῖ ἐδῶ καί πολλά χρόνια.

- Σήμερα δέν ἔχει λουλούδια γύρω γύρω...

- Σωστό κι αὐτό. Ἀφοῦ δέ λειτουργεῖ κανονικά ὁ ναός, δέν ἔχει ἐνορίες νά εἶναι ἐκεῖ συστηματικά καί νά ἔχουν τήν εὐθύνη του, δέν τόν φροντίζει κανείς.

- Κυρία, στή δεύτερη εἰκόνα, ὁ τροῦλος δέν ἔχει σταυρό.

- Ἄ, αὐτή εἶναι ἡ πιό σοβαρή διαφορά. Μέσα σέ ὅλες τίς καταστροφές πού ἔκαναν στά μνημεῖα μας, οἱ εἰσβολεῖς ἔχουν ἀφαιρέσει

τούς σταυρούς από όλες σχεδόν τις κατεχόμενες εκκλησίες. Έτσι πίστεψαν ότι θά πάψουν τὰ μέρη αὐτά νά εἶναι χριστιανικά. Καί δέν ἐπιτρέπουν νά γίνονται ἐκεῖ Θεῖες Λειτουργίες, προσπαθώντας νά ἐξαλείψουν τόν ὀρθόδοξο χαρακτήρα αὐτοῦ τοῦ μέρους τοῦ νησιοῦ μας. Ἄλλες, πάλι, ἐκκλησίες τίς ἔκαναν τζαμιά καί προσεύχονται ἐκεῖ οἱ Μουσουλμάνοι, ἐνῶ σέ ἄλλες ἔκαναν προσβλητικές μετατροπές, τίς ἔκαναν ξενοδοχεῖα ἢ χώρους στάθμευσης σκουπιδιάρικων ἢ καί στάβλους ἀκόμα.

Ἡ παρουσίαση συνεχίστηκε μέ ἀκόμα ἀρκετές παρόμοιες φωτογραφίες καί σχόλια. Τά παιδιά κατέβασαν τὰ κεφάλια τους. Ἦταν φανερό ὅτι καταστεναχωρέθηκαν. Μπορεῖ νά εἶναι μικρά – πρωτάκια – ἀλλά εἶδαν καί τή δασκάλα τους μέ πόση λύπη μιλοῦσε καί στίς φωτογραφίες ἦταν τόσο φανερές οἱ καταστροφές πού δέ θά μποροῦσε νά ἔμεναν ἀμέτοχα.

Ἡ τελευταία διαφάνεια κάτι ἔγραφε πού δέν μποροῦσαν νά διαβάσουν, ἀλλά ἡ κυρία Μαριλένα ἐξήγησε:

- Ἐδῶ, παιδιά, ἔγραφα μία προσευχή γιά τὰ κατεχόμενα χωριά μας, γιά τίς καταστροφές πού εἶδατε. Σᾶς τήν διαβάζω:

Κάνε, Θεέ μου, σύντομα οἱ τόποι π' ἀγαποῦμε νά εἶναι πάλι ἐλεύθεροι κοντά τους νά βρεθοῦμε.

Νά γίνουν ὅλα ὅπως πρῖν μνημεῖα κι ἐκκλησίες, τὰ μοναστήρια, τὰ χωριά, τὰ κάστρα, οἱ παραλίες.

Νά τὰ σκέφτεστε τὰ κατεχόμενα μέρη μας στήν προσευχή σας. Ὄταν μάθετε νά διαβάζετε, θά σᾶς τή δώσω αὐτή νά τή λέτε. Μπορεῖτε ὅμως νά λέτε καί μία δική σας. Μέ ὅποια λόγια θέλετε, νά παρακαλᾶτε τόν Θεό νά σταματήσουν οἱ καταστροφές στά κατεχόμενα καί ὅσο πιό σύντομα γίνεται νά γίνουν ὅλα πάλι δικά μας γιά νά μπορέσουμε νά τὰ φτιάξουμε καί νά τὰ ἀξιοποιοῦμε ὅπως τούς ἀρμόζει.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΜΑΣ

Πολλές φορές, κάθε Ὁρθόδοξος Χριστιανός, καθώς ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς του, βρίσκεται ἀντιμέτωπος μὲ πολλά ἐρωτήματα. Ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, εὐλόγα στίς πλείστες τῶν περιπτώσεων, ἐνίοτε βέβαια καὶ βαθυστόχαστα σέ εἰδικές περιπτώσεις, ἔχουν νά

κάνουν πάντοτε μὲ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου νά ἀναζητήσει ἐξηγήσεις γιὰ τὸ καθετί. Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη παρατηρεῖται νά ἐκδηλώνεται ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία. Καθὼς τὰ παιδιά ὠριμάζουν σιγά - σιγά ἐπιδαφιλεύουν τὸ καθετί, ὥστε νά ἐρευνησουν τὸν κόσμο πού εἶναι γύρω τους, εἴτε αὐτὸ εἶναι ἓνα παιχνίδι, εἴτε ἓνα λουλούδι, εἴτε ἓνας μεγαλύτερος χῶρος, τὸ σχολικὸ τους περιβάλλον, ἢ οἰκογένεια κ.λπ.

Ἐτούτη ὁμως ἡ ἀνάγκη γιὰ ἐρμηνεῖα καὶ ἀπάντηση σέ διάφορα θέματα δέν μπορεῖ νά στηρίζεται στή σοφία τῶν σοφῶν τούτου τοῦ κόσμου, ὅπως μᾶς λέει ὁ τρανός Ἄπ. Παῦλος. Ὁ Χριστός εἶναι τὸ Πᾶν. Ἡ ἀγάπη μας γιὰ τὸν Χριστό καὶ ἡ μετοχή στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ μας διὰ τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Κοινωνίας, εἶναι ἡ ἀπόλυτη ὄντολογικὴ προτεραιότητα πού πρέπει νά θέτει ὁ καθένας ἀπ' ἐμᾶς, ὄχι μόνο σέ προσωπικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ καὶ στό εὐρύτερο πλαίσιο τῆς ἀγαπητικῆς συνύπαρξής μας μὲ τούς ἐν Χριστῶ ἀδελφούς μας.

Αὐτὴ τὴν ἀνάγκη προσπαθοῦν νά καλύψουν οἱ ἐκδόσεις «Ἄθως» μέσα ἀπὸ τὴν πολυετῆ καὶ φιλόπονη ἐκδοτικὴ τους δραστηριότητα στό θρησκευτικὸ βιβλίο. Ἡ ἀξιοζήλευτη εὐαισθησία τῶν

ἐκδόσεων «Ἄθως», σέ συνεργασία μέ τούς ἐκλεκτούς συγγραφείς Γιώργο καί Χριστίνα Δανιά, προχώρησε στήν ἔκδοση ἑνός πολύ σπουδαίου καί ἐνδιαφέροντος βιβλίου πού ἐξετάζει μέ πολύ παραστατικό καί εὐσύνοπτο λόγο τό μυστήριο τῆς Θείας Λειτουργίας.

Ἡ γλαφυρότητα καί ἡ ἀπλότητα στήν ἐπεξήγηση τῶν διαφορῶν στιγμῶν τῆς Θείας Λειτουργίας, σέ συνάρτηση μέ τήν ἐκλεκτική ἐπίλογή μικρῶν καί διδακτικῶν ἁγιοπατερικῶν διηγήσεων, προσφέρουν στό ἀναγνωστικό κοινό μία μοναδική εὐκαιρία νά γνωρίσει, ἀφενός πράγματα πού τυχόν νά μήν γνώριζε προηγουμένως, καί ἀφετέρου νά βιώσει μέ μεγαλύτερο δέος τό μέγα μυστήριο τῆς Θείας Λειτουργίας.

Ἡ συνειδητή συμμετοχή στή Θεία Λειτουργία ἀπό τήν παιδική ἡλικία θέτει τά θεμέλια γιά τήν πνευματική ὑγεία καί προκοπή τοῦ ἀνθρώπου. Δίνει, ἐπομένως, ὅλα τά πνευματικά ἐφόδια γιά τήν ὑπόλοιπη ζωή του.

- Τί είναι ἡ Θεία Λειτουργία;
- Τί στερούμαστε, ὅταν δέν ἐκκλησιαζόμαστε;
- Τί συμβαίνει τήν ὥρα τῆς προσκομιδῆς;
- Γιατί στή Μικρή Εἴσοδο τό Εὐαγγέλιο εἶναι κλειστό;
- Τί συμβολίζει ἡ Μεγάλη Εἴσοδος;
- Ποιός εἶναι ὁ Τρισάγιος Ὑμνος;
- Ποιές εἶναι οἱ πόρτες πού ἀναφέρονται στήν ἐκφώνηση: «Τάς θύρας, τάς θύρας ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν»;
- Ποιά εἶναι ἡ στιγμή ἐκείνη κατά τήν ὁποία ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος μεταβάλλονται σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ;
- Ποιά εἶναι ἡ θαυματουργική δύναμη τῆς Θείας Κοινωνίας;
- Τί εἶναι τό ἀντίδωρο;

Αὐτά καί ἄλλα πολλά ἐρωτήματα δίδονται μέ πολύ ἀπλό καί κατανοητό τρόπο μέσα ἀπό τό καινούργιο αὐτό βιβλίο. Ἐπιθυμία μας εἶναι τό βιβλίο αὐτό νά ἀποτελέσει μία μικρή συνδρομή καί βοήθεια σέ κάθε νέο πού ἐπιθυμεῖ νά βάλει ὡς κέντρο τῆς ζωῆς του τή Θεία Λειτουργία. Μάλιστα τό βιβλίο αὐτό μπορεῖ νά γίνει πολύτιμο ἐργαλεῖο στά χέρια τῶν κατηχητῶν, τῶν γονέων καί τῶν δασκάλων πού ἐπιθυμοῦν νά μορφώσουν στίς ψυχές τῶν παιδιῶν τήν οὐράνια τροφή, ἀλλά καί νά οἰκοδομήσουν μέσα στίς ψυχές τους τά βασικά ἐφόδια γιά μίαν ὑγιή καί σταθερή πνευματική ζωή.

Ἐμπλουτισμένο μέ διηγήσεις, σχέδια καί μία καλαίσθητη ἀφίσα θά ἐνθουσιάσει τά παιδιά, τοὺς ἐφήβους, ἀλλά καί τοὺς ἐνήλικες ἀναγνώστες πού θά βροῦν στίς σελίδες του ἀναλύσεις καί ἐπισημάνσεις πού θά τοὺς βοηθήσουν νά βιώσουν τή Θεία Λειτουργία περισσότερο οὐσιαστικά.

Τό 1974 ή Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο κατακτώντας τό 37% τοῦ ἐδάφους τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί ἐκδιώκοντας 200.000 Κύπριους ἀπό τίς πατρογονικές ἐστίες τους. Πολιτική τῆς Τουρκίας καί τῶν ἐγκάθετων της στόν κατεχόμενο βορρᾶ εἶναι ὁ ἐκτουρκισμός τῶν περιοχῶν αὐτῶν μέ τή μαζική ἐγκατάσταση ἐποίκων ἀπό τήν Ἀνατολία καί τήν παράλληλη δημογραφική ἀλλοίωση τῆς νήσου... Πεντακόσιες καί πλέον ἐκκλησίες ὑπέστησαν λεηλασίες καί βανδαλισμούς καί ἔτυχαν κάθε λογῆς ἀλλότριας χρήσης. Κλάπηκαν 15-20 χιλιάδες εἰκόνες, ἱερά σκεύη, ἄμφια, χειρόγραφα, δεκάδες τοιχογραφίες, καθῶς καί ψηφιδωτά πού τεμαχίστηκαν καί πωλήθηκαν στό ἐξωτερικό, ἐνῶ ἄλλα ἔχουν καταστραφεῖ ὀλοσχερῶς. Παλαιοί ναοί ιδιαίτερης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας ἐξαφανίστηκαν εἴτε λόγω φθορᾶς, εἴτε λόγω ἀνθρώπινης ἐπέμβασης... Ἐνα σημαντικό κομμάτι τῆς παγκόσμιας πολιτιστικῆς κληρονομιάς σβήνει καί ἐκπέμπει σῆμα κινδύνου διεθνῶς.

Ἰωάννης Ἡλιάδης
Διευθυντής Βυζαντινοῦ
Μουσείου Ἰδρύματος
Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'